

## Római kori halomsírok Somogy megyében

CSIZMADIA GÁBOR <sup>1</sup> és NÉMETH PÉTER GERGELY <sup>2</sup>

<sup>1</sup>Kaposvári Egyetem Idegen Nyelvi Igazgatóság, H-7400 Kaposvár, Guba Sándor u. 40., e-mail: csizmadia.gabor@ke.hu

<sup>2</sup>Rippl-Rónai Megyei Hatókörű Városi Múzeum, H-7400 Kaposvár, Fő u. 10., e-mail: peter@smmi.hu

CSIZMADIA, G. & NÉMETH, P. G.: *Roman Tumuli in County Somogy*.

**Abstract:** Besides introducing the Roman Age barrow cemeteries, this study also presents other burial locations of similar type with Prehistoric or uncertain dating, as well as the results of exploration of settlements near the Roman tumuli.

**Keywords:** Roman Age, Barrow, Tumulus, Cemetery, Settlement

### Bevezetés

A római kori halmok kutatását 1993-ban kezdtük meg. Az adattári anyag összegyűjtése után terepbejárásokat folytattunk, elvégeztük a temetők geodéziai felmérést, majd az általunk római korinak vélt temetők szondázó ásatásait. Lehetőségünk csak két-két halom feltáráására volt, 1996-ban Somogyaszalón, és 1997–1998-ban Somogyjádán. 2007-ben Somogyvár-Bréza-erdőben három halom szondázó ásatást végeztük el. A római kori halmok regisztrálása mellett az őskori halmok feltérképezését is elvégeztük.

A halomsírkutatás megkezdését sürgetővé tette az, hogy az erdők kiirtásával és szántóterületté alakításával a temetők elpusztulnak, így ma már nem találjuk a Balatonszabadi-siómarosi, az orci és a jutai halomsírokat. Másrészt az építkezések jelentenek veszélyt, a Kaposvár határában lévő kisebb halomsírcsoport rak-tárépítkezések miatt tűnt el, és így már a korát sem tudjuk megállapítani.

Elsőként a biztosan őskori, majd a bizonytalan keltezésű, illetve a ma már nem található halmokat ismer-tjük. Negatív bejárások alatt azokat a helyeket ismer-tjük, ahol a földrajzi névből kiindulva feltételezhattunk halmokat. A bejárásokat elsősorban a Somogy Megye Földrajzi Nevei (továbbiakban SMFN) alapján végeztük.<sup>1</sup> Érdemes megemlíteni, hogy csak a Gombos, Halomi-dűlő illetve Kunhalom (Lengyeltóti) földrajzi név vonatkozott halmokra. Negatív eredményt hozott a Királyasztala, Nagyhalom, Kettőshalom, Hármashalom és Szabadi esetében a „Római buckák” bejárása is.

A továbbiakban azokról a halmokról teszünk részle-tesebben említést, melyekből római leletanyagunk van illetve a rendelkezésükre álló leírások alapján felté-lezhető, hogy ebbe a korba tartoznak. A temetők közül az orci ma már elpusztult, a Nagyberki határában lévő kora vaskori halmok között római halmok is vannak. A

somogyvári, a somogyaszalói és a somogyjádi temető-ket szondázó ásatások, míg az alsóbogátit a nagyszámú szórványlelet alapján keltezhettük a római korba. Kísér-letet tettünk az egykor Somogy, ma már Tolna megyéhez tartozó, Irregszemcse – csehipusztai római kori halmok megkeresésére is, de ez nem járt eredménnyel.

A tanulmány OTKA támogatással (T 026531) ké-szült. A somogyjádi és a somogyaszalói ásatások Ka-posvár Városának Tudományos Életért Alapítvány tá-mogatásával történtek. A fotók, a rajzok és a térképek Nyári Zsolt munkája, melyet ezúton is köszönünk. A hal-mokról készült felvételekért M. Aradi Csillának és Nyá-ri Zsoltnak tartozunk köszönettel. A felméréseket és a táblázatokat Csizmadia Gábor készítette. A tanulmány elkészítéséhez nyújtott támogatást Palágyi Sylvianak ezúton is köszönjük.

### Őskori halmok

#### Lengyeltóti – Kunhalmok

Lengyeltótiiban, a Kossuth utca nyugati végénél lévő házak udvarán, két nagyméretű halom volt, az egyik feltárásnál kora vaskori leletek kerültek elő.<sup>2</sup> 1981-ben a másik, szétdőlt halomnál, feltárára nem volt lehetőség, csak megfigyelésekre korlátozódhatott a kutatás.<sup>3</sup> A hal-mok helyétől nyugatra, az Alsó-Zsigmond- dűlőtől délre, öt halom (három nagyobb és két kisebb) azonosítása történt meg, melyek szintén a Hallstatt időszakba tar-tozhatnak. A meglévő halmok becsült méretei: Nagyobb halmok: magasság: 1 méter, átmérő: 10–12 méter, a kisebbeké: magasság: 0,60–0,80 méter, átmérő: 8 mé-ter.<sup>4</sup> A halomsírok a nagytatárvári kora vaskori földvár közelében helyezkednek el.

#### Nagyberki – Szalacska

A Nagyberki-szalacsikai halmokról először Rómer Flóris adott értesítést.<sup>5</sup> Melhárd Gyula a 19. század végén, római halmokat említ.<sup>6</sup> Később Gallus Sándor,<sup>7</sup>

<sup>1</sup> Somogy Megye Földrajzi Nevei. Budapest 1974. Az adatok idézé-se: először az oldalszám, majd a település száma, végül az adott településen belül a földrajzi elnevezés sorszáma.

<sup>2</sup> Sváby Aladár ásatása, 1930. Rippl-Rónai Múzeum Adattára (to-vábbiakban RRM A.) II/17/7. és Magyar Nemzeti Múzeum Régé-szeti adattára 21.1.1.). KÖH 43603. lelőhely.

<sup>3</sup> Honti Szilvia leletmentése, 1981. RRM A. II/17/112.

<sup>4</sup> Németh Péter Gergely terepbejárása, 1996. és Honti Szilvia és Németh Péter Gergely terepbejárása, 1996. RRM. A. 859. KÖH 31046. lelőhely.

<sup>5</sup> Rómer 1878, 115-121. és M. Kabay 1960, 46-49. KÖH 47877. és 56873. lelőhely.

<sup>6</sup> Melhard 1900, 390.

<sup>7</sup> M. Kabay 1960, 46-59.

majd Kemenczei Tibor őskori halmokat tárt fel.<sup>8</sup> A koravaskori halmok nagyjából észak-déli irányban húzódnak, a szalacscai földvártól nyugatra.

A szalacscai földvártól délre, az erdőben, találjuk a második Szalacska környéki halomsírmező (Nagyberki-Csille). A halmok K–Ny-i irányban sorakoznak, egy halom a többitől elkülönülve található. A halmok száma összesen 18. A halmok közül négyen jelenkori rablógödör látszik.<sup>9</sup>

#### **Mosdós – Deákdomb**

A szalacscai halomsírmezőtől nyugatra, a Nagyberki és Mosdós határát jelentő Tüskés-patak túlsó oldalán, kisebb halomsír csoport látható (XIII. t. 3.).<sup>10</sup> Korábbi feltételezésünk szerint, ez az elkülönült csoportot, nagyon feltételesen, a római korba tartozónak véltük, de a kora vaskori keltezés elfogadhatóbbnak tűnik.

A temető keleti részén nagyobb halom áll, magassága: 6,3 m, átmérője: 48 m. Ettől északnyugatra hasonló méretű kettős halom van (magasságuk: 5,5 és 3,6 m, átmérőjük 32,5 és 38,8 m). A többi kisebb halom nagyjából kelet-nyugat-i irányban sorakozik. A kisebb halmok átlagos magassága: 0,4 m, átmérőjük: 10 m. Összesen jelenleg 12 halom látható, valószínűleg több kisebb halom a szántás miatt már eltűnt.

#### **Sávoly – Babócsa-halom**

Sávolyon magányos halom található, feltárására a Kis-Balaton program keretén belül került sor.<sup>11</sup> A temetkezés ideje a késő bronzkorra, a késő halomsíros időszakra keltezhető.<sup>12</sup>

#### **Sávoly – Kápolna-pusztá**

A babócsai halomtól délkeletre, mintegy 300 m-re, az erdőben, érintetlen halom található (becsült méretei: átmérő 25 méter, magasság 0,4 méter).<sup>13</sup> A halmok közelsége miatt, a kápolna-pusztai is a késő bronzkori lehet. Szintén az erdőben, a két korábban említett halomtól keletre, újabb halmokat lehetett megfigyelni, az immáron nagyobb temető teljes felmérése még várat magára.<sup>14</sup>

#### **Tengőd – Bati-rétek**

Őskori halmokról történik említés,<sup>15</sup> ma már nem találhatók meg, valószínűleg szántás során pusztultak el.<sup>16</sup>

#### **Tikos – Kusmit-domb**

Tikos község határában, a Sósi-erdő szélén, a 7-es úttól északra, nagyméretű halom látszik (becsült méretei: magasság 1 méter, átmérő 20–25 méter). A halom a Somogy Megye Földrajzi Nevei kiadványában is szerepel, a mesterséges dombot útépités során alakították ki.<sup>17</sup> Ugyanakkor Horváth László véleménye szerint nem lehet teljesen biztos az, hogy a halom jelenkori lenne, korábbi terepbejárása során őskori kerámiatöredékeket is talált a halom tetején.<sup>18</sup>

#### **Bizonytalan keltezésű halmok**

##### **Balatonszabadi – Siómaros-Sió-bozót**

A Sió-bozót déli részén, a szántásban, két halom volt. Egymástól való távolságuk kb. 40 m, átmérőjük kb. 4 m, magasságuk kb. 0,5 m. A déli halom erősen körbeszántott, az északi halom déli részén több jelenkori beásás és rókalyuk volt. A halmok környékén őskori (bronzkori), római kori és középkori/újkori kerámiatöredékek kerültek elő.<sup>19</sup> Szegvári Zoltán 2002. évi bejárása során, már a halmok elpusztítását regisztrálhatta.<sup>20</sup>

##### **Római kori szórványleletek a lelőhelyről:**

1. Edény töredékei  
Nagyobb edény kihajló peremtöredéke és enyhén ívelt hastöredéke, belül jól látható korongolás nyomokkal. Porózus, világosbarna. H: 4,5 cm. Sz: 2,8 cm, illetve H: 4,7 cm. Sz: 3,4 cm. Fv: 0,7 cm. Ltsz: R.98.13.1. (I. t. 9.)<sup>21</sup>
2. Edénytöredék  
Enyhén ívelt, vékonyfalú, fehér, kívül narancssárga festéssel. H: 2,6 cm. Sz: 1,8 cm. Fv: 0,3 cm. Ltsz: R.98.13.2.
3. Peremtöredék  
Vízszintesen kihúzott peremtöredék, belül árkolás fut körbe. Keményre kiégetett, kavicsal soványított, szürke. H: 1,1 cm. Sz: 1,7 cm. Fv: 0,3 cm. Ltsz: R.98.13.3.
4. Oldaltöredékek  
Különböző edények enyhén ívelt, szürke színű töredékei (3 db). H: 5 cm. Sz: 3,2 cm. Fv: 0,9 cm, H: 4,3 cm. Sz: 3,9 cm. Fv: 1 cm és H: 5,2 cm. Sz: 3,6 cm. Fv: 0,7 cm. Ltsz: R.98.13.4.

8 Kemenczei 1974., 1975. és 1976.

9 Németh Péter Gergely terepbejárása, 1998. RRM A. 1233. KÖH 32372. lelőhely.

10 Vörös János (Somogy Megyei Földhivatal bejelentése RRM A. IV/45/4. és Cszizmadia Gábor-Németh Péter Gergely terepbejárása 1993. RRM A. 530. KÖH 47776. lelőhely.

11 Honti Szilvia és Németh Péter Gergely ásátása, 1993-1995.

12 Honti 1996.

13 Kiss Viktória-Németh Péter Gergely terepbejárása 1999. Vörösbattyáni disznólegelő ásátási napló (1999. 240. old.). RRM A. 1382. A halomsírra Németh József erdőfelügyelő hívta fel a figyelmünket, melyet ezúton is köszönünk. KÖH 43050. lelőhely.

14 Az újabb halmokra is Németh József hívta fel a figyelmünket, melyet ezúton is köszönünk.

15 RRM A. I/16/2.

16 Németh Péter Gergely terepbejárása, 1999. RRM A. 1381. KÖH 30400. lelőhely.

17 SMFN 100, 20/23. KÖH 32361. lelőhely.

18 M. Aradi Csilla - Honti Szilvia-Horváth László-Németh Péter Gergely terepbejárása 1989. és M. Aradi Csilla-Honti Szilvia-Németh Péter Gergely helyszínelése 1997. RRM A: 2066. Horváth Lászlónak szíves szóbeli tájékoztatását ezúton is köszönjük.

19 Németh Péter Gergely terepbejárása, 1994. RRM A. 609. Ltsz: R.98.13.1-4. KÖH 32326. lelőhely. A tanulmányban szereplő őskori leletek meghatározását Honti Szilviának ezúton is köszönjük.

20 Szegvári 2003, 13. és 2. kép. Szegvári Zoltán tájékoztatását ezúton is köszönjük. Köszönettel tartozunk továbbá azért, hogy szakdolgozatába betekinthettünk.

21 A publikációban használt rövidítések: H: hosszúság, Sz: szélesség, Szá: szájméret, Fá: fenékméret, Á: átmérő, M: magasság, V: vastagság, Fv: falvastagság, Tör: töredék, Átl: átlagos, Ltsz: leltári szám.

**Balatonszabadi-Alsó – Páskum**

Az M7-autóúttól északra, a Siófok-Kelet bekötőút-tól nyugatra, a Sóstó és Madarasi-dűlő között, két nagyobb halom látható, egymástól való távolságuk kb. 50 m, magasságuk kb. 1 m, átmérőjük kb. 6 m. Mindkét halmon villanyoszlop áll. Egy harmadik, kisebb kiemelkedés esetleg szintén halom volt, de valószínűbb, hogy inkább a bekötőút építésének maradványa. A halmok környékén végzett terepbejárás során régészeti leletet nem sikerült gyűjteni.<sup>22</sup>

Balatonszabadi környékéről Kuzsinszki Bálint említ egy halmot,<sup>23</sup> Lázár Jenő pedig Siómarosról Ha C időszakba tartozó tumulust.<sup>24</sup> Ugyancsak Balatonszabadi-ban, a Pusztatoronyi-dűlő környékéről említés történik halomsír csoportról,<sup>25</sup> de egyértelműen egyik lelőhelyet sem lehet azonosítani az irodalomban szereplő halmokkal és nyitott a halmok korszakba sorolása is.

**Balatonszabadi – Sashalom**

Balatonszabadi-Siómaroson, a temetőben lévő Sashalmot vagy Basahalmot Laczkó Dezső említi, nem eldöntve, hogy halomsírt látott, vagy mesterséges dombot.<sup>26</sup> Egy 1994-es<sup>27</sup> és egy 2004. évi helyszínelés,<sup>28</sup> a sűrű növényzet miatt, nem volt eredményes. 2009-ben, a kitisztított területen, jól meg lehetett figyelni egy nagyobb és egy kisebb dombot.<sup>29</sup> A kisebbik nem lehet halomsír, inkább területrendezés nyoma lehet, a nagyobbik, méreteinél fogva teszi kétségesé, hogy halmos temetkezést rejtene. Egyik terepbejárás során sem került elő leletanyag, a Sashalomtól északra római kori temetőre utaló adatokat ismerünk.<sup>30</sup>

**Böhönye – Székula (Cifra-major)**

Nagyobb temetőre utaló adat Böhönyéről származik, Rómer Flóris 50 halomból álló temetőt említi.<sup>31</sup> A halmok valószínűleg erdőtelepítés során elpusztultak, koruk meghatározhatatlan.<sup>32</sup>

**Böhönye – Csöpröndi erdő**

Böhönyétől keletre, Terebezd-pusztától délre, a Csöpröndi-erdőben, egy 1959-es feljegyzés szerint, 15–20 db lapos, 1 m-nél alacsonyabb, 8–10 m átmérőjű, „hullámos”, kettős sorban húzódo halomsíros temető található. Két halomba a háború alatt bunkert ástak.<sup>33</sup> A 2016. évi bejárás során a halmokat nem lehetett megközelíteni. A helyszínen lévő SEFAG-erdészet munkatársa nem emlékezett halmokra, csak világháborús árkokra. Ugyanakkor Várvizy Péter elmondása szerint, amikor 6 évvel ezelőtt a területen járt, 8–10, nagyjából egy sorban lévő, kb. 80–100 cm magas halmot látott.<sup>34</sup>

**Gölle és Somogyszil határa (Alsó-Major)**

A két község határán, két erősen szétszántott halom található. A keleti, épebb halom méretei: átmérő kb. 15–20 m, magassága kb. 50–70 cm. Mindkét halmon több mészkőtöredéket találtunk, ezért valószínű, hogy a szántás a halmok kőkamráját is elérte.<sup>35</sup> Ásatás nélkül nem meghatározható a halmok kora. A halmoktól északra (már Somogyszil területén), a Gölle-pataktól keletre, nagy területen elszórva, őskori és római kori kerámiatöredékek kerültek elő.<sup>36</sup>

**A keleti halom felszínéről:**

1. Dörzstál töredéke  
Dörzstál aljtöredéke. Kopott, világosbarna. H: 10,5 cm. Sz: 7,7 cm. Fv: 1,2 cm. Ltsz: R.2004.6.1. (XI. t. 5.).
2. Dörzstál töredéke  
Dörzstál aljtöredéke. Kopott, narancssárga. H: 7,6 cm. Sz: 5,2 cm. Fv: 1,2 cm. Ltsz: R.2004.6.2. (XI. t. 4.).
3. Dörzstál töredékei  
Dörzstál oldaltöredékei. Világosbarna, belül zöld mázzal. H: 4,3 cm. Sz: 2,3 cm. Fv: 0,8 cm, és H: 5 cm. Sz: 1,4 cm. Fv: 0,7 cm. Ltsz: R.2004.6.3.
4. Táltöredék  
Tál szürke színű oldaltöredéke, erősen kiemelkedő bordával. H: 4,8 cm. Sz: 2,5 cm. Fv: 0,6 cm. Ltsz: R.2004.6.7.
5. Edény töredékei  
Valószínűleg egy edény oldaltöredékei (6 db). Porózus, világosbarna. Átl. Fv: 0,5 cm. Ltsz: R.2004.6.4.
6. Peremtöredék  
Kihajló, kopott, porózus, világosszürke színű töredék. H: 4 cm. Sz: 1,8 cm. Fv: 0,6 cm. Ltsz: R.2004.6.5.
7. Oldaltöredékek  
Különböző edények seprűdíszes, szürke színű oldaltöredékei. H: 5,2 cm. Sz: 5,2 cm. Fv: 0,9 cm, és H: 5 cm. Sz: 3,5 cm. Fv: 0,8 cm. Ltsz: R.2004.6.6.

22 Németh Péter Gergely terepbejárása, 1994. RRM A. 609. KÖH 19400-19401. (Alsó-Páskun I. és II.) lelőhely.

23 Kuzsinszki 1920, 207. KÖH 19411. lelőhely. Kuzsinszki szerint a halom a Balaton partjától bejebb, a Madarasi-dűlőben található, magassága 3,5 méter, átmérője „körülbelül 70 lépés”. Mivel a Siófok-Madarasi-dűlő és az Alsó-Páskum egymással szomszédos dűlők, esetleg a ma is látható halmokra vonatkozik, de Kuzsinszki csak egy halmot említi.

24 Lázár 1956, 1. ábra. A szövegben a szerző nem tesz említést a halomról, csak a térképen szerepel.

25 Régészeti Kataszter, Veszprém. I. k. 87. KÖH 19394. lelőhely.

26 Laczkó 1912, 15. SMFN 137, 32/54. KÖH 19395. lelőhely.

27 Németh Péter Gergely terepbejárása. RRM A. 609.

28 Marton Tibor terepbejárása. RRM A. 4576. és 4579.

29 Honti Szilvia, Molnár István és Németh Péter Gergely terepbejárása. RRM A. 2636. és 3447.

30 Laczkó 1912, 15. 1964-ben és 1977-ben is kerültek elő római kori temetőre utaló adatok RRM A. 827. és 833. KÖH 19396. lelőhely.

31 Rómer 1878, 157.

32 Németh Péter Gergely terepbejárása 1994. RRM A. 607. és 629. Molnár József, egykori böhönyei polgármester tájékoztatása szerint, melyet ezúton is köszönünk, a tumulusok elpusztultak. Molnár József emléke szerint a halmok 40-50 cm magasak voltak.

33 RRM A. 6631. Böhönye - Csöpröndi erdő I. lelőhely. KÖH 19677. lelőhely.

34 Hajdú Ádám-Németh Péter Gergely terepbejárása 2016. április 19. Várvizy Péter (Somogyszob, Petőfi u. 40.) tájékoztatását ezúton is köszönjük.

35 Németh Péter Gergely terepbejárása 1998. RRM A. 1234. KÖH 20578. lelőhely. A halmokra Berta Gyula (Kaposvár, Pete u. 8.) hívta fel a figyelmünket, melyet ezúton is köszönünk.

36 Berta Gyula véleménye szerint a lelőhely a patak túlsó oldalán is folytatódik, ezt a részt azonban nem tudtuk bejárni. RRM A. 1234.

8. Fültöredék  
Hármas tagolású, szürke-barna színű töredék. H: 5,6 cm. Sz: 2,9 cm. Fv: 1,3 cm. Ltsz: R.2004.6.8.
9. Aljtöredék  
Világosszürke, finoman iszapolt aljtöredék. H: 5,1 cm. Sz: 4,3 cm. Fv: 0,9 cm. Ltsz: R.2004.6.9.

*A domb felső része:*

10. Pohártöredék  
Kihajló peremű, keményre kiégetett, csillámos felszínű, szürke. H: 4,2 cm. Sz: 5,8 cm. Fv: 0,4 cm. Ltsz: R.2004.6.10. (XI. t. 2.).
11. Oldaltöredék  
Porózus, világosbarna, narancssárga festés nyomaival. H: 5,9 cm. Sz: 3,4 cm. Fv: 0,7 cm. Ltsz: R.2004.6.11.

*A patak keleti partján:*

12. Táltöredék  
Kihajló peremű, a vállon törés, alatta bepecsételt díszítés. Barna színű, barna festéssel, H: 5 cm. Sz: 7 cm. Fv: 0,6 cm. Ltsz: R.2004.6.12. (XI. t. 1.).
13. Táltöredék  
Behajló peremű, porózus, barna, narancssárga festés nyomaival. H: 3,5 cm. Sz: 3 cm. Fv: 0,6 cm. Ltsz: R.2004.6.13.
14. Oldaltöredék  
Árkolással és sávos narancssárga festéssel díszített, belül világosbarna. H: 5 cm. Sz: 2,9 cm. Fv: 0,6 cm. Ltsz: R.2004.6.14. (XI. t. 3.).
15. Táltöredék  
Kihajló peremű, enyhén ívelt falú, árkolt, porózus, szürke. H: 4,2 cm. Sz: 3,1 cm. Fv: 0,6 cm. Ltsz: R.2004.6.15.
16. Peremtöredék  
Kihajló peremű, keményre kiégetett, csillámos felszínű, szürke. H: 4,2 cm. Sz: 5,8 cm. Fv: 0,4 cm. Ltsz: R.2004.6.10.
17. Peremtöredék  
Kihajló, profilált peremtöredék. Keményre kiégetett, szürke. H: 2,7 cm. Sz: 2 cm. Fv: 0,6 cm. Ltsz: R.2004.6.17.

Az Alsó-majori lelőhelytől távolabb, mintegy 2 km-re, nagyterjedésű római kori lelőhely található (Gölle-Pótlék). Sok téglá- és kötőredék alapján esetleg épület is lehetett itt.<sup>37</sup>

**Gyékényes – Lankóczy-erdő**

Az avar kori kohóteleptől nyugatra, kettő, a kohóteleptől délkeletre több, kavicsból emelt halom látható. A halmok becsült száma 5–10, becsült méreteik: Magasság: 0,5 méter, átmérő 5–10 méter.<sup>38</sup>

**Juta – Gombosi-erdő**

Juta község déli végénél, a kaposújlaki határban lévő Gombosi-erdőben, kisebb halomsírcsoport állt. Az erdőt 1944-ben kiirtották és a szántás során megkezdődött a halmok pusztulása. 1945–1946-ban két halmot elhordtak és egyet félig elbontottak. Az egyik halomból aranyfibula (?), a másikkól bronzfibula került elő, több edény társaságában. A halmok közepén megfigyelhető volt a máglya nyoma (esetleg hamvasztásos sír maradványai (?). A harmadik halomban bronzdarabok (lőszerszámdíszek?) voltak. Ugyanitt, a máglya mellett, szabályos, négyzet alakú, sötét színű földdel telített beásás volt, ezt nem bontották ki.<sup>39</sup> A leletek a kaposvári múzeumba nem kerültek be.

Az 1960-as években még jól látszott 20 halom. A tumulusok becsült mérete: átmérő 8–10 m, magasság 60–100 cm volt. Római kori és középkori kerámia-töredékek kerültek elő terepbejárás során.<sup>40</sup> A halmok elhelyezkedéséről vázlatrajz készült (XIII. t. 2.). Ez alapján a halomsírmező szabálytalan szerkezetű, tájolása nagyjából észak-déli irányú.<sup>41</sup>

Helyszínelésünk alkalmával már csak két, gyengén kiemelkedő részt láttunk, esetleg az időközben elszántott halmok maradványait. A területen őskori, római kori és középkori kerámia-töredékeket találtunk.<sup>42</sup> Egy évvel későbbi terepbejárás során már csak egy határozatlan kiemelkedés látszott, hamumaradvánnyal.<sup>43</sup> A terepbejárások alapján nem lehetett eldönteni, hogy őskori vagy római kori halmok voltak az erdőben. A leírás és a temető szerkezete inkább az őskori kelteztést erősíti.

*Római kori szórványleletek a lelőhelyről:*

1. Fazék peremtöredéke  
Kihajló peremű töredék, a perem alatt árkolás fut körbe, sötétszürke. H: 6 cm. Sz: 1,7 cm. Fv: 0,4 cm. Ltsz: R.98.15.4. (I. t. 10.)
2. Peremtöredékek  
Különböző edények kihajló peremű, szürke színű töredékei. H: 3,8 cm. Sz: 2,9 cm, illetve H: 2 cm. Sz: 1,7 cm. Fv: 0,5 cm. Ltsz: R.98.15.1.
3. Oldaltöredék  
Enyhén ívelt, porózus, okkersárga, narancssárga festés nyomaival. H: 4,4 cm. Sz: 3,4 cm. Fv: 0,5 cm. Ltsz: R.98.15.2.
4. Oldaltöredékek  
Különböző edények seprűdíszes, szürke színű töredékei. H: 4,4 cm. Sz: 3,4 cm. Fv: 0,8 cm, ill. H: 7,5 cm. Sz: 5,1 cm. Fv: 0,7 cm. Ltsz: R.98.15.3. és 5.

39 RRM A. IV/34/2. KÖH 26584. lelőhely.

40 RRM A. IV/25/4.

41 RRM A. IV/25/5.

42 Csizmadia Gábor és Németh Péter Gergely terepbejárása 1993. A halomsírmező egykori helyét Dobai József (Juta, Szabadság u. 32.) mutatta meg, amelyet ezúton is köszönünk. RRM A. 603. Dobai József az általa korábban látott halmok magasságát 80 cm-re becsülte.

43 Németh Péter Gergely terepbejárása 1994. RRM A. 598.

37 RRM A. 1234. Erre a lelőhelyre is Berta Gyula hívta fel a figyelmünket, melyet ezúton is köszönünk. KÖH 20576. lelőhely.

38 Kóltó László terepbejárása 1998. RRM. A. 1197. KÖH 32373. lelőhely.



**Kaposvár – Gombos (Papsára)**

Kaposvár északnyugati részén, 1943-ban, 3–4 halomsírt lehetett megfigyelni. Az 1990-ben végzett terepbejárás eredménytelen volt. A halmok valószínűleg az itt lévő raktárak építése során pusztultak el.<sup>44</sup>

**Lábod – Csókhegyi-dűlő**

A Vaslétai-erdőtől délre, a Nagyatádra vezető műúttól északra, a szántás szélén, kisebb domb van, magassági ponttal, mely esetleg halomsír lehet. A domb átmérője kb. 20 m, magassága kb. 1,8 m.<sup>45</sup>

**Libickozma – a település déli vége**

Kisebb halomsírmező (12 halom) található a templom és a Malom-árok között, kelet-nyugati irányban, két sorban.<sup>46</sup> A két sor között nagyobb, üres rész van. A templom mellett két nagyobb halom van, ezekből nyugatra egy újabb nagyobb. Ettől délre a domb szélén, egy bizonytalan kiemelkedés található. Egy csaknem teljesen kirabolt és elpusztított halmot délről egy árok szegélyez, ettől délre egy kisebb halom van. A domb szélén két bizonytalan kiemelkedés van. A birkalegelőre vezető földúttól délre, három, észak-déli irányban sorakozó földsír látható. A halmok átlagos átmérője kb. 8 m, magasságuk 30–50 cm. A halmok a temető kelet-nyugati irányú szerkezete, a halmok mérete és római kori lelőhelyek közelsége (Gerberica, Gerberica délnyugat és esetleg a Temető melletti rész)<sup>47</sup> miatt, esetleg római koriak.

**Marcali – Halom**

A Marcalitól keletre lévő, magányos halmot, még 1879-ben, Melhárd Gyula tárta fel, és leírása alapján nem eldönthető a halom keltezése.<sup>48</sup>

**Öreglak – Szent-kúti-dűlő**

Az Öreglakról a régi malomhoz (Cifra malom) vezető út és az attól keletre lévő Malomárok között, mintegy húsz halom látható.<sup>49</sup> A halmok kb. 700 méter hosszúságban, észak-déli irányban találhatók, eredetileg számuk jóval nagyobb lehetett. Mindegyik halmon nagyon sok elaprózódott meszkőtöredék található. A halmok becsült mérete: magasság 0,5 méter, átmérő 15–20 méter. A lelőhely közepén, a Malomárokba folyó kisebb vízfolyás északi oldalán, késő bronzkori vagy kora vaskori és kelta kerámiatöredékek mellett római telepre

utaló leletek gyűjthetők. A halomsírmező a lengyeltőti kora vaskori földváltól és az ottani halomsírmezőtől délre, mintegy 3 km-re található. A lelőhelyek viszonylagos közelsége és a kőpakolás megléte miatt az öreglaki halmok is a kora vaskorba tarthatnak, de a római telep egybeesése miatt a római keltezés sem zárható ki. Előfordulhat, hogy a Nagyberki-szalacscai példához hasonlóan, itt is lehetnek római halmok a kora vaskoriak között.

Római kori leletek:

**A 2. halomtól nyugatra:**

1. Edénytöredék  
Rádlimitás, barna festett töredék, belül szürke festéssel. H: 2,5 cm. Sz: 2,5 cm. Fv: 0,7 cm. Lsz: R.2003.10.1. (XI. t. 11.)
2. Dörzstál töredéke  
Dörzstál aljtöredéke, porózus, világosbarna. H: 7 cm. Sz: 6 cm. Fv: 1,3 cm. Lsz: R.2003.10.2.
3. Edénytöredék  
Éles hastörésvonalú, porózus, világosbarna. Esetleg az előző edény darabja. H: 4,2 cm. Sz: 3,6 cm. Fv: 0,7 cm. Lsz: R.2003.10.3.
4. Oldaltöredék  
Ívelt, vastag falú, simított, világosszürke. H: 3 cm. Sz: 4 cm. Fv: 0,9 cm. Lsz: R.2003.10.4.

**A patak északi partja:**

1. Edénytöredék  
Vékonyfalú, rádlimitás, barna, narancssárga festéssel. H: 4,1 cm. Sz: 3,9 cm. Fv: 0,4 cm. Lsz: R.2003.10.5. (XI. t. 12.)
2. Oldaltöredék  
Vékonyfalú, barna, narancssárga festéssel. H: 2,7 cm. Sz: 1,7 cm. Fv: 0,4 cm. Lsz: R.2003.10.6.
3. Aljtöredék  
Talpgyűrűs edény aljtöredéke. Barna, barna festéssel. H: 6 cm. Sz: 5,7 cm. Fv: 1,1 cm. Lsz: R.2003.10.7.
4. Oldaltöredék  
Enyhén ívelt töredék, esetleg az előző edényhez tartozik. H: 6,5 cm. Sz: 3,5 cm. Fv: 0,8 cm. Lsz: R.2003.10.8.
5. Fültöredék  
Nagyobb edény két bordával tagolt fültöredéke. Finoman iszapolt, világosbarna. H: 4,5 cm. Sz: 3,8 cm. Fv: 1,1 cm. Lsz: R.2003.10.9.
6. Fültöredékek  
Szélein kiemelkedő fültöredékek. Finoman iszapolt, szürke. H: 4,8 cm. Sz: 2,2 cm. Fv: 1,1 cm és H: 3 cm. Sz: 3,5 cm. Fv: 0,5 cm. Lsz: R.2003.10.10. és 13.
7. Peremtöredékek  
Különböző edények kihajló, profilált, szürke és kékeszürke színű peremtöredékei (5 db). Átlagos Fv: 0,6 cm. Lsz: R.2003.10.11. (XI. t. 13-14.)
8. Fedőtöredékek  
Különböző edények szürke és kékeszürke színű peremtöredékei (3 db). Átlagos Fv: 0,5 cm. Lsz: R.2003.10.12.

44 Németh Péter Gergely terepbejárása 1990. RRM A. 78. Somogyi Soma László (Budapest, V. Gerlőczy u. 11.) bejelentését ezúton is köszönjük. Somogyi Soma László elmondta, hogy a halmok úgy ültek a szántföldön, mint „gombok a mellényen”. Esetleg innen származik a Gombos elnevezés, a Juta-Gombosi-erdei halomsírok esetében is.

45 Németh Péter Gergely terepbejárása 2014.

46 Németh Péter Gergely terepbejárása 2008. RRM A. 2513. KÖH 59356. lelőhely.

47 KÖH 47656. , 59355. és 59357. lelőhely. 2014-es helyszínelés során felmerült, hogy a temetőhöz több halom is tartozik. A temető felmérése után próbafeltárással lehet majd eldönteni a keltezést.

48 Melhárd 1882, 42-43.

49 Németh Péter Gergely terepbejárása 1999. RRM A. 1383. KÖH 30402. lelőhely. A halmokra Berta Gyula (Kaposvár, Pete u. 8.) hívta fel a figyelmünket, melyet ezúton is köszönünk.

9. Aljtöredékek  
Különböző edények szürke és kékeszürke színű töredékei (2 db). Átlagos Fv: 0,7 cm. Lsz: R.2003.10.13.
10. Oldaltöredékek  
Különböző edények (fazekak?) szürke- és kékeszürke színű töredékei (4 db). Az egyik töredék sep-rűdíszes. Átlagos Fv: 0,9 cm. Lsz: R.2003.10.14-16.
11. Vassalak  
Amorf töredékek. Átlagos Á: 4,5 cm. Lsz: R.2003.10.17. A vassalakok a kelta telephez is tarthatnak.

### Somogyaszaló – Halomi-dűlő

A Deseda-erdei római halomsíroktól 3 km-re, északra, magányos halomsír található, tetején háromszögelési ponttal. Becsült méretei: magasság 0,4 méter, átmérő 10–15 méter. Terepbejárás során, a halmon kora bronzkori (Somogyvár-Vinkovci kultúra) és kora vaskori kerámiatöredékek kerültek elő, mely alapján a halmot feltételelesen őskorinak tarthatjuk.<sup>50</sup>

### Somogyaszob – Kisküvölgly

A Küvölgly-erdőben, a Somogyaszob-Kaszó közötti útról észak felé letérve, a Taranyi-Rinya-ág hídja után keletre található a lelőhely.<sup>51</sup> A temetőt legalább 7 halom alkotja. Az említett erdei út két halmot vág félbe, a nyugati halom betöltésében égett-paticsos rész figyelhető meg. Az erdei utat kerítés szegélyezi délről, a nem művelt területen több halomszerű kiemelkedés látszik, kettő közvetlenül a kerítés mellett. Az erdei útban patics és ködarabok látszanak, feltehető, hogy az út kialakításakor több halmot elegyengettek. A temetőt északról lápos-zsombékos terület határolja, északnyugati irányban, távolabb, egy kerítéssel lezárt területen nagyobb kiemelkedés látszik, halomsír voltja bizonytalan. A kb. 15–20 m átmérőjű, kb. 3–5 m magas halmok kialakításakor valószínűleg a lápos terület miatt, feltehetően előzetes „tereprendezést” végeztek, így a temetkezőhelyek (a tulajdonképpeni halmok) mérete jelentősen kisebb. A temetőt az út kialakítása mellett földkitermelésekkel is megbolygatták, kisebb beásások is megfigyelhetők, több halmon. A temető pontos kiterjedése nem ismert. A környezetében, esetleges hozzátartozó telep megkeresése miatt, a terep fedettsége miatt, terepbejárást nem lehet végezni. A temető korát csak ásatással lehet tisztázni.

### Zala – Halomi-dűlő

Zalán a községtől északra lévő Halomi-dűlő északi részén sikerült beazonosítani egy magányos halomsírt. A halom átmérője kb. 15 méter, magassága kb. 0,5 méter, tetején háromszögelési pont található. Az észak-déli irányú szántás, a keleti és nyugati

ti oldalát részben lepusztította. Formája hasonló a Somogyaszaló-Halomi-dűlőben lévő halomhoz, esetlegesen ez is őskori.<sup>52</sup>

### Zamárdi – Diászó

Halomsírra utaló adatunk van Zamárdiból, azonban terepbejárás során nem sikerült megtalálni, valószínűleg elpusztult.<sup>53</sup>

### Negatív bejárások

#### Balatonszemes – Községi temető (Sapkadomb)

A temetőben található domb nem halomsír. Melhárd Gyula feltételezése szerint, a közeli középkori várhoz tartozó megfigyelőhely lehetett.<sup>54</sup> Sági Károly szerint elképzelhető, hogy kora vaskori halmot később megfigyelőhelynek használtak.<sup>55</sup> A Sapkadomb azonban, mérete alapján, nem lehet halomsír. Nováki Gyula és Sándorfi György 1987. évi bejárása és felmérése tisztázta, hogy kisebb középkori vár található a temetőben.<sup>56</sup>

#### Baté – Halomi-dűlő

A Halomi-dűlőben halomsírra utaló jelenség nem található.<sup>57</sup>

#### Bedegkér – Halom-tető-dűlő

A Halom-tető természetes domb, halomsírt nem lehet találni.<sup>58</sup>

#### Bonnya – Községi temető

A temető mellett található kiemelkedés található középkori megfigyelőhely lehetett.<sup>59</sup>

#### Felsőmocsolád – Királyasztala

A területen halomsír nem található.<sup>60</sup>

#### Fonó – Nagy-halom

A Nagy-halom természetes domb, halomsír nem lehet.<sup>61</sup>

#### Juta és Várda között

Az 1:10000 léptékű térképszelvények kiemelkedő tereppontokat jeleznek a két község területére eső Zahoránszki-dűlőn. A bejárás során halomsírt nem lehetett találni.<sup>62</sup>

52 Németh Péter Gergely terepbejárása 1996. RRM A. 871. KÖH 33364. lelőhely.

53 Rómer 1878, 157. Németh Péter Gergely terepbejárása 1995.

54 Melhárd 1882, 42. KÖH 19788. lelőhely.

55 Sági-Cséby 1990, 67.

56 Magyar-Nováki, 2005. 32.

57 SMFN 477, 151/20. Németh Péter Gergely terepbejárása 1996.

58 SMFN 235, 68/121. Németh Péter Gergely terepbejárása, 1999.

59 Magyar Kálmán terepbejárása 1973. RRM A. 919. KÖH 19650. lelőhely.

60 SMFN 339, 111/36. 15 m átmérőjű halmot említ, ahol régészeti leletek kerültek elő, de bejárás során semmit nem lehetett találni. Németh Péter Gergely terepbejárása 1995. A Felsőmocsoláddal szomszédos Kisbárapáti területén is található egy Királyasztala helynév (SMFN 246, 73/113.), ennek bejárása, a felsőmocsoládi helyszínelés eredménytelensége miatt, már nem történt meg. A szintén Felsőmocsoláddal határos Fiaodon, a Királyréten, az erdőben, néhány kisebb bucka látható, ezek nem halomsírok.

61 SMFN, 444, 144/47. Németh Péter Gergely terepbejárása 1996.

62 Németh Péter Gergely terepbejárása 1994. RMM A. 598.

50 Kocztur 1964, 130. és Honti Szilvia-Németh Péter Gergely terepbejárása, 1993. RRM A. 533. KÖH 32362. lelőhely. A halom pontos helyét Berta Árpád (Somogyaszaló, Kossuth u. 86.) mutatta meg, melyet ezúton is köszönünk.

51 A temetőre Várvi Péter somogyzobi lakos hívta fel a figyelmünket, a bejelentését ezúton is köszönjük. RRM A. 2665. KÖH 69845. lelőhely.

**Kaposkeresztúr**

Kaposkeresztúr határában kettős halom található, de nem tumulus, hanem természetes domb.<sup>63</sup>

**Karád – Sapkadomb**

A Somogy Megye Földrajzi Nevei 225, 64/233. szám alatt jelölt Sapkadomb Andocs-Nagytoldipusztától északra, a Karárhoz tartozó Kistoldipusztához tartozik. A bejárás eredménytelen volt, halomra utaló kiemelkedést nem lehetett találni.<sup>64</sup> Melhárd Gyula tesz említést halomról a település közeléből, Középtoldipusztáról, ezt sem lehet azonosítani.<sup>65</sup>

**Karád – Akasztódombtól északra**

A feltételezett halomsírok megkeresése eredménytelen volt, terepbejárás során csak több, természetes dombot találtunk.<sup>66</sup>

**Karád – Fehéregyházi-dűlő**

Ismeretlen korú halomsírról történik említés, a bejárás során nem találtuk meg.<sup>67</sup>

**Kereki – Sapkadomb**

A Somogy Megye Földrajzi Nevei 188, 48/33. alatt említett kiemelkedés nem található, az intenzív homokbányászás erősen megváltoztatta a táj képét, ekkor tűnhetett el a Sapkadomb, így nem tudható, hogy mesterséges kiemelkedés volt-e egyáltalán.<sup>68</sup>

**Lad – Hármshalom**

A Somogy Megye Földrajzi Nevei 756, 226/94. alatt említett helynév, a különböző térképeken nem látszik halomsírnak, valamint a Hármshalom, Négyes-halom helynevek bejárásának eredménytelensége miatt, Ladon terepbejárást nem végeztünk.

**Lengyel-tóti – Pusztaberény-Berény-ricé**

A pusztaberényi gazdaságtól délre, félig felszántott kiemelkedés található, ami mérete alapján nem halomsír.<sup>69</sup>

**Mosdós – Hármshalomi-dűlő**

A Nagy-hegy északi, természetes nyúlványai, halomsír nem található.<sup>70</sup>

**Mosdós – Sárkánytó-pusztá**

A Mosdós-deákdombi halmoktól délre, halomsírnak tűnő kiemelkedés látható. A domb északi részének szántás utáni bejárása tisztázta, hogy nem halomsír, hanem természetes domb.<sup>71</sup>

**Nagyberki – Tárkány**

A Somogy Megye Földrajzi Nevei (484, 153/127) halmokat említ erről a területről, de terepbejárás során nem kerültek elő. Elképzelhető, hogy a szalackapusztai halmokra vonatkozik az utalás.<sup>72</sup>

**Nagycsepely**

A község északi részén, az Ady Endre utca déli végénél, térkép alapján feltételezett halomsír. A terepbejárás során kiderült, hogy nem tumulus.<sup>73</sup> Melhárd Gyula tesz említést nagycsepelyi halomsírról, de ez a valóságban földvár, az ún. Barátok asztala.<sup>74</sup> A Kupavár-alján található kiemelkedés nem lehet halomsír, esetleg őrtorony.<sup>75</sup>

**Nagyszakácsi – Karikás**

A Somogy Megye Földrajzi Nevei „kör alakú domb-sort” említ, de bejárás során halomsírt nem sikerült azonosítani, a Karikás területe természetes domb.<sup>76</sup> Melhárd Gyula tesz említést halomról a „szakácsi határban”, ezt nem lehet azonosítani.<sup>77</sup>

**Segesd – Nádos-erdő**

A Somogy Megye Földrajzi Nevei (657. oldal) halmokat említ, de bejárás során halomsírt nem sikerült azonosítani.<sup>78</sup>

**Somogytúr – Tetves-patak mellett**

A R. Goguey által készített légifotón feltételezett halomsírok látszódtak. Terepbejárás során kiderült, hogy ezek a patakot kísérő mocsárból kiemelkedő szigetek.<sup>79</sup>

**Somogyvár – Négyes-halom**

A Somogy Megye Földrajzi Nevei (124, 28/84) alapján bejárt területen halomsír nincs.<sup>80</sup>

63 Honti Szilvia feljegyzése, RRM A. 92. és Németh Péter Gergely terepbejárása 1994. Kettő Attila (Taszár) több Kaposkeresztúr környéki lelőhelyre hívta fel a figyelmünket, melyet ezúton is köszönünk.

64 Németh Péter Gergely terepbejárása 1996. RRM A. 870.

65 Melhárd 1882, 42. és 48.

66 M. Aradi Csilla és Németh Péter Gergely terepbejárása 2015. A feltételezett halmokra Berta Gyula (Kaposvár, Pete u. 8.) hívta fel a figyelmünket, melyet ezúton is köszönünk.

67 M. Aradi Csilla és Németh Péter Gergely terepbejárása 2015. KÖH 600/1068/2004.

68 Németh Péter Gergely terepbejárása 1996. RRM A. 870.

69 Németh Péter Gergely terepbejárása 1999. RRM A. 1383. A feltételezett halomra Berta Gyula (Kaposvár, Pete u. 8.) hívta fel a figyelmünket, melyet ezúton is köszönünk. A Berény-Ricén római kori és középkori telepet lehetett bejárni. KÖH 30403. lelőhely.

70 Németh Péter Gergely terepbejárása, 1997. RRM A. 1169. Ugyanakkor Marton Tibor 2004-es terepbejárása során halomról figyelt meg (KÖH 53374. lelőhely). A lelőhely újbóli bejárása szükséges.

71 Németh Péter Gergely terepbejárása, 1997. RRM A. 1169.

72 Németh Péter Gergely terepbejárása, 1998. RRM A. 1233.

73 Németh Péter Gergely terepbejárása, 1995.

74 Melhárd 1882, 42. és 48. KÖH 59822. lelőhely.

75 Honti Szilvia – M. Aradi Csilla és Jankovich-Bésán Dénes terepbejárása 2009. RRM A. 3776. KÖH 59823. lelőhely.

76 SMFN 316, 103/87. Németh Péter Gergely terepbejárása.

77 Melhárd 1882, 42.

78 Németh Péter Gergely terepbejárása 2015. Várkonyi Péter (Somogyoszob, Petőfi u. 40.) tájékoztatást ezúton is köszönjük. Várkonyi Péter korábban, korszámú, alacsony halmokat figyelt meg. A 2015. évi bejárás eredménytelen volt, de a teljes erdőt és a környékét nem érintette.

79 A légifotó 1996.6.26-án készült. EOV 155.3/552.5., azonosítószám: PCD 1545/33-41. és 46. Németh Péter Gergely terepbejárása 1996. RRM A. 860.

80 Németh Péter Gergely terepbejárása 1999. RRM A. 1383. és Régészeti kutatások Magyarországon 1999. Budapest 2002. 244.

**Szabadi – Római-buckák**

A Somogy Megye Földrajzi Nevei (486-487, 154/53) alapján bejárt területen, csatornázás során megmaradt földbuckák láthatók, melyek nem régészeti objektumok. A terület közelében őskori kerámiatöredékek mellett néhány jellegtelen római kori kerámiatöredék került elő.<sup>81</sup>

1. Oldaltöredék  
Enyhén ívelt, szürke színű oldaltöredék. H: 1,4 cm. Sz: 1,8 cm. Fv: 0,7 cm. Ltsz: R.98.14.1.
2. Oldaltöredék  
Különböző edények enyhén ívelt, szürke színű töredékei. Az egyik töredék seprűs díszítésű. H: 3 cm. Sz: 3,5 cm. Fv: 0,8 cm és H: 2,1 cm. Sz: 2,4 cm. Fv: 0,4 cm. Ltsz: R.98.14.2.

**Teleki – Bende-tanya és Tungli-tanya**

Teleki és Nagycsepely térségében, az 1:25 000 térképszelvényen, különálló kiemelkedések látszanak, ezek azonban nem halomsírok.<sup>82</sup>

**Római kori halomsírok****Alsóbogát – Csollányosi-erdő**

(korábban: **Edde-Alsóbogátpszta-Csalánosi-erdő**)<sup>83</sup>

A kelet-nyugati irányban sorakozó halmokat egy erdei út vágja ketté (XIII. t. 1.). Jelenleg 27 halom látható, a temetőtől nyugatra, egy erdei ösvény túloldalán néhány gyengébb kiemelkedés látható, esetleg a halomsírmező ebben az irányban is folytatódott. A 2015. évi helyszínelés során, ami az időközben aljnövényzettől jobban kitisztított erdőben történt, felmerült, hogy a korábbi felméréshez képest több halom alkothatja a temetőt.<sup>84</sup> Átlagos átmérőjük 970,8 cm, átlagos magasságuk 66 cm. A temetőben 10 nagyobb halom köré rendeződnek a kisebb sírdombok. A keleti részen csak nagyobb halmok vannak.

A temetőtől nyugatra kb. 30–40 m-re, dél-északi irányban húzódó töltés található, amely keleti irányba fordul. Legnagyobb szélessége 3,70 m, magassága 40 cm. Korábban kisebb méretű római útra gyanakodtunk, azonban ez egy korábbi keskeny nyomtávú iparvágány töltése.<sup>85</sup> Az alsóbogáti római halmoktól 1974-ben kerültek elő leletek. A sírablás során szét-dúlt halmok pontos elhelyezkedését nem ismerjük. A rendőrség által lefoglalt leletek a következők:

1. Nagyméretű, kétfülű korsó töredékei  
Kihajló, kettős gyűrűs peremmel. Az osztott fülek a nyak felső harmadától vízszintesen, majd hirtelen ívvel, függőlegesen futnak a vállig. Az egyik oldaltöredéken „futó kutya” díszítés maradt meg (II. t. 3.). Talpgyűrűs, porózus anyagú, sárga. Szá.: 11,8 cm; Tá.: 9,6 cm. Fv: 0,3 cm. Ltsz: R.93.15.1 (II. t. 1. és 3.)
2. Korsó töredékei  
Kétfülű, nagyméretű korsó töredékei, narancssárga festéssel. Rádlimintás, árkolással és hullámvonallal díszített. Fv: 0,6 cm. Ltsz: R.93.15.3. (II. t. 4.)
3. Gömbös testű urna töredékei.  
Kihajló, bordázott peremű, narancssárga sávós festéssel, árkolásokkal és rádlimintás díszítéssel. Halványsárga, porózus anyagú. Szá.: 16,6 cm. Fv: 0,6 cm. Ltsz: R.93.15.2. (II. t. 6.)
4. Tál töredékei  
Kihajló peremű, talpgyűrűs tál töredékei. Árkolásokkal, rádlimintával és bepecsételéssel díszített. Téglasárga alapszínű, felületen erősen lekopott fekete festéssel. Pannóniai szürke áru, Drag. 37. tál utánezata. Szá: 19,5 ; Fá.: 7,5 cm. Ltsz: R.93.15.4. (II. t. 5.)
5. Korsó töredékei  
Nagyméretű korsó alj-és oldaltöredékei (71 db). Az egyik töredéken a fül indulásának helye megmaradt. Árkolások közötti kettős hullámvonallal és rádlimintával díszített. A fenék talpgyűrűs. Porózus, kopott, halványsárga-szürke. Fv: 0,7 cm. Ltsz: R.93.15.15. (II.t. 7-10.)
6. Fazék töredékei  
Gömbös testű, kihajló peremű, levágott peremszélel, seprűs díszítéssel. Kavicssal soványított, világosszürke anyagú, másodlagos égésnyomokkal. Szá: 16,3 cm; Fá: 9,8 cm. Fv: 0,4 cm. Ltsz: R.93.15.5. (III. t.6.)
7. Fazék töredékei  
Kihajló, levágott peremű, gömbös testű fazék töredékei. Az edénytesten ívelt seprűs díszítéssel. Világosszürke. Fv: 0,6 cm. Ltsz: R.93.15.6. (III. t. 11.)
8. Fazék töredékei  
Kihajló, levágott peremű, gömbös testű fazék töredékei. A nyak és a váll találkozásánál árkolás fut körbe. Kékesszürke. Szá: 10,5 cm. Fv: 0,3 cm. Ltsz: R.93.15.7. (III. t. 5.)
9. Táltöredék  
Háromlábú tál kavicssal finoman soványított, világosszürke színű töredékei. A hason három borda fut körbe. Tör. M: 4,9 cm. Tá: 6,6 cm. Ltsz: R.93.15.9. (III. t. 10.)
10. Táltöredékek  
Behúzott peremű táltöredékek, porózus, barna, narancssárga, kopott festéssel. Pompeji vörös tál pannóniai utánezata. Fv: 0,5 cm. Ltsz: R.93.15.10. (IV. t. 4.)
11. Táltöredékek  
Kisméretű, kihúzott peremű alacsony talpgyűrűs tálak töredékei, barna színű festéssel. Ltsz: R.93.15.11-13. (IV. t. 1-3.)

81 Németh Péter Gergely terepbejárása 1994. RRM A. 606.

82 Németh Péter Gergely terepbejárása 1995.

83 Az egykoron Eddéhez tartozó Alsóbogát újra önálló település lett. A Csalánosi-erdőnek több névváltozata van (SMFN 380, 117/136.). A halomsírok pontos helyét Stampler Imre somogyjádi helytörténész mutatta meg, melyet ezúton is köszönünk. KÖH 19776. lelőhely. A halmokról eddig rövid beszámolók készültek: Csizmadia-Németh 1997, 46-47. és Csizmadia-Németh 2000, 226.

84 M. Aradi Csilla-Németh Péter Gergely terepbejárása. RRM A. 7898.

85 Csizmadia-Németh 1997, 47. Ugyancsak újkorinak bizonyult az a töltés, amely Somogyjád és Osztopán között, a műút mellett látható.



12. Edénytöredékek  
Legalább három edény rádlimintás és barna, ill. narancssárga festett oldaltöredékei. Átlagos Fv: 0,6 cm. Ltsz: R.93.15.14. (II. t. 2.)
13. Fazék töredékei  
Kihajló, csaknem vízszintes peremű, gömbös testű fazék töredékei. A nyakon korongolásból származó árkolások futnak körbe. Szürke. Szá: 14,2 cm. Fv: 0,4 cm. Ltsz: R.93.15.16. (III. t. 7.)
14. Fazék töredékei  
Kihajló, profilált peremű fazék töredékei. A nyakon korongolásból származó árkolások futnak körbe. Kékesszürke. V: 0,4 cm. Ltsz: R.93.15.17. (III. t. 4.)
15. Fazék töredékei  
Kihajló, csaknem vízszintes peremű, gömbös testű fazék töredékei. A nyakon és a peremen korongolásból származó árkolások futnak körbe. Kékesszürke. Fv: 0,4 cm. Ltsz: R.93.15.18. (III. t. 8.)
16. Fazék töredékek  
Kihajló peremtöredék és hasonló anyagú aljtöredék, valószínűleg egy edény darabjai. Kavicssal finoman soványított, keményre kiégetett, szürke. Fv: 0,3 cm. Ltsz: R.93.15.20. (III. t. 3.)
17. Fazekak peremtöredékei  
Kihajló, profilált peremtöredékek. Az egyiknél, a nyakon, korongolásból származó árkolások futnak körbe. Szürke, a másik szürke, belül barna. Fv: 0,3 cm. Ltsz: R.93.15.22. (III. t. 1-2.)
18. Edény töredékei  
Vékonyfalú, kisméretű edény kihajló peremtöredékei. A nyakon bordák futnak körbe. Világosszürke. Fv: 0,3 cm. Ltsz: R.93.15.23. (V. t. 1.)
19. Táltöredékek  
Behajló peremű peremtöredékek. Kopott, szürke. Fv: 0,7 ill. 0,8 cm. Ltsz: R.93.15.24-25. (IV. t. 8. és 11.)
20. Táltöredék  
Behajló peremű töredék, jól látható korongolás nyomokkal. Kopott, világosbarna. Fv: 0,6 cm. Ltsz: R.93.15.26. (IV. t. 10.)
21. Peremtöredék  
Kihajló, profilált peremtöredék. Porózus, téglasárga. Kiszekeresztett Szá.: 6,6 cm. Ltsz: R.93.15.27. (IV. t. 7.)
22. Fedőtöredékek  
Fedő árkolásokkal díszített peremtöredékei. Szürke, narancssárga festéssel. Fv: 0,5 cm. Ltsz: R.93.15.28. és 34-35. (V. t. 6. és 9.)
23. Fedők töredékei  
Enyhén ívelt, összeálló peremtöredékek és egy hasonló fedő peremtöredéke másodlagos megégés nyomaival. Okker alapszínű, szürke. Kiszekeresztett Á.: 10,6 cm; 10,2 cm. Ltsz: R.93.15.29. (IV. t. 9.)
24. Aljtöredékek  
Különböző nagyméretű edények aljtöredékei másodlagos égés nyomaival. Szürke, ill. barna alapszínűek. Átlagos Fv: 0,5 cm. Ltsz: R.93.15.31-33. (IV. t. 5. és V. t. 3-4. és 7.)
25. Aljtöredék  
Vékony falú edény aljtöredéke árkolásokkal és bepecsételéssel díszítve. Világosbarna. Fv: 0,5 cm. Ltsz: R.95.15.30. (IV. t. 12.)
26. Fazekak oldaltöredékei  
Különböző edények vékony falú, jól kiégetett töredékei. Fv: 0,4 cm. Ltsz: R.93.15.36-38. (IV. t. 6., 13. és V. t. 5.)
27. Aljtöredék  
Profilált aljtöredék. Porózus, barna, barna festés nyomaival. Fv: 0,7 cm. Ltsz: R.93.15.21. (V. t. 8.)
28. Táltöredékek  
Kihajló peremű, kavicssal finoman soványított tál, szürke foltos barna színű töredékei. Fv: 0,5 cm. Ltsz: R.93.15.19. (V. t. 2.)
29. Fedő töredékei  
Korongolásból származó árkolásokkal, keményre kiégetett, világosszürke. Tör. M: 3,5 cm. A fogórész Á: 3,3 cm. Ltsz: R.93.15.8. (III. t. 9.)
30. Üvegedény töredékei  
Vékonyfalú, fehér színű töredékek. V: 0,1 cm. Ltsz: R.93.15.39. (V. t. 10-12.)

A bepecsételéssel díszített aljtöredék (IV. t. 12.) az 1. és 2. század fordulóján készült.<sup>86</sup> Hasonló díszítést találunk az edényttest külső oldalán egy solymári<sup>87</sup> és egy zalalövői edényen.<sup>88</sup> Az 1. és 2. század fordulójára keltezhető egy töredékesen megmaradt mélytál (V. t. 2.).<sup>89</sup> Az alacsony talpgyűrűs, barna festett tálak (IV. t. 1–3.) már a 2. század első felére jellemzőek.<sup>90</sup> Behajló peremű táltöredékek (IV. t. 8. és 10–11.) a 2. századi, díszítetlen katonatálak csoportjába tartoznak.<sup>91</sup> Az egyik, töredékesen megmaradt tál (IV. t. 4.) pompeji vörös tál pannóniai utánzata, és a 2-3. századra keltezhető. Egy másik, árkolásokkal, rádli mintával, fekete festéssel és bepecsételéssel díszített tál (II. t. 5.), pannóniai szürke áru, Drag. 37. tál utánzata. A fazekak többsége a korongolt, fésült díszítésű típusba tartozik (III. t. 1–5. és 7–8.) és az 1. és 2. század fordulóján készült.<sup>92</sup> Két fazék (III. t. 6. és 11.) a pátkai típusba sorolható.<sup>93</sup> A csaknem ép, narancssárga festésű, árkolásokkal és rádlimintával díszített urna (II. t. 6.) párhuzamát Müllendorfon (Szárzavám) találjuk meg.<sup>94</sup> Hasonló urna került elő, az 1–2. századra datált, sőtjóri temető 7. és 10. sírjából is.<sup>95</sup> Szintén a sőtjóri temetőben találjuk meg a kétfülű korszok párhuzamait.<sup>96</sup> Az egyik edényen „futó kutya” motívum figyelhető meg (II. t. 1. és 3.), egy másik rádlimintás, árkolással és hullámvonallal, valamint narancssárga festéssel díszített (II. t. 4.). Árkolások közötti kettős hullámvonallal és rádlimintával díszített egy harmadik edény (II. t. 7–10.). Több oldaltöredék részben az előző edényekhez tartozhat, vagy további, hasonló

86 Palágyi – Nagy 2000, 112-3.

87 V. Kocztur 1991, 191. XXIV. T. 3a-b. és XLV. t. 18.

88 Maróti 1987, 89. 9. kép 1.

89 Palágyi – Nagy 2000, 116.

90 Palágyi – Nagy 2000, 118.

91 Palágyi – Nagy 2000, 120.

92 Palágyi – Nagy 2000, 109.

93 Palágyi – Nagy 2000, 110.

94 Bónis 1942, X. t. 7.

95 Horváth 2000, 238-9., 10. kép 2. és 13. kép 4.

96 Palágyi – Nagy 2000, 126. és Horváth 2000.

urna darabjai (II. t. 2.). Egy barna festés nyomait magán viselő aljtörredék (V. t. 8.) valamelyik korsóhoz tartozhatott. Az alsóbogáti leletek között megmaradt egy törredékes, háromlábú tál is (III. t. 10.), keltezése megegyezik a korsókéval.<sup>97</sup> Valamelyik fazékhoz tartozott a legjobb állapotban megmaradt fedő (III. t. 9.), hasonló darabok a solymári temetőben fordulnak elő.<sup>98</sup> Több fedőtörredék is előfordul, az egyiken másodlagos égés nyomai maradtak meg (IV. t. 9.), egy másik edényhez tartozó törredékeket, árkolásokkal és narancssárga festéssel díszítettek (V. t. 6. és 9.). Nem keltezhető pontosan a törredékesen megmaradt üvegedény (V. t. 10–12.).

A leletek alapján a temetkezések a 1. és a 2. század fordulóján indulnak. Sok lelet már a 2. századra keltezhető, sőt a pompeji vörös tál pannoniai utánzata (IV. t. 4.) akár a 3. században is készülhetett.

Alsóbogát és a szomszédos Edde területének teljes régészeti bejárása megtörtént, számos római kori telep vált ismertté.<sup>99</sup> A Csollányosi-erdőből 4. századi kisbronzról van tudomásunk.<sup>100</sup> Alsóbogátpusztán Valens érem<sup>101</sup> és zöldes színű üvegpohár törredékei kerültek elő.<sup>102</sup>

### **Irregszemcse – Csehipuszta**

Az egykoron Somogy, ma már Tolna megyéhez tartozó Csehipuszta határából, Wosinszky Mór említ több száz síros, római kori temetőt, a halmok ma már nem találhatóak meg.<sup>103</sup>

### **Nagyberki – Szalacska**

Kora vaskori halomból előkerült, római kori kerámiáról tesz említést Römer Flóris.<sup>104</sup> A 19. század végén Melhár Gyula római halmokat tárt fel, de nem tudjuk, hogy hol végezte az ásatást.<sup>105</sup> Szűkszavú beszámolójában említést tesz arról, hogy néhány kisebb halmot ásott ki és római kori edénytörredékeket és tárgyakat talált.<sup>106</sup> A szalacsikai halomsírműzőt a Szent-kúti-dűlő zárja le, itt, egy erdős-ligetes területen, 12 halom maradt meg, melyek közül többet kiraboltak. Az egyik rabolt halomból kora vaskori kerámiatörredékek, egy másiktól vékony falú római kori pohár és üvegedény törredékei kerültek elő.<sup>107</sup> Ez alapján a kora vaskori halmok között – nem szétválaszthatóan – római halmok is lehetnek.

97 Palágyi – Nagy 2000, 120.

98 V. Kocztur 1991.

99 Alsóbogáton a KÖH 19759., 19780. és 21143. lelőhely, Eddén a 19383. és 34636. lelőhely.

100 Kocztur 1964, 37.

101 Numizmatikai Gyűjtemény. Ltsz: 62.26.1.

102 KÖH 19804. lelőhely

103 Wosinsky 1896, 764. Németh Péter Gergely terepbejárása 1999. Gaál Attilának a Tolna megyei bejárás engedélyezésért, Ódor János Gábornak az Csehipusztára vonatkozó adattári anyag megküldésért tartozunk köszönettel.

104 Römer 1878, 115–121. és M. Kabay 1960, 46–49. KÖH 47877. és 56873. lelőhely.

105 Melhard 1900, 390.

106 Kérdéses, hogy Melhár valóban római kori halmokat tárt fel, vagy itt is inkább római kori utótemetkezéssel kell számolnunk.

107 Németh Péter Gergely terepbejárása, 1997. RRM A. 1169. KÖH 32370. lelőhely.

### **Nagyberki – Szent-kúti-dűlő**

#### **1. Üvegedény törredékei**

Üvegedény peremtörredéke és valószínűleg hozzá tartozó oldaltörredék. Zöldesfehér. H: 3, cm. Sz: 1,3 cm. V: 0,01 cm. és H. 2,3 cm. Sz: 1,2 cm. V: 0,01 cm. Ltsz: R.2004.15.1. (XI. t. 9–10.)

#### **2. Pohár törredékei**

Kihajló peremű pohár két peremtörredéke és egy oldaltörredéke. Finoman iszapolt, barna. Átlagos Fv: 0,4 cm. Ltsz: R.2004.15.2. (XI. t. 6–7.)

#### **2. Oldaltörredékek**

Hasonló anyagú és hasonló színű oldaltörredékek (3 db), valószínűleg az előző edény további darabjai. Átlagos Fv: 0,4 cm. Ltsz: R.2004.15.3. (XI. t. 8.)

### **Orci – Cseri-erdő**

A római temető 7 halomból állt, kelet-nyugati irányban sorakoztak, magasságuk 40–50 cm volt. Eredetileg Orci falutól nyugatra, a zimányi határban, a Cseri-erdőben helyezkedtek el. Az 1970-es években 5 halom még látszott, ma már nem találhatóak meg, szántás során semmisültek meg.<sup>108</sup> A terület északnyugati részén kis vízfolyás található, de itt a terület fedettsége miatt a telep felderítésére végzett terepbejárás eredménytelen volt, mindössze egy őskori (Urnamezős Kultúra) és egy középkori edénytörredék került elő.<sup>109</sup> Orciból csak szórványleletet ismerünk a római korból.<sup>110</sup>

1934-ben Gönczi Ferenc két halomban végzett ásatást.<sup>111</sup> A 4. halomból alacsony talpgyűrűn álló tálka, edénytörredék, érme és vasszeg, a 6. halomból FORTIS fenékbélyeges firmamécnes és egy másik hasonló mécses törredéke került elő. Kocztur Éva 1961-ben, terepbejárás során, az egyik halom tetején, Hadrianus nagybronzot talált.<sup>112</sup>

#### **Leletek a 4. halomból:**

##### **1. Tál**

Kihajló peremű, alacsony talpgyűrűs tál. A peremen és belül a perem alatt, árkolt. Világosbarna, narancssárga festéssel. Kiegészített. M: 3,2 cm. Szá: 10,2 cm. Tá: 3,7 cm. Ltsz: 9157. (I. t. 1. és 1. ábra.)

##### **2. Edénytörredék**

##### **3. 1. századi érme**

##### **4. Vasszög**

#### **A 6. halom leletei:**

##### **1. Mécses**

Ép firmamécnes, a többszörös árkolásos FORTIS fenékbélyeggel. Barna, kopott narancssárga festéssel, a szájnílánál égésnyommal. M: 3,1 cm. H: 8 cm. SZ: 5,4 cm. Ltsz: 9161. (I. t. 2.)

##### **2. Mécses törredéke**

108 Samu Sándor zimányi lakos tájékoztatását ezúton is köszönjük.

109 Németh Péter Gergely terepbejárása, 1994. RRM A. 608. KÖH 47965. lelőhely.

110 Wessetzky 1983.

111 Kocztur 1964, 105. Ma már csak a tál és az ép mécses van meg, leltári számuk: 9157. és 9161. A szakleltárkönyv bejegyzése szerint, a leletek a mernyei piarista uradalom kormányzóságának ajándékaként kerültek be a kaposvári múzeumba.

112 Kocztur 1964, 105. Az érme elveszett.



1. ábra. Tál Orciból

A jelenleg meglévő mécses Iványi XVII. típusba tartozik.<sup>113</sup> A FORTIS bélyeges mécsesek már az 1. században megjelennek.<sup>114</sup> A 4. halom tája a Traianus – Hadrianus császárok uralkodása alatt gyártott, DRAG. 36-os terra sigillatát utánoz.<sup>115</sup> A halomsírok a 2. század első felére történő keltezését megerősíti az 1961-ben talált Hadrianus érme.

### Somogyaszaló – Deseda-erdő

A halomsírmező a Somogyaszaló községhez tartozó Deseda-erdőben található. A korábbi szakirodalomban Deseda és Desedapuszta néven is szerepelt.<sup>116</sup> A 19. században négy halmot kutattak át.<sup>117</sup> Az első halomban a halom „két harmadrészének átmetszése után” négy széttörött fekete korszó darabjai és egy ötödik „leborított” korszó, vöröses terra sigillata bögre „közepén kidomborítva, talapzata felé szűkül”. Ez utóbbi edény Ipolyi Arnold gyűjteményébe került. A másodikban teljes lócsontváz volt, melyen nem voltak égésnyomok. A harmadik, korábban bolygatott halomban, „sokféle finomabb, kívülről vörös, belül mázas korszó-darabok” voltak. A negyedik halom közepén töredékes üvegedény került elő, melyben hamuval kevert csontok voltak. A halom leleteihez tartozott még edénytöredékeken kívül két fedő és egy „fehér agyagból készült tányér darab”. A leletek ma már nincsenek meg.

A somogyaszalói temető két kisebb és egy nagyobb csoportból áll (XIV. t.). A temető északi részén egy kettős halom található, a nagyobbikon több kötőredéket találtunk. Ettől délre egy kisebb csoport van. Szabálytalan sorokban álló halmok iránya, a római kori halmos temetőknél megfigyelt, kelet-nyugati irányú. Összesen 68 halom alkotja a temetőt, a halmok átlagos átmérője 854,3 cm, átlagos magassága 59,8 cm. Látszólag a nagyobb halmok vannak túlsúlyban, de valószínűbb,

hogy az eleve kisebb halmok jobban eltűntek. Ezt erősíti az a tény, hogy a somogyaszalói halmok között, pl. a 9. és 21. halom esetében, nem is tudtunk mérni, mert ezek a halmok már csaknem eltűntek. 1996-ban két halmot tártunk fel.<sup>118</sup>

1. halom. Átmérője: 112 cm, magassága: 80 cm. Bolygatásnak nincs nyoma, csak néhány kisebb fa található a szélén. A fahelyeket és a halom északi szélét nem tártuk fel (XV. t. 1.).

A halmot K–Ny-i irányban tűztük ki, a halom déli része az I. szelvénybe esett. 40-60 cm mélységből, a szelvényfalhoz közel, fazék töredékei, hamvak és kevés faszén került elő, szétszórva. Középen kirajzolódtott a sír foltja, betöltése égett, faszenes, benne nagyobb fazéktöredék, kisebb edények, edénytöredékek és állatcsontok voltak. A sírgödör szélei nem teljesen kivehetők, tulajdonképpen a faszenes, égett, belső része határozza meg a kiterjedését. Tájolása: ÉNY-DK, hosszúsága 175 cm, szélessége 105 cm, mélysége 7 cm. A gödör alján csak kevés hamv és faszén volt (XIX. t. 1.). Tovább mélyítettük a sírgödört, mert kisebb, fekete elszíneződés látszott. Ez azonban egy korábbi fa nyoma, ezért a korábbi sírgödör az eredeti.

Megfigyeléseink alapján a temetkezés kialakítása a következőképpen történt: A kemény, sárga altalajba ásták be a sírgödört, majd felhordták az egységes anyagú (sárga homok) halmot. A halom eredetileg magasabb és kisebb átmérőjű volt, de nem jelentősebben, és később az időjárás miatt „terült szét”. Rablásnak nincs nyoma, és esetleg elképzelhető, hogy a több más somogyaszalói halomnál megfigyelhető, középső, kisebb besüllyedés talán nem rablás nyoma, hanem inkább a közepén lévő sírgödör miatt alakult ki.

### Mellékletek:

#### 1. Tál

Kihajló, profilált peremű alacsony tál, a vállon árkok futnak körbe. Kavicssal soványított, kékeszürke. Szá: 14,1 cm. Fá: 5 cm. M: 6,1 cm. Ltsz: R.96.7.1. (VI. tábla 6. és 2. ábra.)



2. ábra. Tál a Somogyaszaló 1. halomból

<sup>113</sup> Iványi 1935, 25-26.

<sup>114</sup> Gábli 2014, 40.

<sup>115</sup> Palágyi – Nagy 2000, 118. Az edénytípus nemcsak halomsírból ismert, az orchoihoz hasonló tálka került elő a kékesdi temető 29., szórthamvasztásos sírjából (Sz. Burger 1966, 262. és 267. oldal, 4. kép 29/3., 9. kép 6.).

<sup>116</sup> Ipolyi 1861, 294., Römer 1878, 157., Barkóczi 1956, 78. és RRM.A. IV/58/2. és 3-4. Römer térképén (Kapos) Füreden is jelöl halmokat, ezek azonban azonosak a somogyaszalói temetővel. A lelőhelyet helyesen említi Sági 1943, 121. KÖH 45227. lelőhely.

<sup>117</sup> Az első három leírása: Ipolyi 1861, 294., a negyediké: Melhárd 1882a, 54.

<sup>118</sup> Csizmadia Gábor-Németh Péter Gergely ásátása. Ltsz: R.96.7.1-8.15.



2. Pohár töredékei  
Kihajló peremű, gömbös testű, vékonyfalú pohár töredékei. Árkolásokkal és többsoros rádli mintával díszített. Porózus anyagú, szürke, barna színű festés nyomaival. Fv: 0,4 cm. Ltsz: R.96.7.2. (VI. t. 8.)
3. Fazék töredékei  
Kihajló peremű, a perem és a nyak fésült árkolásokkal díszített. Csillámos felszínű, jól kiégetett, szürke-barna. Fv: 0,3 cm. Ltsz: R.96.7.3. (VI. t. 9.)
4. Fazék töredékei  
Hasonló, mint az előző, de vastagabb falú, kékes-szürke, kátrányozás nyomaival. Az árkolások alatt hullámvonal fut körbe. Fv: 0,5 cm. Ltsz: R.96.7.4. (VI. t. 1.)
5. Fedőtöredékek  
Legalább két fedő peremtöredékei. Sötétszürke. Fv: 0,4 cm. Ltsz: R.96.7.5. (VI. t. 4.)
6. Oldaltöredékek  
Ívelt, porózus anyagú töredékek, valószínűleg egy edény darabjai. Az egyik töredék árkolt és barna festés nyomai látszanak. Fv: 0,7 cm. Ltsz: R.96.7.6. (VI. t. 2-3.)
7. Oldaltöredékek  
Korongolt, kopott, kékes-szürke színű oldaltöredékek. Fv: 0,5 cm. Ltsz: R.96.7.7. (VI. t. 5.)
8. Oldaltöredék  
Korongolt, csillámos felszínű, szürke színű töredék, valószínűleg fazék töredéke. H: 6 cm. Sz: 4,7 cm. Fv: 0,5 cm. Ltsz: R.96.7.8. (VI. t. 7.)
9. Állatcsontok

2. halom. Az 1. halomtól közvetlenül nyugatra lévő halom. Átmérője 950 cm, magassága 50 cm. A halom közepén nem látszott sírgödör miatti besüllyedés, rablásnak nem látszott nyomát, csak néhány kisebb nőtt ki belőle. A fahelyeket, a halom északi és keleti szélét nem tártuk fel (XV. t. 2.).

A déli részen, nagyjából a halom közepéről, kézi korongon készült nagyobb edény töredékei, fazéktöredékek és piros festésű, finoman iszapolt edény töredékei kerültek elő.

A halom közepénél szabálytalan folt alakult ki, melynek bontásakor kiderült, hogy az 1–2 cm vastag, átégett föld alatt, mintegy 2–3 cm vastagságban, szétterített faszén, alatta vastagabb, barna színűre átégett föld van, melynek vastagsága 5–7 cm. Ennek a három rétegnek a szétterítése egyenetlen, középen egyenletes betöltésű sárga homokot találtunk. A három rétegben kevés hamv és néhány kerámiatöredék volt. Az átégett rétegtől keletre kötőredéket találtunk. A rétegek elbontása után került elő a sírgödör, tehát a máglya földjét szétterítették a sírba tételkor, melyre talán azért lehetett szükség, hogy ily módon, minden hamvat összegyűjtsenek (XIX. t. 2.). A hamvasztás nem a halomnál történt, mert a sír betöltésében kevés faszénét találtunk.

A sírgödör határozottabban rajzolódik ki, mint az 1. halomnál. Lekerekített sarkú, négyzetes alaprajzú, tájolása ÉK-DNy, hosszúsága 172 cm, szélessége 150 cm, mélysége 21 cm. A sír alja egyenetlen, a sárga altalajba vágva, oldalai csaknem függőlegesek, több helyen állat-

járat bolygatta meg. A sír nyugati részén tálat, mellette közvetlenül oldalára dőlt poharat találtunk. A hamvakat szétszórták a sírgödörben, a legtöbb hamv az edényektől északra, valamint az edények oldalához téve került elő. A délkeleti sarokban finoman iszapolt, festett edény töredékei kerültek elő, melynek darabjait korábban, a halom bontásánál már megtaláltuk. A sírgödör keleti részén töredékes Noricum-pannoniai szárnyas fibula került elő. A sír betöltése sötétszürke, alul sárga homok, egyenetlenül keveredik, minimális faszénnel.

A fentiek alapján valószínűsíthető, hogy a hamvasztás után elhelyezték a mellékleteket, majd a máglyáról a földdel és az elégetett fával együtt összegyűjtötték a maradék hamvakat, és ezt úgy helyezték el, hogy nagyrészt, a sírgödör fölé kerüljön.

#### Mellékletek:

1. Fazék töredékei  
Kihajló, profilált peremmel, a nyakon árkolások futnak körbe. Kaviccsal durván soványított. Szürke, belül fekete. Fv: 0,4 cm. Ltsz: R.96.8.1. (VII. t. 1.)
2. Fazék töredékei  
Kihajló peremű, nagyméretű fazék töredékei. Kézi korongon készült, egyenetlenül kiégetett, csillámos felszínű. Szürke-fekete foltos barna, belül fekete. Fv: 0,5 cm. Ltsz: R.96.8.2. (VIII. t. 3.)
3. Aljtöredék  
Finoman iszapolt, porózus anyagú, szürkésbarna. H: 4,2 cm. Sz: 2,9 cm. Fv: 0,5 cm. Ltsz: R.96.8.3. (VIII. t. 6.)
4. Tál  
Kihajló peremű, alacsony talpgyűrűs tál, a perem belül árkolt. Porózus anyagú, szürkésbarna. Szá: 19,5 cm. M: 30,5 cm. Tá: 12 cm. Ltsz: R.96.8.4. (VII. t. 2.)
5. Pohár aljtöredéke  
Finoman iszapolt, kaviccsal soványított, világosbarna. Fá: 4,2 cm. Fv: 0,3 cm. Ltsz: R.96.8.5. (VII. t. 5.)
6. Oldaltöredék  
Ívelt, vastag falú, fésűdízses, kaviccsal soványított, világosbarna. H: 5,7 cm. Sz: 5,1 cm. Fv: 0,7 cm. Ltsz: R.96.8.6. (VIII. t. 7.)
7. Oldaltöredék  
Különböző edények vékonyfalú, enyhén ívelt töredékei. Csillámos felszínű, szürke. Az egyik töredéken árkolások futnak körbe. Fv: 0,4 cm. Ltsz: R.96.8.7. (VII. t. 6.)
8. Fedőtöredék  
Kaviccsal durván soványított peremtöredék. Egyik oldala szürke, a másik kékes-szürke. H: 3,8 cm. Sz: 3,3 cm. Fv: 0,3 cm. Ltsz: R.96.8.8. (VIII. t. 5.)
9. Kötőredék  
Világosbarna mészkötőredék. H: 7,7 cm. Sz: 5,4 cm. Ltsz: R.96.8.9.
10. Bronzfibula töredéke  
Noricum-pannoniai szárnyas fibula töredéke. Alsóhúros, eredetileg 4+4 rugóelosztású. Tör. H: 2,7 cm. Sz: 1,7 cm. Ltsz: R.96.8.10. (VIII. t. 3.)





3. ábra. Pohár a somogyaszalói 2. halomból

#### 11. Tál

Kihajló peremű, alacsony talpgyűrűs tál, finoman iszapolt, simított, szürke. Szá: 14 cm. M: 4,5 cm. Fá: 6,5 cm. Ltsz: R.96.8.11. (VII. t. 7. és 4. ábra.)

#### 12. Pohár

Kihajló, profilált peremű, barna foltos szürke. Sz: 6,5 cm. Fá: 3 cm. M: 7,5 cm. Ltsz: R.96.8.12. (VII. t. 4. és 3. ábra.)

#### 13. Korsó töredékei

Kihajló peremű, tagolt szalagfüllel, alacsony talpgyűrűs. Az egyik oldaltöredék esetleg egy másik edényhez (fedő?) tartozik. Barna foltos szürke, barna színű festéssel. Fv: 0,4 cm. Ltsz: R.96.8.13. (VIII. t. 2.)

#### 14. Peremtöredék

Kihajló, finoman iszapolt, barna, barna színű festés nyomaival. H: 3,3 cm SZ: 2,1 cm. Fv: 0,7 cm. Ltsz: R.96.8.14. (VIII. t. 4.)

#### 15. Fedő töredékei

Árkolással díszített peremtöredékek, valószínűleg egy edény darabjai. Fv: 0,4 cm. Ltsz: R.96.8.15. (VIII. t. 1.)

#### 16. Állatcsontok. A kerámiaanyag restaurálása során, az egyik tálból kerültek elő.

A somogyaszalói temető fazekai az 1. és 2. század fordulójára keltezett temetők jellegzetes anyaga.<sup>119</sup> A 2. halom kézi korongon készült fazeka a pátkai típusba tartozik.<sup>120</sup> A fazekak mellett több fedőtöredék is előkerült. Az 1. és 2. század fordulójára keltezhető az egyenes peremű tál (VII. t. 1.).<sup>121</sup> Az 1. halomból előkerült darab (VI. t. 6. és 2. ábra) késő kelta formára vezethető vissza.<sup>122</sup> A virágcserep alakú tál (VII. t. 7. és 4. ábra) párhuzamát a sikatori temetőben találjuk meg.<sup>123</sup> A negyedik tál párhuzamát a solymári teme-



4. ábra. Tál a somogyaszalói 2. halomból

tőben találjuk meg.<sup>124</sup> A halomsírok gyakori mellékletei közé tartoznak a poharak, Somogyaszalóban a 2. halomból került elő ívelt oldalú, kihajló peremű példánya (VII. t. 4. és 3. ábra).<sup>125</sup> Hasonló típusba tartozhat az 1. halom díszített, de töredékes pohara is (VI. t. 7.). A 2. halom töredékes korsója a gömb hasú típusba tartozik (VIII. t. 2.).<sup>126</sup> A temető egyetlen fémlelete, a Noricum-pannoniai szárnyas fibulák közé tartozik (VIII. t. 3.). Keltezése 100–250 közti időszakra tehető.<sup>127</sup> Mivel a kerámialeletek döntő része az 1. és 2. század fordulójára keltezhető, így a somogyaszalói temetkezések inkább ekkor kerülhetett sor.

Somogyaszalóban, a halmokhoz vezető földútból, nagyméretű vaslepeny került elő. A temetőtől keletre, a Korpadombon és attól nyugatra római telep található, az utóbbi helyen, edénytöredékeken kívül több vasalakat is találtunk.<sup>128</sup>

#### Somogyaszaló-Deseda-erdőtől keletre

##### 1. Fazék töredéke

Fazék profilált, vágott, kihúzott peremtöredéke, perem alatt vékony, párhuzamos árkolásokkal. Szürke, kavicssal soványított. H: 3,9 cm. Sz: 2,8 cm. Fv: 0,7 cm. Ltsz: R.96.2.1.

##### 2. Fazék töredéke

Fazék profilált, vágott, behúzott peremtöredéke. Szürke, kavicssal soványított. H: 3,3 cm. Sz: 2,1 cm. Fv: 1,3 cm. Ltsz: R.96.2.2.

##### 3. Fazéktöredékek

Különböző edények seprűdíszes, kopott, kékes-szürke színű töredékei. Átlagos Fv: 0,7 cm. Ltsz: R.96.2.3.

##### 4. Dörzstál töredéke

Kihajló, árkolt peremtöredék, zöld színű ólomház nyomaival a belső oldalán. Téglavörösrre égetett, porózus. 8,8 x 3,3 cm. Fv: 1,7 cm. Ltsz: R.96.2.5.

##### 5. Vasalajok

Amorf töredékek. Átlagos Á: 3 cm. Ltsz: R.96.2.4.

119 Palágyi – Nagy 2000, 109.

120 Palágyi – Nagy 2000, 110.

121 Palágyi – Nagy 2000, 115-6.

122 Palágyi – Nagy 2000, 115.

123 Palágyi 2014, 116. és 134. jegyzet.

124 Kocztur 1991, 11. sír. 176. III. t. 13. és XLV. t. 17.

125 Palágyi – Nagy 2000, 122.

126 Palágyi – Nagy 2000, 124-5.

127 Palágyi – Nagy 2000, 139-140. és 142.

128 Honti Szilvia - Németh Péter Gergely terepbejárása 1993.10.08. és 10.10. RRM A. 533. KÖH 55844. lelőhely.

Újabb bejárás során, a Korpadombon és attól keletre újabb római kori edénytöredékek kerültek elő.<sup>129</sup> Ettől a területtől északkeletre található, a már említett, magányos, általunk feltételelesen őskorinak tartott halomsír.

1. Fazék peremtöredéke  
Fazék kihúzott peremtöredéke, keményre kiégetett, fekete. H: 5,9 cm. Sz: 2,2 cm. Fv: 0,3 cm. Ltsz: 187.1/1.1.
2. Oldaltöredékek  
Különböző edények keményre kiégetett, szürke színű töredékei (3 db). Átlagos Fv: 0,7 cm. Ltsz: 187.1/1.3.
3. Oldaltöredékek  
Különböző edények porózus, barna színű töredékei (2 db). Átlagos Fv: 0,5 cm. Ltsz: 187.1/1.4.
4. Aljtöredék  
Keményre kiégetett, kopott, szürke. H: 4,2 cm. Sz: 3,8 cm. Fv: 1 cm. Ltsz: 187.1/1.5.

A somogyaszalói halomsíroktól nyugatra, már Kaposvár-Kaposfüred területén, a Deseda-patak túlsó partján, kis területen ugyan, de elég sok római tegula- és imbrextöredéket lehet gyűjteni, az előkerült leletek alapján a feltételezhető épület kora: 2–4. század.<sup>130</sup>

1. Terra sigillata edény töredéke  
Drag. 32. tál peremtöredéke, narancssárga. Rheinzaberni műhely. Severusok kora.<sup>131</sup> H: 6,5 cm. Sz: 4,4 cm. Fv: 0,5 cm. Ltsz: R.96.1.1. (IX. t. 4.)
2. Terra sigillata edény töredéke  
Drag. 18/31 tál töredéke, narancssárga, Rheinzaberni műhely. Késő Antoninusok-Severusok kora. H: 3,4 cm. Sz: 2,9 cm. Fv: 0,5 cm. Ltsz: R.96.1.2. (IX. t. 2.)
3. Terra sigillata edény töredéke  
Drag. 37. tál oldaltöredéke, narancssárga. Díszítése: tojásfüzér (Ri-Fi E 17), alatta kettős körből álló medalion (Ri-Fi K 19), illetve levélmotívum. Rheinzaberni műhely, mestere: Bernhard csoport Ib-IIa. H: 3,5 cm. Sz: 3,5 cm. Fv: 0,5 cm. Ltsz: R.96.1.3. (IX. t. 1.)
4. Terra sigillata edény töredéke  
Drag. 37. tál oldaltöredéke, narancssárga. Díszítése: Tojásfüzér (Ri-Fi E3) és gyöngyökből álló félkörív (Ri-Fi KB 95). Rheinzaberni műhely, mestere: BF Attoni. Bernhard csoport IIa. Severusok kora. H: 2,7 cm. Sz: 1,5 cm. Fv: 0,5 cm. Ltsz: R.94.1.4. (IX. t. 8.)
5. Terra sigillata edény töredéke  
Drag. 37. tál aljrészének töredéke, narancssárga. Lezoux-i műhely. Antoninusok kora. H: 4,4 cm. Sz: 3,6 cm. Fv: 0,8 cm. Ltsz: R.98.1.5. (IX. t. 5.)
6. Terra sigillata edény töredéke  
Drag. 54. oldaltöredéke, árkkolt, narancssárga. Rheinzaberni műhely. Severusok kora. H: 3,7 cm. Sz: 1,8 cm. Fv: 0,5 cm. Ltsz: R.96.1.6. (IX. t. 7.)

7. Terra sigillata edény töredéke  
Drag.18/31? oldaltöredéke, narancssárga. Rheinzaberni műhely. Késő Antoninusok-Severusok kora. H: 3,4 cm. Sz: 2,4 cm. Fv: 0,5 cm. Ltsz: R.96.1.7. (IX. t. 3.)
8. Tál töredéke  
Pannóniai szürke áru. Vízszintesen kihajló peremmel, talpgyűrűvel. A peremen kettős árkolás és rádliminta, a perem belső oldalán szintén árkolás látható. Erősen kopott. Kiszerezett Szá.: 24 cm; Tá.: 8,6 cm. Fv: 0,7 cm. Ltsz: R.96.1.8. (IX. t. 6.)
9. Agyagtégely  
Kisméretű, kézzel formázott, csonka kúp alakú agyagtégely, belsejében világosbarna mázzal. Porózus anyagú, sárgásbarna. M: 2,5 cm. Szá.: 4,5 cm. Fá.: 1,9 cm. Ltsz: R.96.1.10. (IX. t. 10.)
10. Edény töredékei  
Nagyobb edény töredékei vízszintesen kihajló, keskeny peremmel. A perem külső szélén egy, a perem alatt az oldalon kettős árkolás és borda látható. Anyaga sárga, porózus, felületén vörös festéssel. Kiszerezett Szá.:23,4 cm. Fv: 0,7 cm. Ltsz: R.96.1.9. (IX. t. 9.)
11. Fedő töredékek  
Különböző edények töredékei. Szürke, kavicsal soványított. H: 7 cm. Sz: 5,6 cm. Fv: 0,4 cm. H: 2,4 cm. Sz: 2,5 cm. Fv: 0,3 cm. Ltsz: R.96.1.11.
12. Oldaltöredékek  
Különböző edények töredékei seprűs dísszel és ferde bevágásokkal, illetve seprűs dísszel. Szürke, kavicsal soványított. H: 5,5 cm. Sz: 4,1 cm. Fv: 0,8 cm. H: 5,9 cm. Sz: 2,3 cm. Fv: 0,6 cm. Ltsz: R.96.1.12-13.
13. Aljtöredék  
Talpgyűrűs töredék. Az alj belső oldalán árkolás látható. Okkerszínű, vastag, porózus anyagú. Kiszerezett Tá.: 9 cm. Fv: 0,3 cm. Ltsz: R.96.1.14.
14. Fültöredék  
Ovális keresztmetszetű töredék. Barna, kopott zöld mázzal. H: 5,1 cm. Sz: 2,4. Ltsz: R.96.1.19.
15. Aljtöredék  
Csillámos felszínű, kopott, kékesszürke. H: 4,3 cm. Sz: 2,9 cm. Fv: 0,9 cm. Ltsz: R.96.1.20.
16. Bronzérme  
Töredékes, deformálódott érme, 4. századi kisbronz, Ae 3. Ltsz: R.96.1.15.
17. Bronzérme  
4. századi kisbronz, Ae3 töredék. Ltsz: R.96.1.16.
18. Üvegedény töredéke  
Illatszerez üvegedény aljtöredéke. Zöld. Tá: 3,9 cm. Ltsz: R.96.1.17.
19. Imbrextöredékek  
Jól kiégetett, világosbarna színű töredékek. H: 4,6 cm. Sz: 3,7 cm. Fv: 1,9 cm. H: 7,5 cm. Sz: 10,2 cm. Fv: 1,5 cm. Ltsz: R.96.1.21.
20. Fenőkö töredéke  
Trapéz keresztmetszetű, barna színű homokkő. H: 3,5 cm. Sz: 3,1 cm. Ltsz: R.96.1.22.
21. Töredékes üvegyöngy  
Kék színű, töredékes üvegyöngy. Á: 1,3 cm. Ltsz: R.96.1.18.

129 Honti Szilvia – M. Aradi Csilla – Nagy Levente – Németh Péter Gergely terepbejárása, 2006.

130 Eöry Béla (Balatonberény, Kodály u. 34.) gyűjtése 1980-1986 között. RRM A: 533. KÖH 45224. lelőhely.

131 A publikációban szereplő terra sigillata leletek meghatározását Horváth Friderikának ezúton is köszönjük.





5. ábra. Somogyjádi 1. halom feltárás előtt

### Somogyjád – Apánkai-erdő

Somogyjád községtől délnyugatra, mintegy 3 km-re, az Apánkai-erdőben, nagykiterjedésű halomsírmező található. Két halomsírt még a 19. században Melhárd Gyula tárt fel, a hamvasztásos sírokban terra sigillata töredékeket talált, melyek közül az egyik díszített volt.<sup>132</sup> Pusztai Rezső 1955-ben végzett terepbejárása során a környékbeli bronzkori és vaskori települések közelsége miatt a halmokat őskorinak tartotta.<sup>133</sup> Az 1997-ben és 1998-ban végzett feltárások bebizonyították, hogy a halomsírmező a római korba tartozik.<sup>134</sup>

A sírok száma 180 (XIII. t. 4.). Átlagos átmérőjük 840,4 cm, átlagos magasságuk 43,6 cm. A temető kelet-nyugati irányú, 17 nagyobb halom köré rendeződnek a kisebb sírdombok. A halmok egymástól való távolsága néhány méter. A temető mintegy 10 % - át a jelenkorban kirabolták.

1. halom. A halom átmérője 120 cm, magassága 52 cm, felhordása egyenletes barna erdőtalaj, bolygatásnak nincs nyoma (5. ábra). A halmon lévő fák mellett, erdei út érinti, az északkeleti szélén. A halom közepén húzott, kelet-nyugati irányú kutatóárok-

ból, vékony falú pohár töredékei, festett kancsó vagy korsó töredékei, nagyobb fazék aljtöredékei mellett, őskori és római kori kerámiatöredékek kerültek elő, valamint a kutatóárok északi részéről, 40 cm mélységből, meghatározhatatlan korú, kis bronztöredék. A kutatóárok közepén néhány hamv és kisebb fa-széndarab is előkerült (XV. t. 4.).

A déli rész bontása a fák közötti részre korlátozódott. Beásásnak, sírgödörnek nincs nyoma, hamv nem került elő. A délnyugati részről a pohár további peremtöredéke mellett két kerámiatöredéket találtunk. A délnyugati részen a feltárás nem ért el a halom lábáig. A délkeleti részen a halom lábáig ástunk, több vékony falú római töredék mellett vastag falú őskori kerámiatöredékek is előkerültek.

Az északi részről, a halom felhordásában, vékony falú edénytöredékek mellett katonatál töredékeit, behajló peremtöredéket, vastag falú oldaltöredékeket, valamint egy pattintékot gyűjtöttünk. A halom északnyugati részéről, mintegy 50 cm sugarú körön belül, elszórva, Drag. 37-es tál töredékei kerültek elő. További bontás után újabb darabokat találtunk, a korábban előkerült darabokkal egyező mélységben, a halom északi részének közepén is.

A tanúfal bontásából, római kerámiatöredékek mellett, néhány őskori kerámiatöredék és állatcsonttöredék és mindössze egyetlen emberi hamv került elő. A tanúfal alatti rész bontásából főleg őskori kerámiatöredékek (egy orsógtöredék is) és néhány római kori kerámiatöredék került elő. A halom északi részének

<sup>132</sup> Melhárd 1882a, 151. A leletek a kaposvári múzeumba nem kerültek be. KÖH 19860. lelőhely.

<sup>133</sup> RRM A. IV/60/2.

<sup>134</sup> Csizmadia Gábor-Németh Péter Gergely ásátása. Ltsz: R.98.11.1-16. és R.2000.1.1-15. A halomsírokat, hasonlóan a többi feltáráshoz, az ásátás után, megpróbáltuk az eredeti állapot szerint visszaállítani. Az 1. halom visszatemetésében a somogyjádi általános iskola tanulói is részt vettek, munkájukat ezúton is köszönjük.

bontásából sok római kori kerámia mellett néhány őskori kerámia és egy pattinték, 50–80 cm mélységből három db emberi hamv került elő.

Az északnyugati negyedből, a halom felhordása alatti részből őskori (Dunántúli Vonaldíszes Kultúra) gödröt találtunk (1. objektum), az ívelt falú, egyenetlen aljú gödörből sok állatsont és kerámiatöredék került elő, ide tartoznak a halom felhordásában talált neolitik cserepek is. Az őskori objektumon kívül szórványosan rézkori (Baden Kultúra) és késő bronzkori (Urnamezős Kultúra) kerámiatöredékek is előkerültek.

A délnyugati negyedből néhány őskori kerámiatöredék és egy kötötörredék, a délkeleti negyedből kevés őskori kerámiatöredék mellett római edénytöredékek (pohártöredékek, sötét színű edény oldaltöredékei, festett korsó töredékei) és kevés emberi hamv kerültek elő. Mivel a kevés hamv és a néhány római edény töredékei teljesen elszórtak, a középen lévő fa alatti rész feltárását nem végeztük el.

A délkeleti negyed déli részén, ahol korábban néhány hamv mellett római edénytöredékek kerültek elő. További edénytöredékeket gyűjtöttünk egy bizonytalan körvonalú, ívelt aljú részről, melyet nem lehet sírgödörnek, vagy objektumnak nevezni, a leletek a halom feltöltésében voltak.

A hamvak és a római edénytöredékek főleg az eredeti felszínen kerültek elő elszórva, a halom alatt nem volt sírgödör.

#### Mellékletek:

1. Edény töredékei  
Szűknakú korsó (?) 11 db töredéke, belül jól látható korongolás nyomokkal. Szürke. Néhány barna színű töredéknek az edényhez való tartozása kérdéses. Átlagos Fv: 0,7 cm. Ltsz: R.98.11.1. (X. t. 3.)
  2. Oldaltöredék  
Fésűsdíszes, ívelt, vastag falú töredék. Barnás-szürke. H: 9,6 cm. Sz: 6 cm. Fv: 1,2 cm. Ltsz: R.98.11.2.
  3. Oldaltöredék  
Keményre kiégetett, belül jól látható korongolás nyomokkal. Barna, belül szürke. H: 4,8 cm. Sz: 4,9 cm. Fv: 0,8 cm. Ltsz: R.98.11.3.
  4. Bronztöredék  
Kis bronztöredék. H: 1,7 cm. Sz: 1 cm. Ltsz: R.98.11.4.
  5. Pohár töredékei  
Kihajló peremű, a perem alatt és a hason árkolásokkal. Szürke, több barna színű töredéken másodlagos égésnyom látszik, néhány töredéknek az edényhez való tartozása kérdéses. Átlagos Fv: 0,4 cm. Ltsz: R.98.11.5. (X. t. 4.)
  6. Fazék töredékei  
Kézi korongon készült, durva kidolgozású, kívül barna-szürke, belül fekete. Átlagos Fv: 0,7 cm. Ltsz: R.98.11.6.
  7. Edénytöredék  
Belső jól látható korongolás nyomokkal, hastöredék (?), sötét színű. H: 4,5 cm. Sz: 5,1 cm. Fv: 0,8 cm. Ltsz: R.98.11.7.
  8. Oldaltöredék  
Ívelt töredék, belül jól látható korongolás nyomokkal. Szürke. H: 7,4 cm. Sz: 4,1 cm. Fv: 0,9 cm. Ltsz: R.98.11.8.
  9. Oldaltöredék  
Enyhén ívelt, porózus, kavicsdal durván soványított. Piros, belül sárga. H: 5,6 cm. Sz: 5,4 cm. Fv: 1,2 cm. Ltsz: R.98.11.9.
  10. Terra sigillata tál töredékei  
Kihajló peremű, a perem alatt árkolt, alatta bordákkal tagolt tojásfüzérel, majd rozettákkal és medallionokkal díszített. Pfaffenhofen-i műhely terméke, Dicanus mesterhez köthető. Készítési ideje: 3. század 3. harmada. (34 db.). Átlagos Fv: 0,6 cm. Ltsz: R.98.11.10. (X. t. 1a-e.)
  11. Tál töredékei  
Behajló, profilált peremmel, kívül-belül jól látható korongolás nyomokkal. Szürke-barna. Átlagos Fv: 0,7 cm. Ltsz: R.98.11.11. (X. t. 2.)
  12. Edény töredékei  
Kihajló peremű, nagyobb edény (korsó?) porózus, sötét színű töredékei (74 db). A váll és a has találkozásánál árkolás fut körbe. Átlagos Fv: 0,5 cm. Ltsz: R.98.11.12.
  13. Oldaltöredék  
Hasonló anyagú töredék, esetleg az előző edény másodlagos megégésű darabja. Szürke, belül barna. H: 7,9 cm. Sz: 5 cm. Fv: 0,6 cm. Ltsz: R.98.11.13.
  14. Oldaltöredék  
Ívelt, sötét színű töredék, esetleg Faltenbecher darabja. H: 4,1 cm. Sz: 2,5 cm. Fv: 0,5 cm. Ltsz: R.98.11.14.
  15. Oldaltöredék  
Ívelt válltöredék, fésűsdíszes, sötét. H: 4,8 cm. Sz: 2,2 cm. Fv: 0,5 cm. Ltsz: R.98.11.15.
  16. Oldaltöredék  
Ívelt, kopott, sötét, belül fekete. H: 4,1 cm. Sz: 4,5 cm. Fv: 0,6 cm. Ltsz: R.98.11.16.
2. halom. Átmérője 106 cm, magassága 52 cm, bolygatásnak nincs nyoma, felhordása egyenes barna erdőtalaj, a délkeleti részen, kisebb területen, sárga agyagos, az északi részén barna homok (XV. t. 3. és XIX. t. 3.).
- A déli rész bontásából, 0–10 cm mélységből, őskori, egyenetlenül átégett edény töredékei, római kori, behajló peremű tál töredékei és egyéb római kori kerámiatöredékek kerültek elő. 10 cm-től a halom aljáig néhány őskori edénytöredék, pattinték, római kerámiatöredékek mellett, rossz megtartású edény peremtöredéke került elő, utóbbi a délnyugati negyedből. A déli rész aljából néhány római kori kerámiatöredék került elő. A délnyugati részen és középen, nagyon kevés, elszórt faszén került elő.
- Az északi részen, a halom felhordásában, kevés őskori és római kori kerámiatöredék volt (köztük porózus, finoman iszapolt árkolásokkal díszített edénytöredék), a halom északi részén, a halom aljánál minimális faszén került elő. Az északi részen, az erdei barna talaj alatt,



egységes barna homok van, ezt mélyítettük, benne elszórva főleg őskori (Lengyel Kultúra?) kerámiatöredék került elő, a római cserepek között másodlagos átégésű peremtöredék, árktolt oldaltöredék, esetleg ugyanahhoz az edényhez tartozó fenéktöredék volt. A halom eredeti tetejétől mérve, 80 cm mélységben, elértük az altalajt.

A halom közepén, a déli részen is mélyítettük a barna réteget, hasonló mélységben itt is elértük az altalajt. Mindkét irányban (az északi és déli részen egyaránt) mélyítettük a barna réteget, őskori cserepek kerültek elő, főleg a halom közepénél.

Folytattuk a barna réteg bontását, sírgödör nem került elő. Bár a halom alatt teljes szélességben nem ástuk le az altalajig a barna réteget, sírgödör előkerülésére nem volt remény. A barna rész kiterjedését, mely tulajdonképpen az őskori „járószint”, a sírrajzon rögzítettük.

#### Mellékletek:

1. Edény töredékei  
Kihajló peremű, profilált, szürke. H: 5,3 cm. Sz: 3,9 cm. Fv: 0,6 cm. H: 7,3 cm Sz: 6 cm. Fv: 0,5 cm. Ltsz: R.2000.1.1. (X. t. 9.)
2. Oldaltöredék  
Hasonló töredék, esetleg az előző edény darabja. H: 4,1 cm Sz: 3,9 cm. Fv: 0,5 cm. Ltsz: R.2000.1.2.
3. Fedő töredék  
A fogórész töredéke. Világosszürke. H: 3,5 cm Sz: 1,6 cm. Ltsz: R.2000.1.3.
4. Oldaltöredék  
Ívelt, profilált, szürke. H: 4,1 cm Sz: 2,1 cm. Fv: 0,4 cm. Ltsz: R.2000.1.4.
5. Tál töredékei  
Behajló peremű, porózus, sárgásbarna. H: 6,1 cm Sz: 4,8 cm. Fv: 0,8 cm. H: 6,1 cm. Sz: 4,9 cm. Fv: 0,8 cm. Ltsz: R.2000.1.5. (X. t. 5.)
6. Fazéktöredék  
Nagyobb edény fenéktöredéke. Porózus, világosszürke. Átmérő: 13,1 cm. Fv: 0,7 cm. Ltsz: R.2000.1.6
7. Fazéktöredék  
Kihajló peremtöredék. Szürke. H: 2,6 cm Sz: 2,2 cm. Fv: 0,4 cm. Ltsz: R.2000.1.7. (X. t. 8.)
8. Edénytöredék  
Kihajló peremű, ívelt oldalú töredék. Szürke. H: 2,6 cm Sz: 2,6 cm. Fv: 0,5 cm. Ltsz: R.2000.1.8. (X. t. 7.)
9. Oldaltöredék  
Enyhén ívelt, vékonyfalú, hullámvonallal díszített. Szürke. H: 3 cm Sz: 1,8 cm. Fv: 0,3 cm. Ltsz: R.2000.1.9.
10. Oldaltöredék  
Ívelt, porózus, szürke. H: 3,6 cm Sz: 2,9 cm. Fv: 0,3 cm. Ltsz: R.2000.1.10.
11. Oldaltöredék  
Kavicsal soványított, szürke. H: 2,8 cm Sz: 2,1 cm. Fv: 0,3 cm. Ltsz: R.2000.1.11.
12. Oldaltöredék  
Ívelt, vékonyfalú, bordadíszes oldaltöredék. Porózus, sárga. H: 3,2 cm Sz: 2,5 cm. Fv: 0,3 cm. Ltsz: R.2000.1.12.

13. Oldaltöredék  
Ívelt, kopott, szürke. H: 4,2 cm Sz: 4,3 cm. Fv: 0,6 cm. Ltsz: R.2000.1.13.
14. Oldaltöredék  
Ívelt, kopott, világosszürke, belül jól látható korongolás nyomokkal. H: 3,2 cm Sz: 4,8 cm. Fv: 0,5 cm. Ltsz: R.2000.14.1.
15. Edénytöredék  
Behajló peremtöredék másodlagos égésnyomokkal. Barka-szürke. H: 3 cm Sz: 3,4 cm. Fv: 0,6 cm. Ltsz: R.2000.1.14. (X. t. 6.)
16. Oldaltöredék  
Enyhén ívelt, szürke. H: 2,6 cm Sz: 1,8 cm. Fv: 0,3 cm. Ltsz: R.2000.1.15.

Miután a somogyjádi mellékletek töredékesen kerültek a halmok földjébe, több esetben az edények elkülönítése is nehézséget okoz. Számos kerámiatöredéken figyelhető meg másodlagos égésnyom, ezek a halotti máglyáról származtak. A tárgyak döntő része jól korongozott, helyenként árklással és bordadísszel, hullámvonallal és fésüléssel díszített. Korsóhoz tartozhatott több töredék (X. t. 3.) és hasonló edény lehet az 1. halom 12. melléklete is. Az utóbbi edényen árklás fut körbe. A töredékes pohár (X. t. 4.) párhuzamát a sójtöri 7. halom edényében látjuk<sup>135</sup> és így az 1–2. századra keltezhetjük. Mindkét somogyjádi halomban került elő katonatányér töredéke, melyek már a 2. században készülhettek.<sup>136</sup> A terra sigillata tál (X. t. 1a-e.) már a 3. század 3. harmadában készült. Ez alapján, legalábbis az 1. halom esetében, rendkívül késői temetkezésről van szó.

A halmoktól keletre, az erdő szélénél, az Apánka-alján, néhány római kerámiatöredék került elő terepbejárás során.<sup>137</sup>

1. Edénytöredék  
Kihajló peremű, enyhén ívelt, árktolt. Szürke, fekete festés nyomaival. H: 4,1 cm. Sz: 4,1 cm. Fv: 0,6 cm. Ltsz: R.98.12.1. (I. t. 8.)
2. Peremtöredék  
Kihajló, levágott peremű, a nyakon árklások futnak körbe, kékesszürke. H: 4 cm. Sz: 1,9 cm. Fv: 0,8 cm. Ltsz: R.96.4.1.
3. Aljtöredék  
Alacsony talpgyűrűs töredék. Barna, fekete festés nyomaival. H: 4,4 cm. Sz: 2,1 cm. Fv: 0,4 cm. Ltsz: R.98.12.2.

Az Apánka-aljától keletre, egy dél-északi irányú vízfolyás és a vasút között, a Varsalik-dűlőben, kis területen szétszórva, római épülettörmelék található, esetleg kisebb villa meglétére utal. Terepbejárás során 2–4. századi leleteket gyűjtöttünk.<sup>138</sup>

<sup>135</sup> Horváth 2000, 238. és 10. kép.

<sup>136</sup> Palágyi – Nagy 2000, 120.

<sup>137</sup> Németh Péter Gergely terepbejárása 1986. RRM A. 177. Ltsz: R.98.4.1. és R.98.12.1-2.

<sup>138</sup> Németh Péter Gergely leletmentése 1986. és Csizmadia Gábor – Németh Péter Gergely terepbejárása, 1993. RRM A. 177. és 602. KÖH 19883. lelőhely. Ltsz: R.96.3.1-15. és R.98.12.3-6.

1. Terra sigillata tál töredéke  
Drag. 37 tál peremtöredéke, narancssárga. Rheinza-  
berni műhely, késő Antoninus-Severus-kor. H: 5 cm.  
Sz: 2,6 cm. Fv: 0,6 cm. Ltsz: R.96.3.6. (I. t. 4.)
2. Táltöredék  
Behajló peremű, porózus, okkersárga. H: 5,7 cm.  
Sz: 3,3 cm. Fv: 0,7 cm. Ltsz: R.96.3.1. (I. t. 6.)
3. Peremtöredék  
Behajló, profilált peremű, kékesszürke. H: 2,7 cm.  
Sz: 3,3 cm. Fv: 0,6 cm. Ltsz: R.96.3.2.
4. Aljtöredék  
Nagyobb edény aljtöredéke, finoman iszapolt,  
barna. H: 5,4 cm. Sz: 3,9 cm. Fv: 0,7 cm. Ltsz:  
R.96.3.3.
5. Oldaltöredék  
Belül jól látható korongolás nyomokkal, kopott, po-  
rózus, világosszürke. H: 3,7 cm. Sz: 3,8 cm. Fv: 0,6  
cm. Ltsz: R.96.3.4.
6. Fedő peremtöredéke  
Jól korongolt, csillámos felszínű, fekete. H: 5,2 cm.  
Sz: 3,8 cm. Fv: 0,5 cm. Ltsz: R.96.3.7.
7. Oldaltöredék  
Ívelt, kopott, barna, narancssárga festéssel. H: 1,5  
cm. Sz: 1,2 cm. Fv: 0,2 cm. Ltsz: R.96.3.8.
8. Peremtöredék  
Kihajló peremű, simított, világosbarna. H: 2,1 cm.  
Sz: 1,6 cm. Fv: 0,3 cm. Ltsz: R.96.3.9.
9. Oldaltöredékek  
Különböző edények díszítetlen töredékei. Porózus,  
okkersárga. H: 3,7 cm. Sz: 2,2 cm. Fv: 0,5 cm. H:  
3,7 cm. Sz: 3,7 cm. Fv: 0,7 cm. Ltsz: R.96.3.10.
10. Fazéktöredék  
Kihajló, vízszintes, árkolásokkal díszített perem-  
mel. Kavicsal soványított, kékesszürke. H: 4 cm.  
Sz: 3,9 cm. Fv: 1,3 cm. Ltsz: R.96.3.11.
11. Oldaltöredékek  
Különböző edények seprűdíszes töredékei. Szürke,  
illetve barna. Átlagos Fv: 0,9 cm. Ltsz: R.96.3.12-  
13. és R.98.12.6.
12. Aljtöredékek  
Különböző edények aljtöredékei, az egyik darab  
hasán seprűdíz. Kékesszürke. H: 3,7 cm. Sz: 3,8  
cm. Fv: 1,2 cm, illetve H: 4,4 cm. Sz: 4,1 cm. Fv:  
0,6 cm. Ltsz: R.96.3.14-15.
13. Peremtöredék  
Nagyobb edény kihajló töredéke, sávós simítású,  
világosszürke. H: 6,5 cm. Sz: 4,2 cm. Fv: 1 cm.  
Ltsz: R.98.12.3.
14. Aljtöredékek  
Különböző edények talpgyűrűs, világosszürke szí-  
nű töredékei. H: 3,8 cm. Sz: 3,5 cm, illetve H: 5,7  
cm. Sz: 4,2 cm. Fv: 0,5 cm. Ltsz: R.98.12.5.
15. Tegula töredéke  
Tegula peremtöredéke, sárga. 143,7 x 7,3 cm. M:  
4,7 cm. A perem M: 1,8 cm. Ltsz: R.96.3.5.
16. Érme  
330-341. között vert constantinopolisi érme,  
Ae3.<sup>139</sup>

A Varsalik-dűlőtől északra, a Hegy-erdőn, néhány  
jellegtelen római kori kerámiatöredék gyűjthető.<sup>140</sup>

A Varsalik-dűlőtől északnyugatra, a Dalai-dűlőben,  
nagy területről, sok őskori és kevés római kori lelet  
gyűjthető.<sup>141</sup>

1. Tál töredéke  
Behajló peremtöredék. Sárga anyagú, téglavörös  
mázzal. Kiszekesztett Szá.: 13,4 cm. Fv: 0,5 cm.  
Ltsz: R.96.6.1. (I. t. 7.)
2. Fazék töredéke  
Fazék vágott, vastag peremtöredéke. A perem kül-  
ső oldalán árkolás látható. Szürke, kavicsal sová-  
nyított. Kiszekesztett Szá.: 24 cm. Ltsz: R.96.6.2.
3. Fazék töredéke  
Kihajló, vízszintes peremtöredék. Kavicsal sová-  
nyított, kékesszürke. 4 x 3,1 cm. Fv: 0,6 cm. Ltsz:  
R.98.6.3. (I. t. 5.)
4. Fazék töredéke  
Kihajló, levágott peremmel, világosszürke. H: 3,8  
cm. Sz: 2,5 cm. Fv: 0,3 cm. Ltsz: R.98.12.9. (I. t. 3.)
5. Oldaltöredék  
Ívelt, seprűdíszes töredék, barna. H: 6 cm. Sz: 3,7  
cm. Fv: 0,4 cm. Ltsz: R.98.12.10.

Az Apánkai-erdőtől északra, kb. 1200 m-re, római  
téglasír került elő, leletei nem jutottak be a kaposvári  
múzeumba, valószínűleg a késő római korba tarto-  
zott.<sup>142</sup> A sír előkerülési helye és az Apánkai-erdő kö-  
zött, a Szőlőhegy-alja nevű dűlőn, szórvány, jellegtelen  
római peremtöredék került elő terepbejárás során.<sup>143</sup>

### Somogyvár – Bréza-erdő

Szegvári Zoltán természetvédelmi felügyelő (Du-  
na-Dráva Nemzeti Park) bejelentése nyomán, M.  
Aradi Csilla és Jankovich-Bésán Dénes halomsírokat  
azonosított.<sup>144</sup> 2007-ben próbafeltárást végeztünk a  
kelet-nyugati irányú, nyolc halmot magába foglaló te-  
mető korának, valamint a rablottság szintjének megál-  
lapítása miatt (6. ábra és XII. tábla). Két halmot kutató-  
árokokkal vizsgáltunk meg, mindkettő szerkezete azonos  
volt, koruk római kori. Mindkét halom közepén helyzet-  
ték el a hamvakat, egy-egy edény szétszórt töredéke-  
ivel. Megvizsgáltunk egy harmadik, csaknem teljesen  
elhordott halmot is.

1. halom. Átmérője: 725 cm, magassága 136 cm.  
Bolygatásnak nincs nyoma, közepén nagyobb fa állt. 2  
m széles kutatóárokmal vizsgáltuk át, a halom közepén  
ezt déli irányban, kissé kibővítettük (XVI. t. 1. és XX. t.  
1.). Őskori kerámiatöredék mellett, római kori edénytö-

140 Németh Péter Gergely terepbejárása, 1986. RRM A. 177. KÖH  
19885. Ltsz: R.98.12.7-8.

141 Németh Péter Gergely terepbejárása, 1986. RRM A. 177. KÖH  
19886. Ltsz: R.96.6.1-3. és R.98.12.9-10.

142 RRM A. IV/60/6. és Draveczy 1965. 71. KÖH 19948. lelőhely.

143 Csizmadia Gábor-Németh Péter Gergely terepbejárása, 1993.  
RRM A. 602. Ltsz: R.96.5.1.

144 RRM A. 2461. KÖH 44355. lelőhely. Szegvári Zoltán bejelentését  
ezúton is köszönjük.

139 Torbágyi Melinda meghatározását ezúton is köszönjük. Numiz-  
matikai Gyűjtemény. Ltsz: 2015.9.1.



6. ábra. Halomsír a somogyvári temetőben

redékek kerültek elő. A halom közepén több, apró kalcinált embercsont és minimális faszén került elő, sírfolt nem volt megfigyelhető. A kutatóárok déli rábontásában kevés hamv és római kori edénytöredék volt. A fentiek alapján szórthamvas rítusú temetkezés volt, kevés hamvval, minimális faszénnel és egy edényhez tartozó edénytöredékekkel, melyet a sír közepén elszórtak.

Mellékletek:

1. Fazék töredékei

Kihajló, vízszintes peremű fazék részben összeálló töredékei (14 db). Fésült díszes, kavicsal sűrűn soványított, szürke. Átl. Fv: 0,3 cm. Ltsz: R.2005.6.1. (XII. t.).

2. Kőtöredék

Sötétszürke színű, erezett kőtöredék. H: 6 cm. Sz: 3 cm Ltsz: R.2005.6.2.

2. halom. Átmérője: 750 cm, magassága 90 cm, bolygatásnak nincs nyoma. 2 m széles kutatóárokmal vizsgáltuk át, a halom közepén ezt nyugati irányban, kissé kibővítettük (XVI. t. 2. és XX. t. 2.). A kutatóárokban, a halom közepén, kevés hamv és néhány római kori kerámiatöredék került elő. A halom közepén sekély, nagyjából kerek, meredek falú, teknős aljú gödör volt, benne kevés hamv, több faszén és római kori edény további töredékei. Kevés hamv és 1–2 kerámiatöredék a sírgödör mellett is volt.

Mellékletek:

1. Edény töredékei

Kihajló, felül árkolt peremű, alacsony talpgyűrűs edény részben összeálló töredékei (16 db). Porózus, szürke, barna festés nyomaival. Átl. Fv: 0,2 cm. Ltsz: R.2005.6.3. (XII. t.)

3. halom. Átmérője: 850 cm. A csaknem teljesen szétásott halom közepét ástuk ki, hogy az esetleges, elszórt leleteket összegyűjtsük, vagy a temetkezés szerkezetét megállapítsuk (XVI. t. 3. és XX. t. 3.). A felső 10 cm-ben állatcsont (valószínűleg jelenkori), kevés homokkődarab és egy őskori őrlőkő töredék volt. A humusz alatt homok és helyenként barna erdőtalaj volt, sok, de apró kőtöredékekkel és 1–2 római kori téglatöredéket is találtunk. A halom közepén sötét folt jelentkezett, ezt kibontottuk, kevés kőtöredék került elő. A gödör szélét nem bontottuk ki teljesen, fala meredek, alja egyenetlen, a gödörben sok fagyóker volt, a sír kirablása ez alapján nem a közelmúltban kerülhetett sor. A gödör nem tekinthető sírgödörnek, hanem a rablás nyoma. A kőtöredékek nem épített sírkamrára utalnak (habarcsot nem lehetett megfigyelni). A téglatöredékek alapján római korinak tekinthető halom kőborításos lehetett.



Mellékletek:

1. Téglatöredék  
Szabálytalan, világosbarna színű töredék. H: 6,5 cm. Sz: 4,8 cm Ltsz: R.2005.7.4.
2. Téglatöredék  
Szabálytalan, barna-fehér színű töredék. A sír közepén lévő gödörből került elő. H: 7,6 cm. Sz: 6,7 cm Ltsz: R.2005.7.7.
3. Kötötredékek  
Szürke színű homokkötötredékek (5 db). Néhány töredéken talán megmunkálás nyomok látszanak. Átlagos H: 6 cm. Átlagos Sz: 3 cm Ltsz: R.2005.7.1-3. és 7.5-6.

Az 1. és 2. halomból előkerült leletek, mindkét esetben, egy-egy edényhez tartoztak. Az 1. halom fazeka (XII. t.) az 1. és 2. század fordulójára keltezhető.<sup>145</sup> A 2. halom kerámia-töredékei valószínűleg egy kihajló peremű, talpgyűrűs tálhoz tartoztak (XII. t.).

2009-ben bejártuk a Bréza-erdőt, de újabb halmokat nem találunk.<sup>146</sup> A halomsíroktól nyugatra, nagyki-terjedésű római kori telep van. Ugyanitt késő római villa és temető is megtalálható.<sup>147</sup> A Somogyvártól délre lévő Pamuk község területén, római kori telepeket és szórványleleteket ismerünk.<sup>148</sup>

A biztosan római kori halomsíros temetkezések felmérése és a fennmaradt leírások alapján elmondhatjuk, hogy jellemző a temetőkre a kelet-nyugati irány. Kitűnik az is, hogy a temetőkön belül egy-egy nagyobb halom köré csoportosulnak a kisebb halmok.

A római kori halomsírok felmérése és szondázó ásatásai mellett igyekeztünk a környezetüket is felderíteni. A legtöbb esetben a temetőkhez tartozó telepek felderítése is megtörtént. Alsóbogáton az egész település bejárása megtörtént, a római halmok esetében még a közeli Somogygeszti területén célszerű bejárásokat végezni, egy esetleges telep felderítésére. Somogyaszalón, a temetőtől nyugatra, feltételezhető villa, keletre kisebb telep található. Somogyjádán a halmoktól keletre több telep és egy esetleges épület is található. A nyugati irányban, a közeli Csombárd és Hetes települések területén, a bejárás még nem teljes körű. Somogyváron, a halmoktól nyugatra, több telepet is ismerünk és egy villa feltárása is megtörtént. Orciban nincs tudomásunk római kori telepről, de itt az egykori temető pontos helye is bizonytalan. Nagyberki esetében pedig a szalacsikai földvár területén találjuk meg a római kori települést.

Az Alsóbogát közelében lévő, feltételezett utak meglétét, időközben revidéálnunk kellett, a biztos római halomsíros temetők esetében továbbra is gyanakodhatunk egy kisebb rangú út meglétére. A Nagyberki – Orci – Somogyaszaló – Alsóbogát – Somogyjád és

Somogyvár határában lévő halmok és a hozzájuk tartozó telepek, villák egy, ma még pontosan fel nem felderített út mellett helyezkedhettek el. Ezt kiegészítheti a még, ásatás híján nem ismert korú halomsíros temetők kutatása. Teljes biztonsággal akkor lehetünk, ha a bizonytalan keltezésű temetőkben, valamint a már ismert római kori temetőkhez tartozó telepeken is lenne hitelesítő ásatás. A Pécs-Ságvár út mellett lehettek a már elpusztult Iregszemcse – csehipusztai halmok.

A Somogy megyei római kori halomsíros temetkezések az 1. és a 2. század fordulóján indulnak és a 2–3. században folytatódnak. A legkésőbbi temetkezést a somogyjádi 1. halomban találjuk, mely a 3. század 3. harmadára keltezhető. Természetesen szükség volna újabb halom feltárásokra, hogy pontosabb képet nyerjünk. Szükséges volna a korábbi méréseket is pontosítani, ma már a technikai feltételek jóval kedvezőbbek. A 2015. évi, alsóbogáti helyszínelés megmutatta, hogy az erdőművelés megváltozása, vagyis az erdő rendezése, kitisztítása után újabb halmokat lehet felfedezni, még egy korábban felmért temetőn belül is. A felméréseket célszerű volna az őskori temetőkre is kiterjeszteni. A bizonytalan datálású halomsíros temetők esetében feltárásokkal kellene a keltezés tisztázni.

145 Palágyi – Nagy 2000, 109.

146 Németh Péter Gergely terepbejárása. RRM A. 2632.

147 Somogyvár-Resterica I.-II. és IV. lelőhely (KÖH 47994., 47997. és 56927.).

148 Pamuk-Pészka, Rákóczi úti hídtól K-re, és Gál-horog lelőhely (KÖH 48004., 48003. és 48006.)



## Irodalom

- BÓNIS É. 1942: A császárkori edényművéség termékei Pannoniában (A Tera Sigillátákon kívül) I. A korai császárkor anyaga. *Dissertationes Pannoniae* II. 20.
- SZ. BURGER A. 1966: A kékesdi koracsászárkori temető. *Archaeológiai Értesítő* 93: 254-271.
- CSIZMADIA G. & NÉMETH P. G.: 1997. Roman Barrows in County Somogy. In: *Balácai Közlemények* V: 43-47.
- CSIZMADIA G. és NÉMETH P. G. 2000: Római halomsíros temetők Somogy megyében. In: K. Palágyi Sylvia-Nagy Levente: *Római halomsírok a Dunántúlon*. Veszprém. 225-232.
- DRAVECZKY B. 1965: Felfedező ásóval Somogyban II. *Somogyi Szemle* 66-76.
- GÁBLI C. 2004: A firmamécsesek feldolgozásának új módszere. *Panniculus Ser. A. No. 1*. Szombathely.
- HONTI SZ. 1996: Ein Spätbronzezeitliches Hügelgrab in Sávoly-Babócsa. *Pápai Múzeumi Értesítő (Acta Musei Papensis)* 6: 235-248.
- HORVÁTH L. 2000: Újabb feltárt római kori halomsírok Zalában (Katalógus). In: K. Palágyi Sylvia-Nagy Levente: *Római halomsírok a Dunántúlon*. Veszprém. 233-253.
- IPOLYI A. 1861: Magyar Régészeti repertórium. *Archaeológiai Közlemények* II: 294.
- IVÁNYI D. 1935: Die panonischen Lampen. *Dissertationes Pannoniae* II. 2.
- M. KABAY É. 1960: A szalacscai koravaskori tumulusok anyaga a Magyar Nemzeti Múzeumban. *Folia Archaeologica* XII: 46-59.
- KEMENCZEI T. 1974: Újabb leletek a nagyberki-szalacscai koravaskori halomsírokról. *Archaeológiai Értesítő* 101: 3-16.
- KEMENCZEI T. 1975: Beszámoló a nagyberki-szalacscai 1974. évi ásatásról. *Somogyi Múzeumok Közleményei* 2: 163-171.
- KEMENCZEI T. 1976 – Früheisenzeitliche Keramikfunde von Nagyberki. *Folia Archaeologica* XXVII: 203-208.
- KOCZTUR É. 1964: Somogy megye régészeti leletkatasztere. *Régészeti Füzetek* II/13.
- V. KOCZTUR É. 1991: Kora császárkori temető Solymáron. *Studia Comitatus* 21: 171-334.
- KUZSINSZKI B. 1920: A Balaton környékének archaeológiája. Budapest.
- LACZKÓ D. 1912: Római telepnyomok és útirányok Veszprémmegye déli felében. In: *Balácsa*. Veszprém 5-30.
- LÁZÁR J. 1956: A magyarországi korai vaskor történetének kérdései. *Antik Tanulmányok* III: 1-22.
- MAGYAR K. és NOVÁKI GY. 2005: Somogy megye várai a középkortól a kuruc korig. Kaposvár.
- MARÓTI É. 1987: Római kori bepecsételt kerámia Nyugat-Pannoniában. *Zalai Múzeum* 1: 81-127.
- MELHÁRD GY. 1882: Néhány Somogy megyei körsáncos őshalomról. *Somogyvármegyei Régészeti s Történeti Társulat Évkönyve* 1879-1881. Kaposvár, 41-49.
- MELHÁRD GY. 1882a: A somogyvármegyei régiségtár köréből. *Somogyvármegyei Régészeti s Történeti Társulat Évkönyve* 1879-1881. Kaposvár, 50-61.
- MELHÁRD GY. 1900: A nagyberki (Somogy m.) leletről. *Archaeológiai Értesítő* 20: 386-390.
- K. PALÁGYI S. és NAGY L. 2000: Római halomsírok a Dunántúlon. Veszprém.
- S. K. PALÁGYI & L. NAGY 2002: Römerzeitliche Hügelgräber in Transdanubien (Ungarn). Budapest.
- PALÁGYI S. 2014: A sikátori kora császárkori temető. *Laczkó Dezső Múzeum Évkönyve* 28: 95-227.
- RÓMER F. 1878: *Résultats Généraux Mouvement du Archéologique en Hongrie*. Budapest.
- SÁGI K. 1943: Császárkori tumulusok Pannóniában. *Archaeológiai Értesítő* 113: 113-143.
- SÁGI K. és CSÉBY G. 1990: Balatonszemesi régészeti emlékei. In: *Szemes. Tanulmányok Balatonszemes múltjából és jelenéből*. Szerk.: Stirling János. Balatonszemes, 59-84.
- SZEGVÁRI Z. 2003: Erdővel borított római kori halomsírmézők Somogyban. Kézirat.
- WESSETZKY V. 1983 - Thot majom szobrocskája Somogy megyéből. *Somogyi Múzeumok Közleményei* 6: 5-11.
- WOSINSZKY M. 1896: Tolna vármegye az őskortól a honfoglalásig. Budapest.
- SOMOGY MEGYE FÖLDRAJZI NEVEI. Szerk.: Papp László és Végh József. Budapest, 1974.





7. ábra. Alsóbogát – Csollányosi-erdő



8. ábra. Somogyaszaló – Deseda-erdő



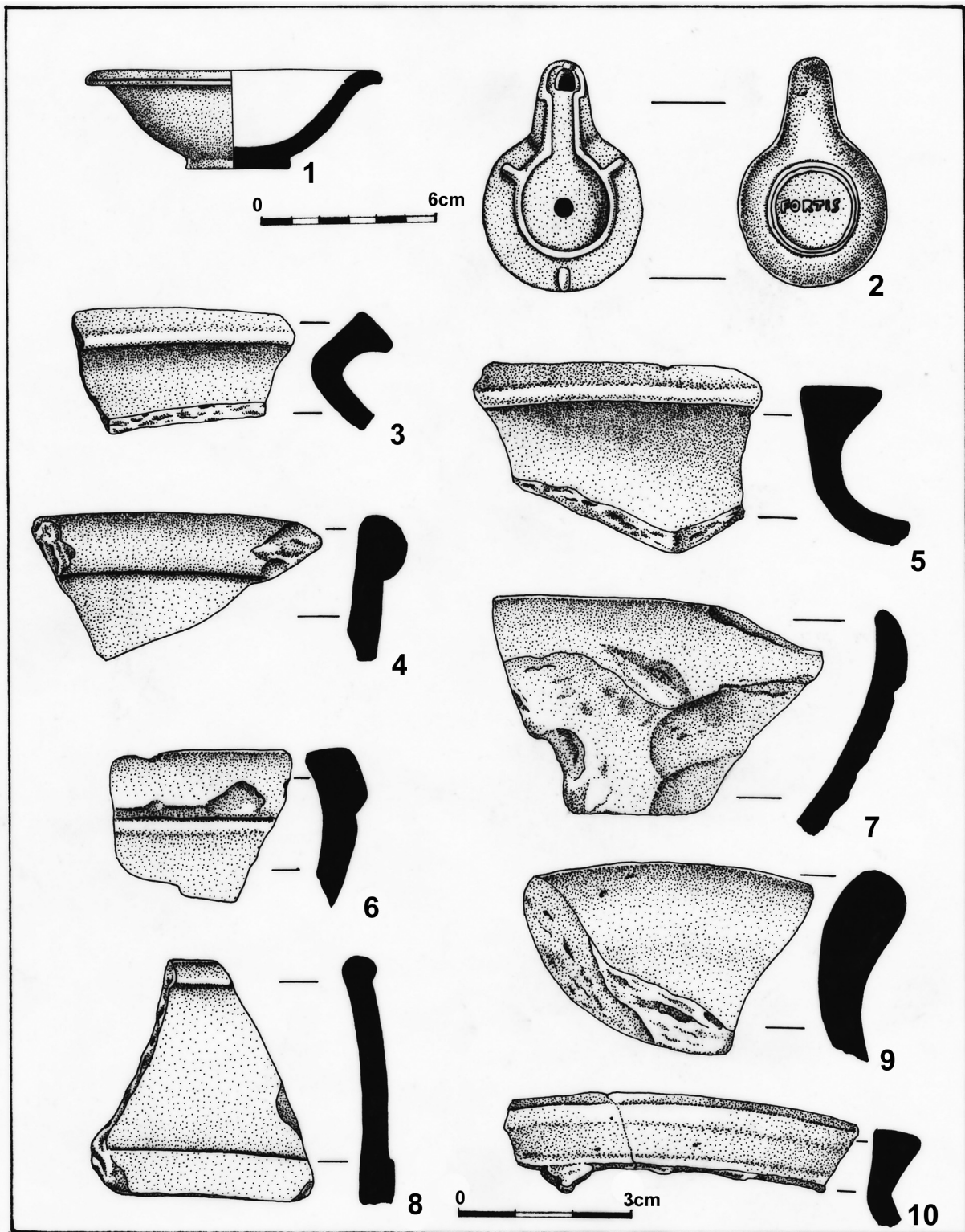


9. ábra. Somogyjád – Apánkai-erdő

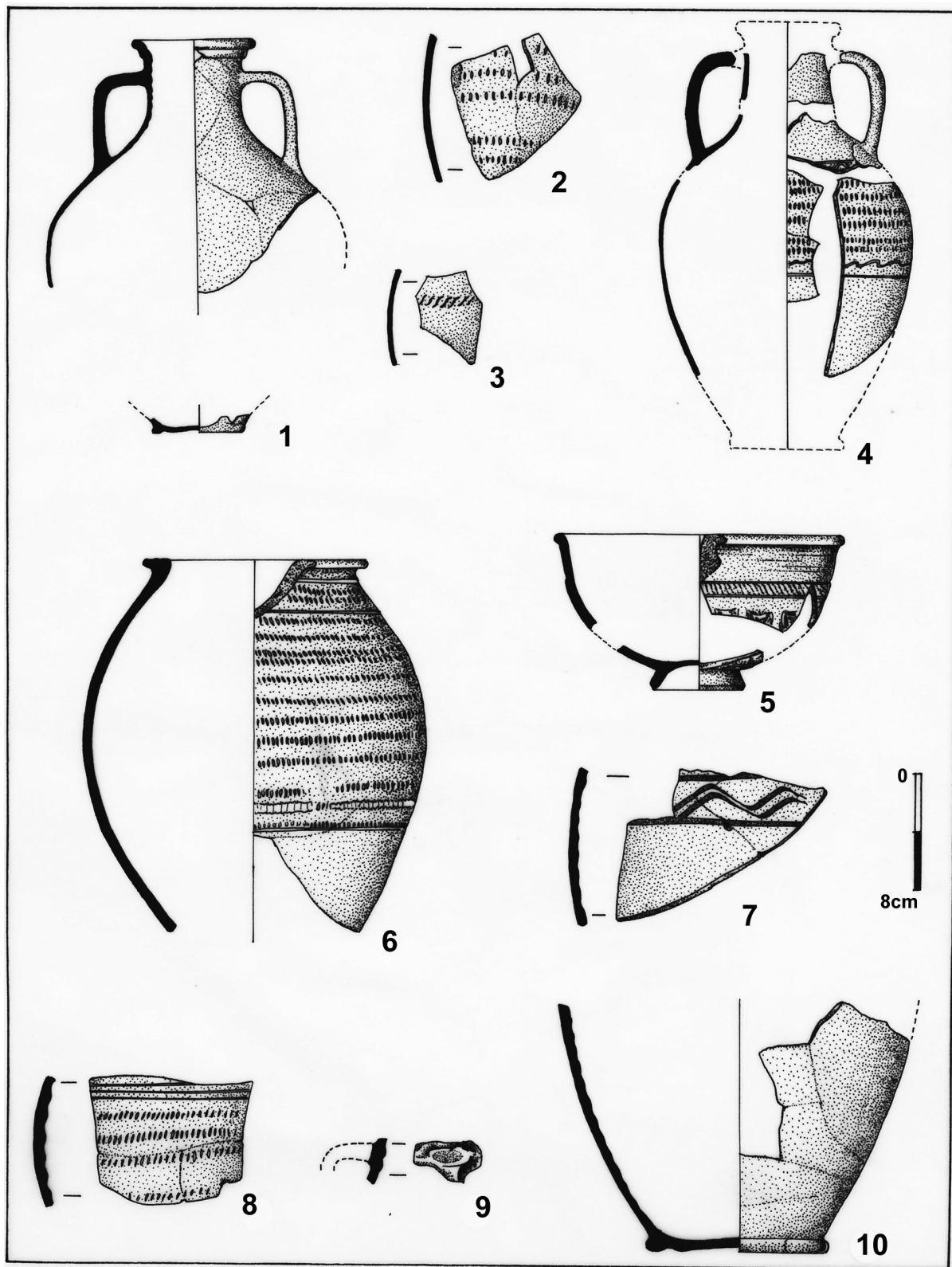


10. ábra. Somogyvár – Bréza-erdő



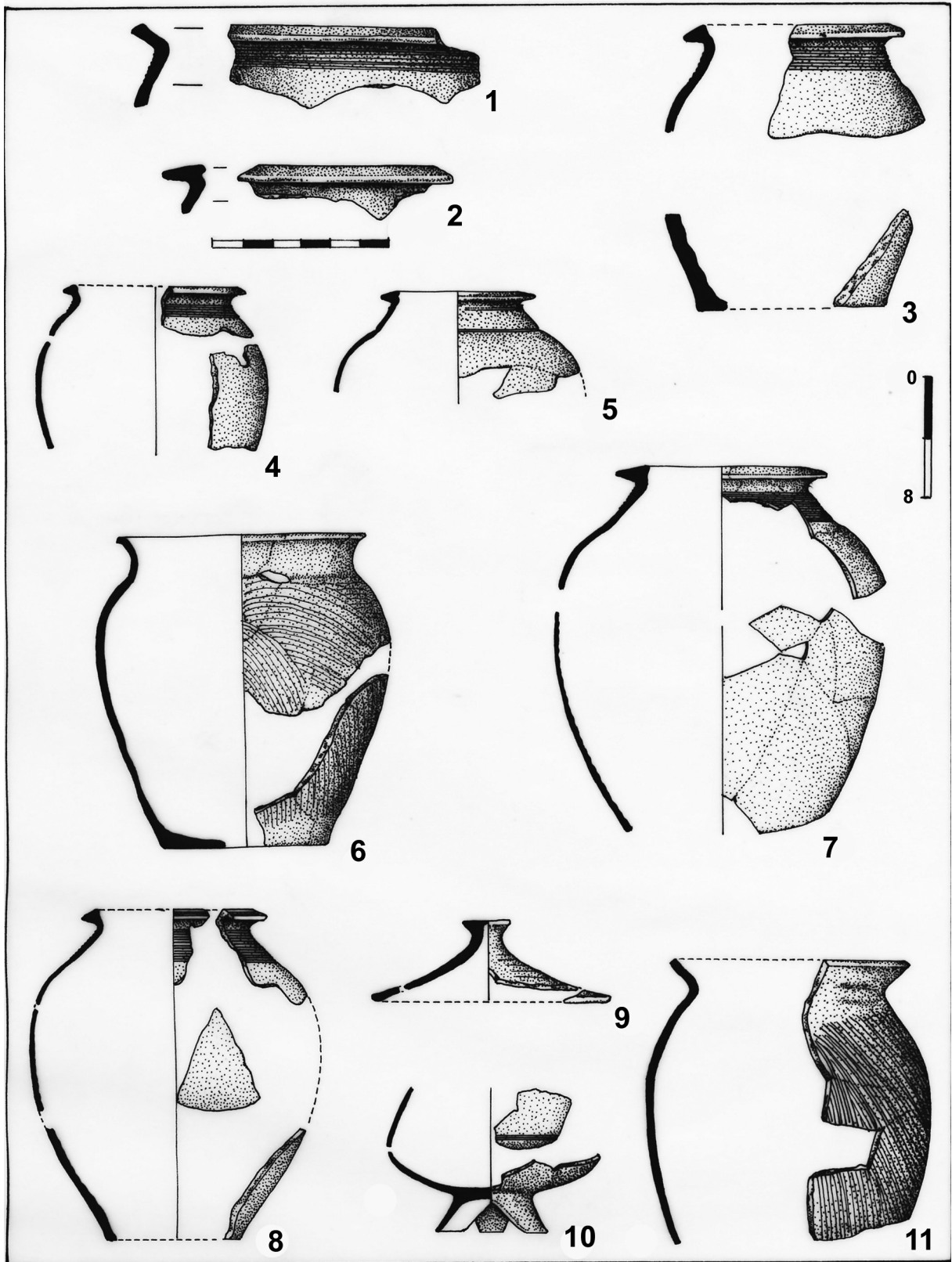


I. tábla. 1-2a-b. Orci, 3. 5. és 7. Somogyjád-Dalai-dűlő, 4 és 6. Somogyjád-Varsalik, 8. Somogyjád-Apánka-alja, 9. Balatonszabadi-Siómaros-Sióbozót, 10. Juta-Gombosi-erdő. 1-2 M:1:1, 3-10. M: 1:1



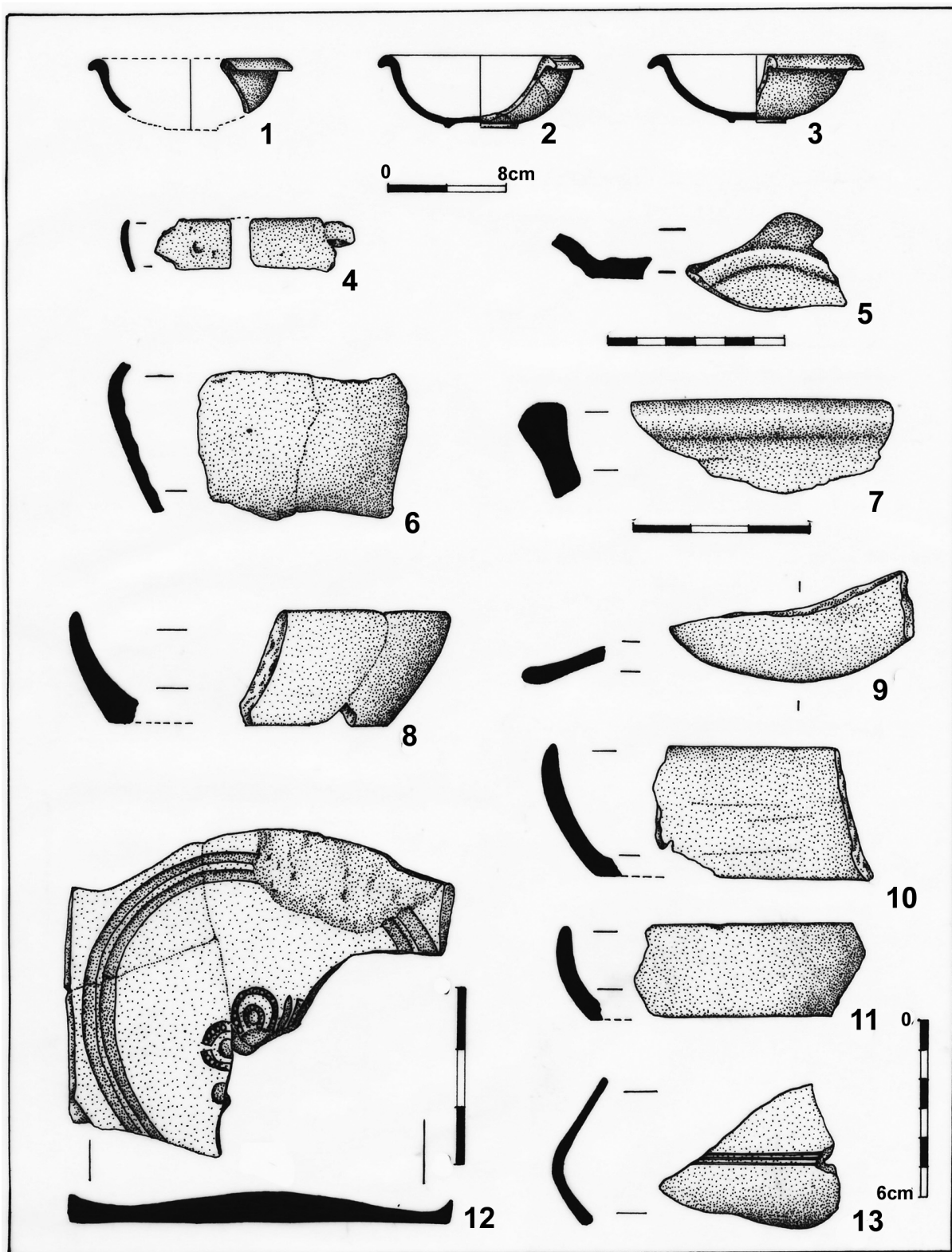
II. tábla. Alsóbogát-Csollányosi-erdő. M:1:4



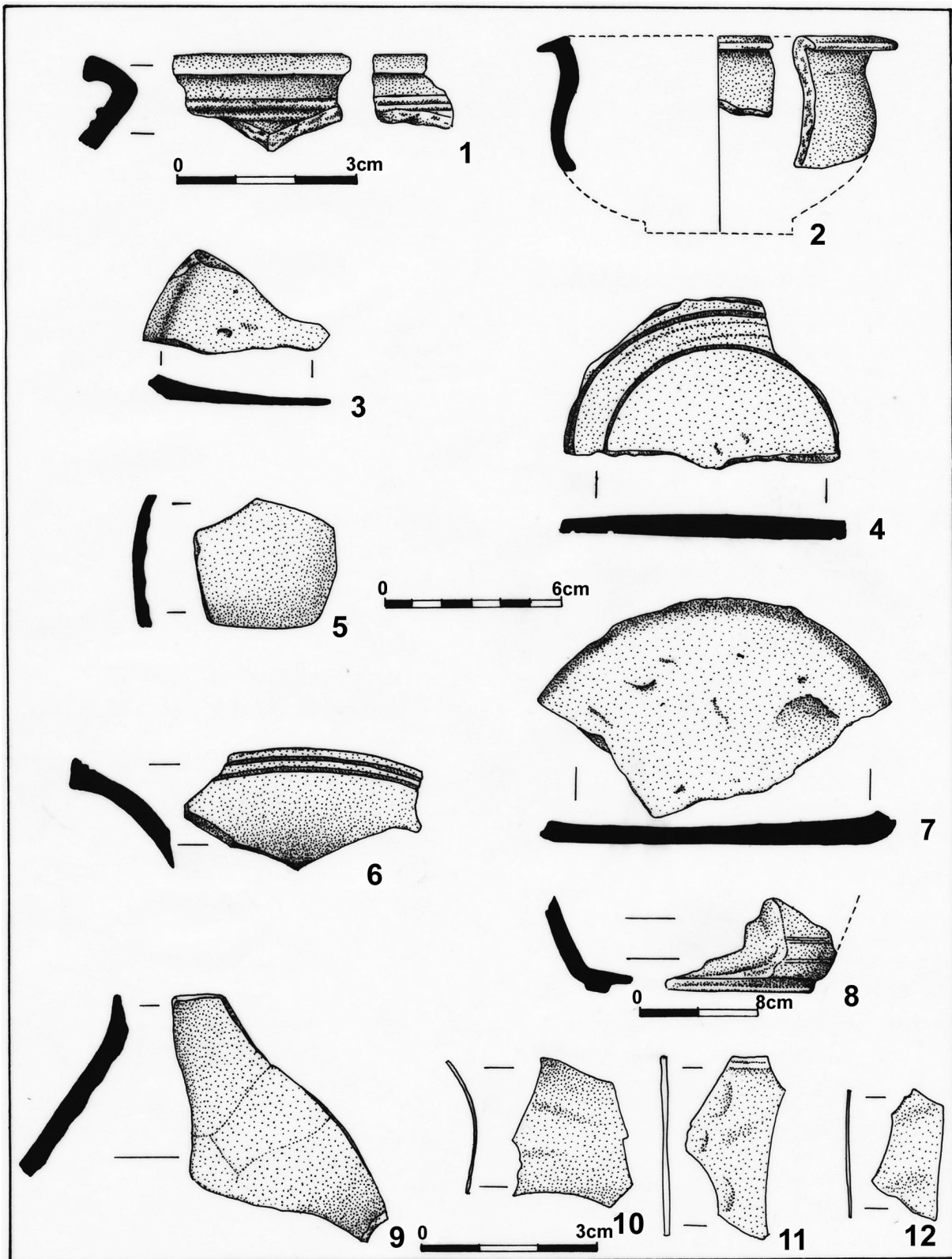


III. tábla. Alsóbogát-Csollányosi-erdő. 1. 3-11. M:1:4, 2. M:1:2



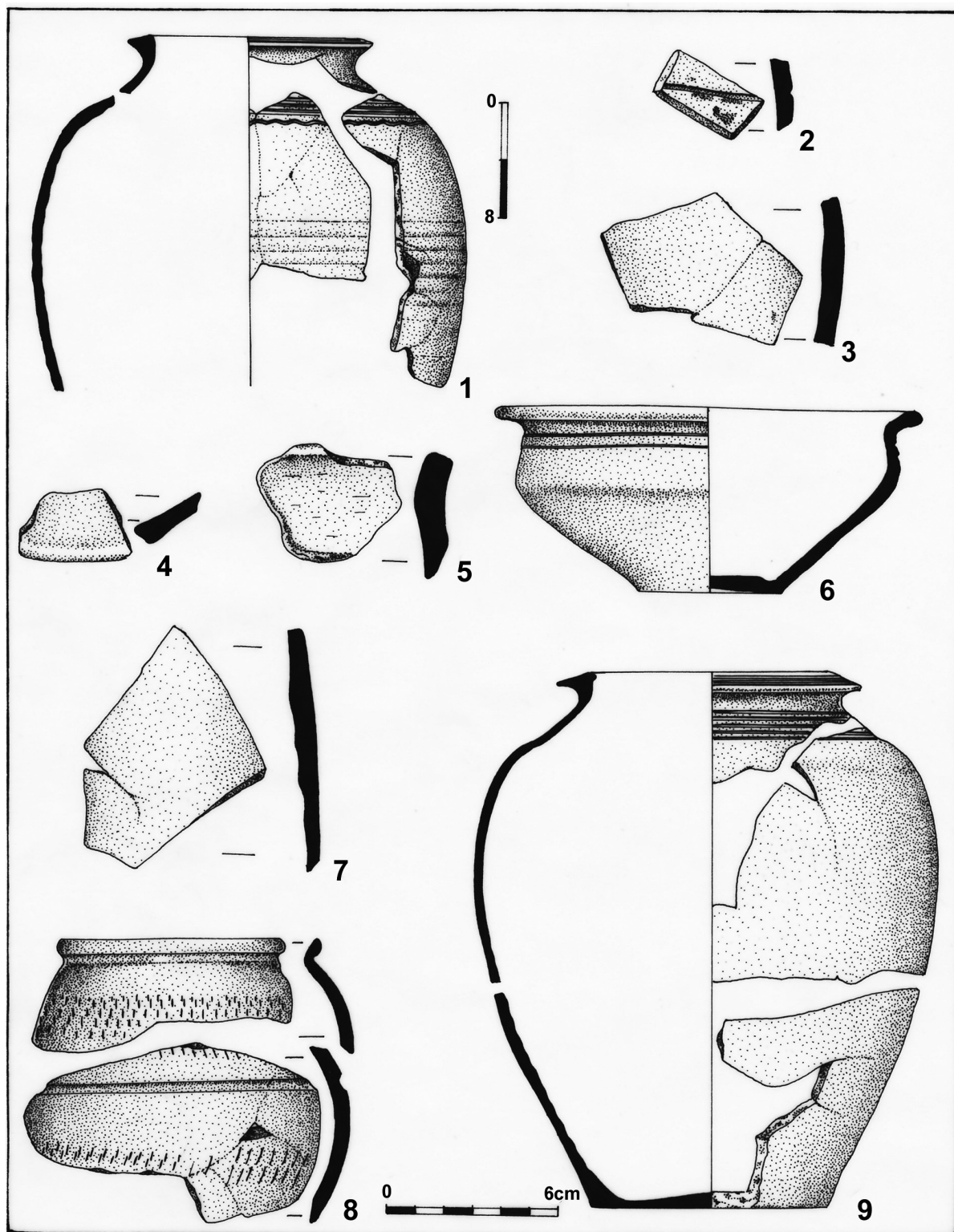


IV. tábla. Alsóbogát-Csollányosi-erdő. 1-4. M:1:4, 5-6., 8., 10-11. 13. M:1:2, 7. 9. 12. M:1:1



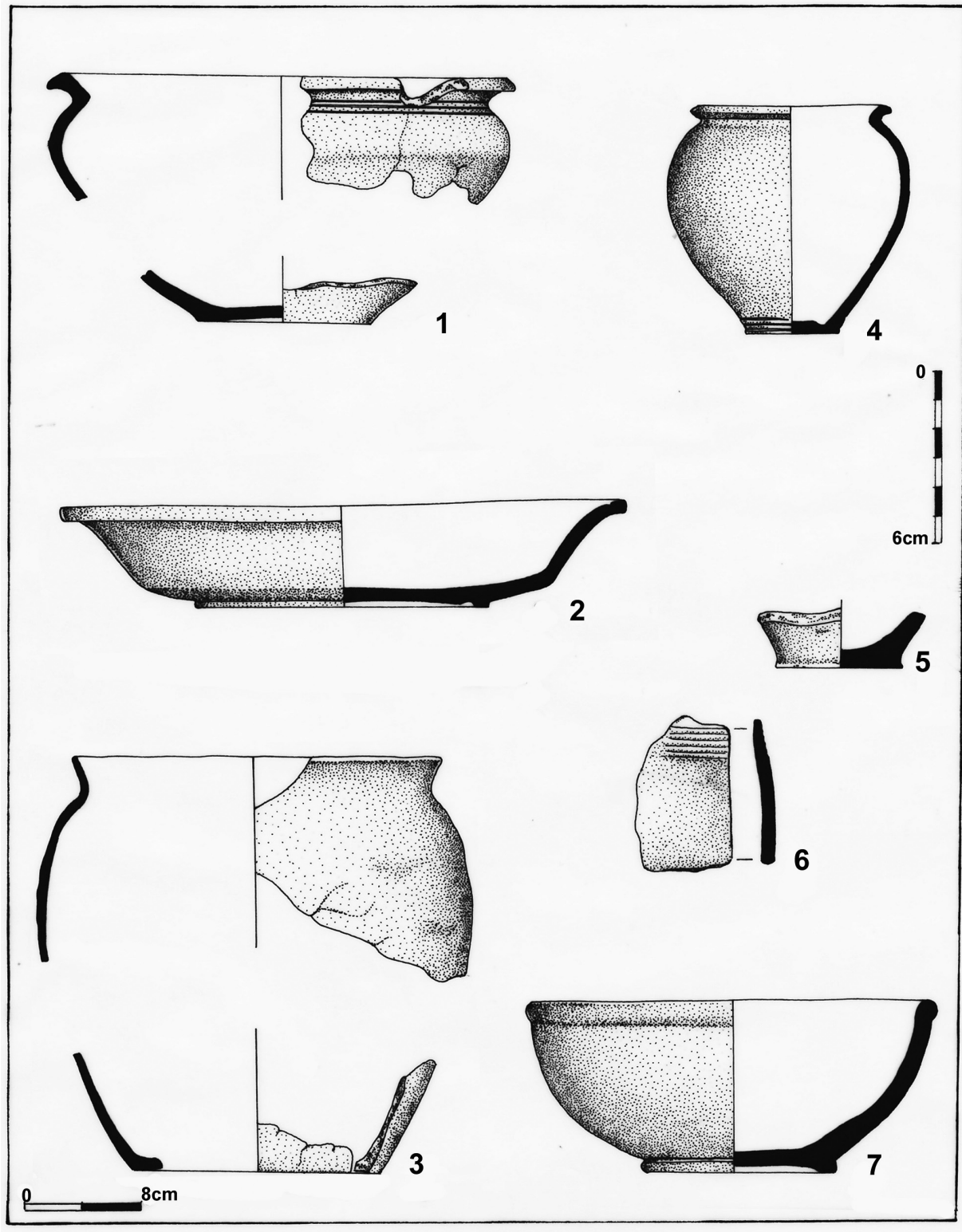
V. tábla. Alsóbogát-Csollányosi-erdő. 1. 6. 9-12. M:1:1, 2. 4-5. 7. M:1:2, 8. M:1:4



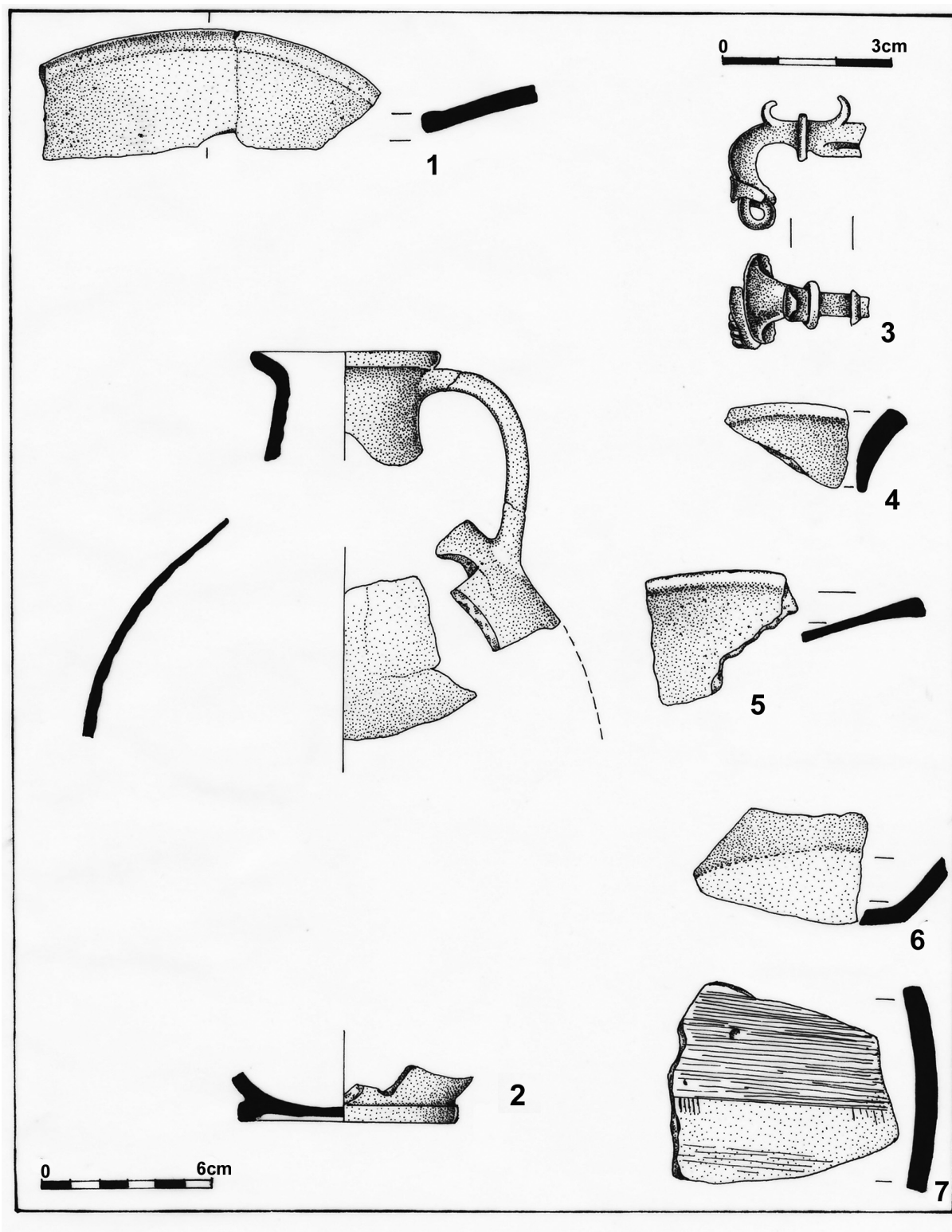


VI. tábla. Somogyaszaló-Deseda-erdő 1. halom. 1. M:1:4, 2-9. M:1:2

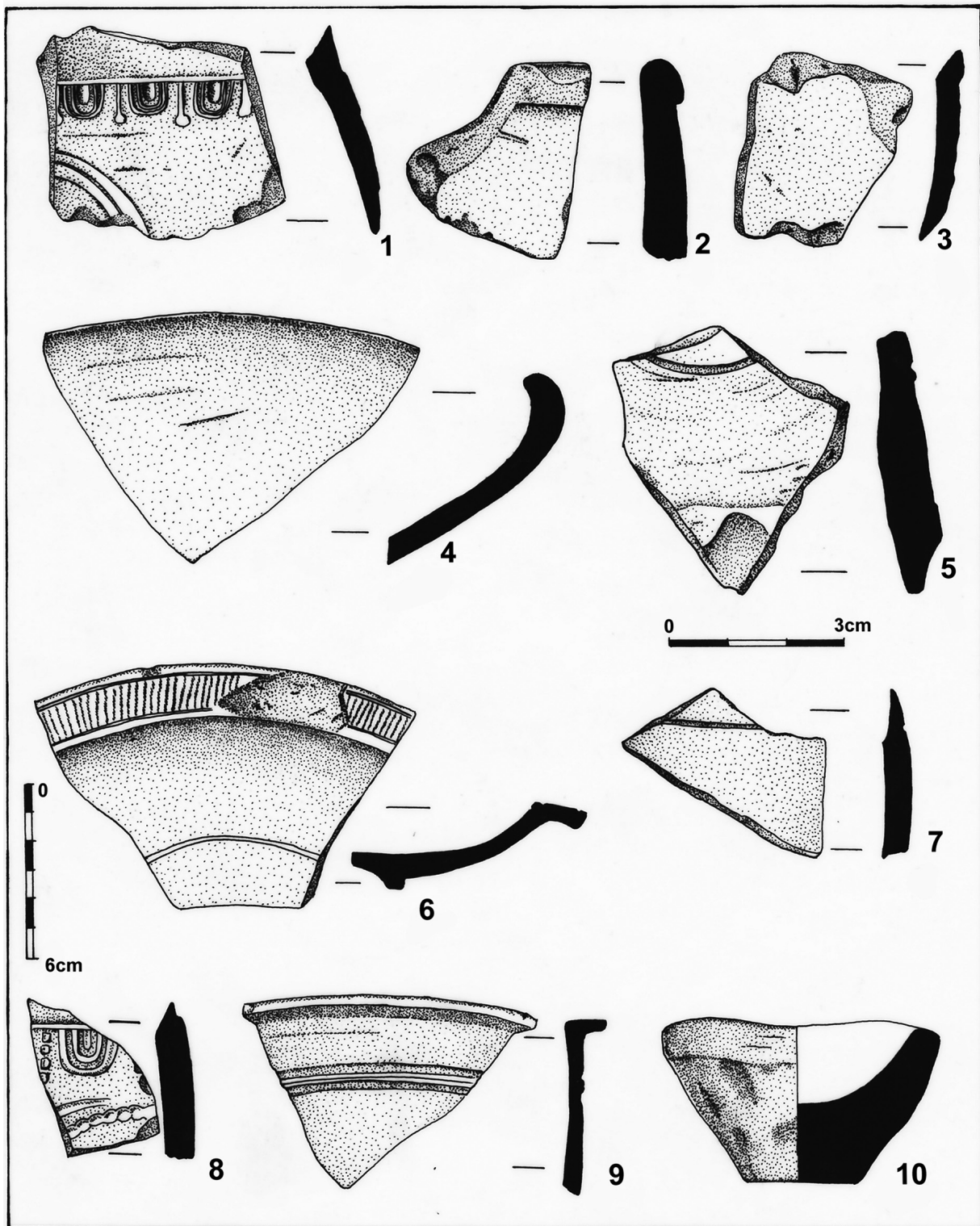




VII. tábla. Somogyaszaló-Deseda-erdő 2. halom. 1-2., 4-7. M:1:2, 3. M:1:4

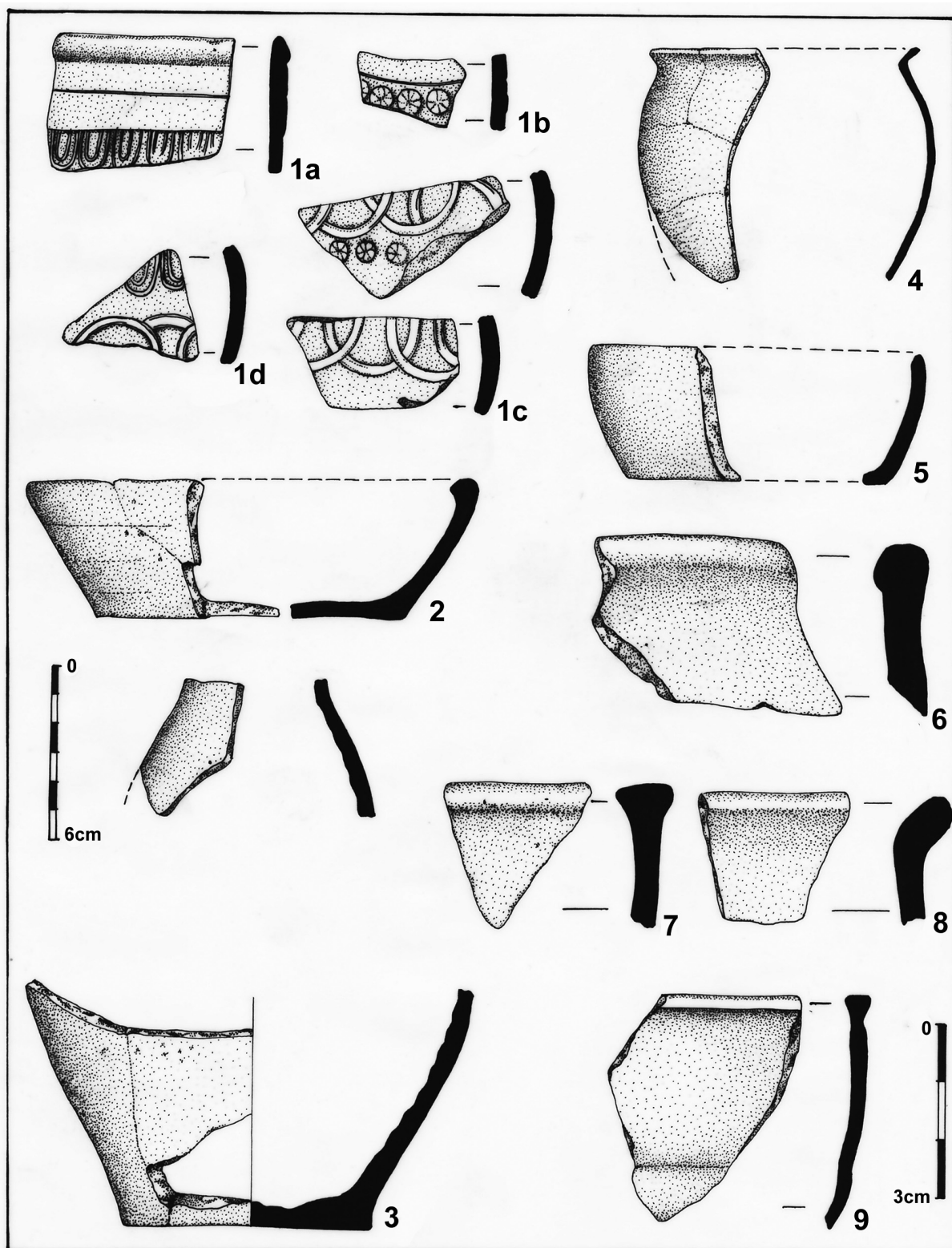


VIII. tábla. Somogyaszaló-Deseda-erdő 2. halom. 1-2.,4-7. M:1:2, 3. M:1:1

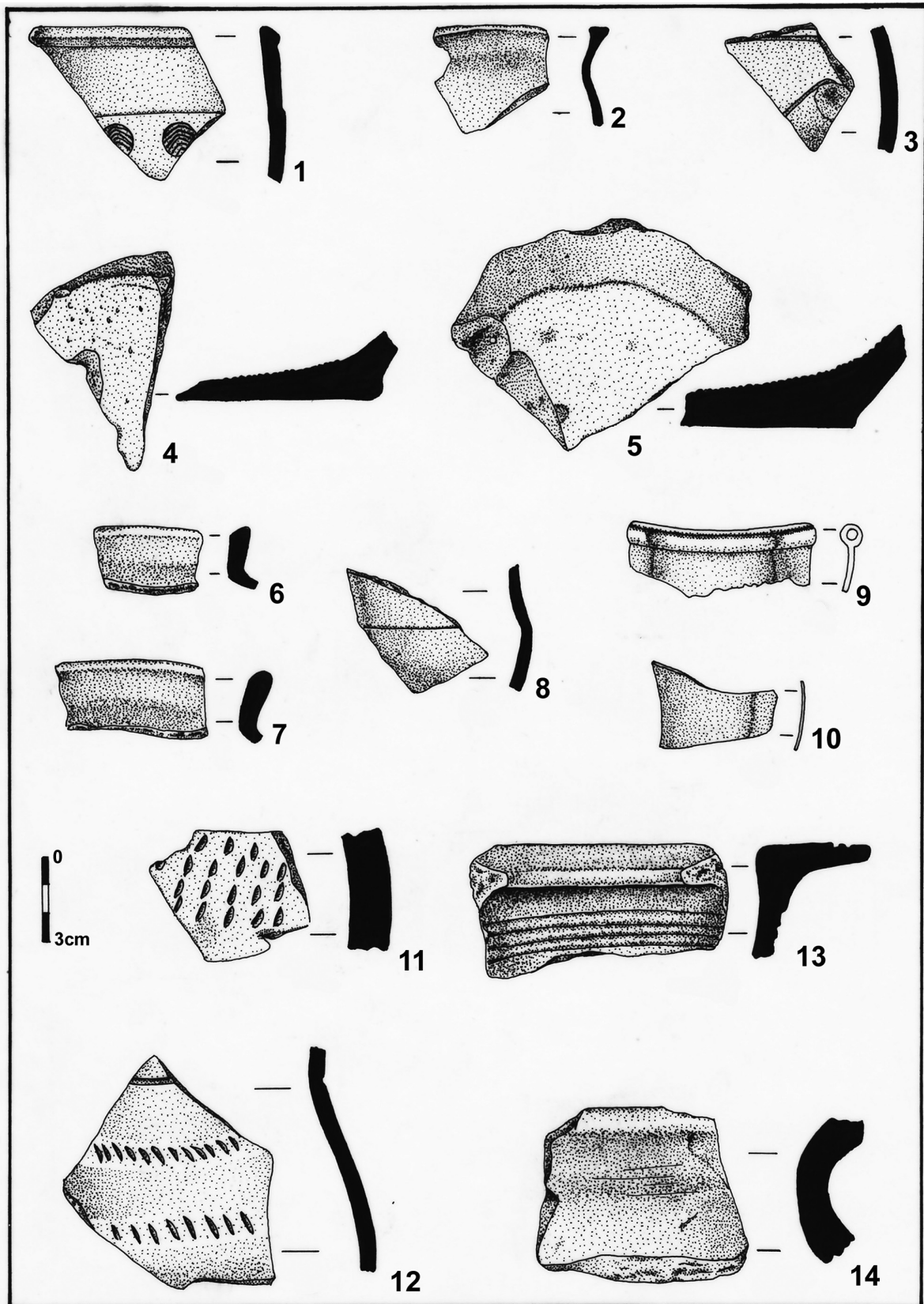


IX. tábla. Kaposvár-Kaposfüred-Desedapart. 1-5. , 7-10. M:1:1, 6. M: 1:2



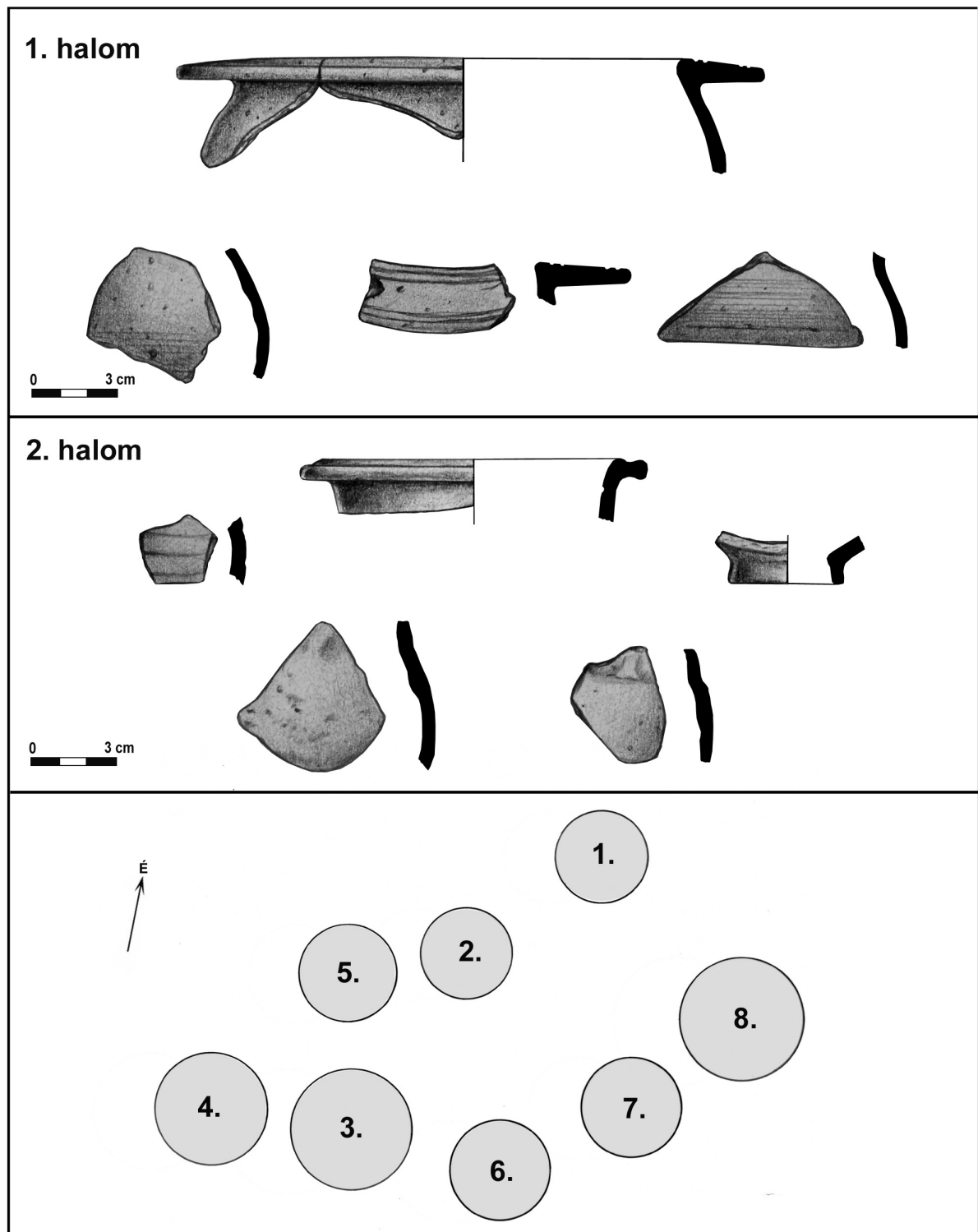


X. tábla. Somogyjád-Apánkai erdő1-4. 1. halom, 5-9. 2. halom. 1., 6-9. M:1:1, 2-5. M:1:2

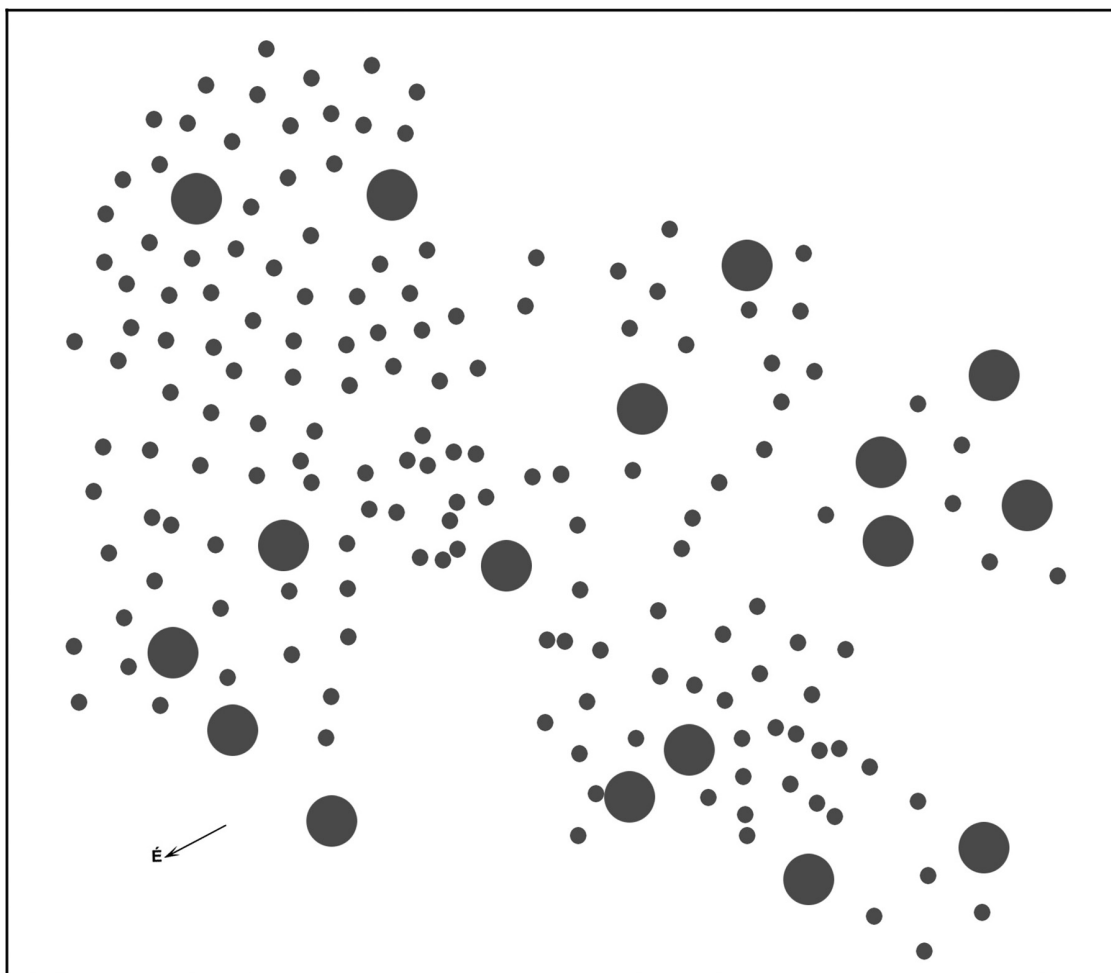
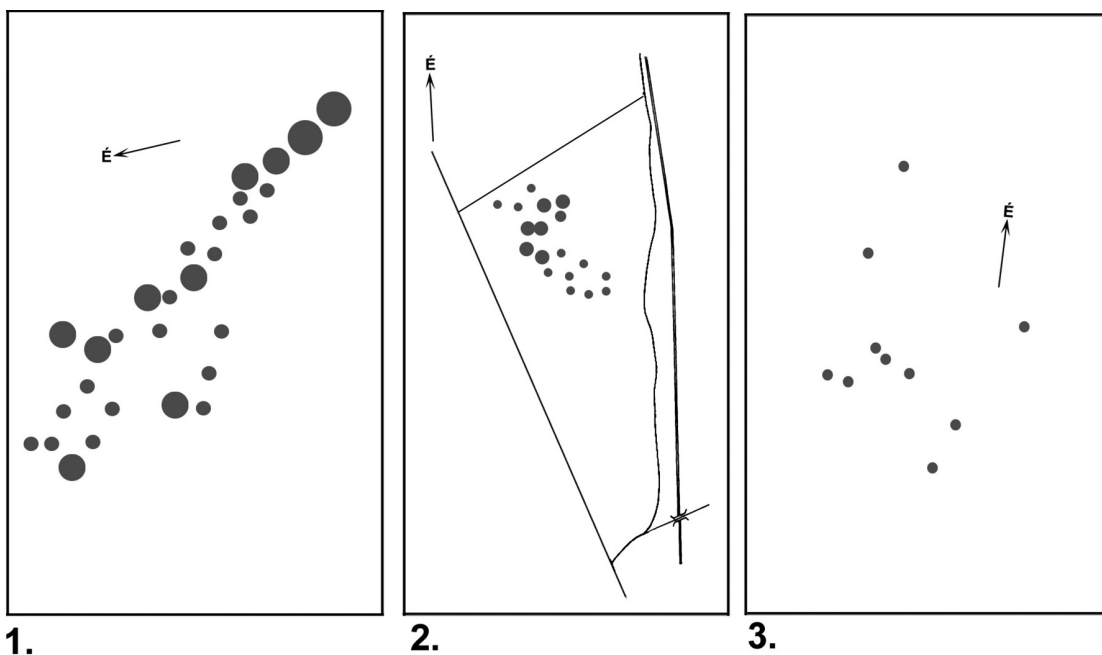


XI. tábla. 1-5. Gölle és Somogyiszil határa. 6-10. Nagyberki 11-14. Óreglak1-5. M: 1:2, 6-14. M: 1:1



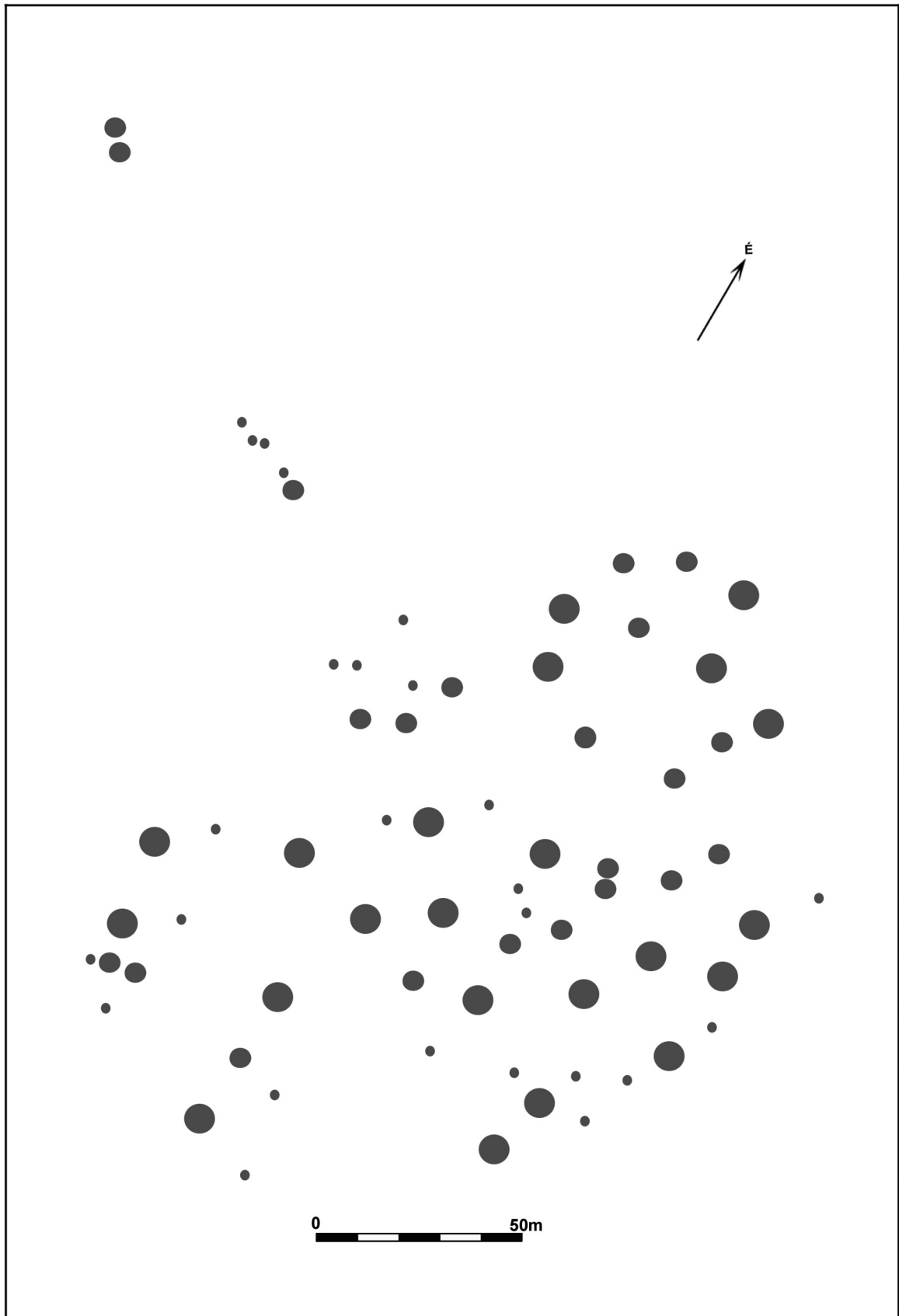


XII. tábla. Somogyvár – Bréza –erdő 1-2. halom leletei M: 1:2 és temetőterkép

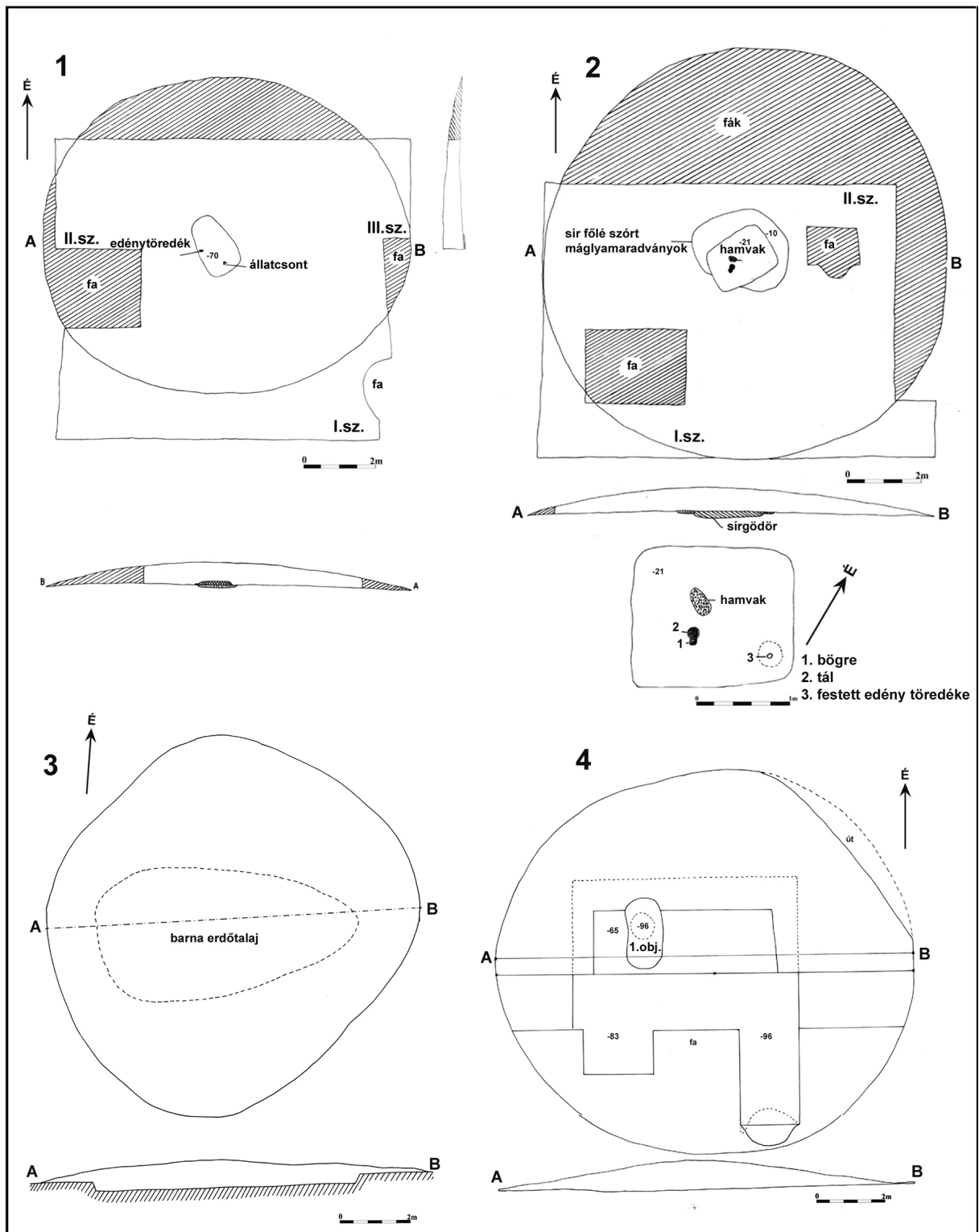


XIII. tábla. Temetőterképek 1. Alsóbogát 2. Juta 3. Mosdós 4. Somogyjád



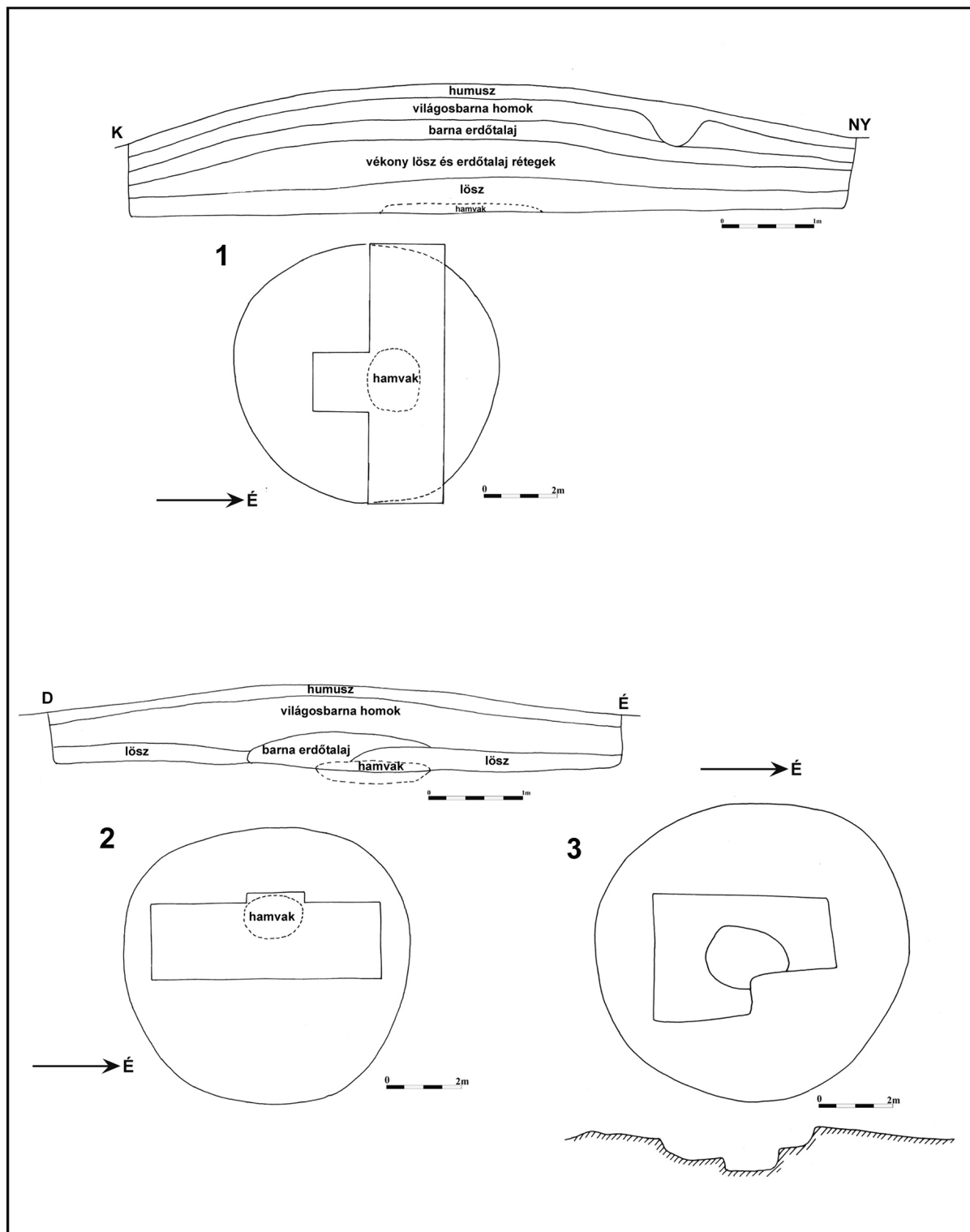


XIV. tábla. Somogyaszalói temetőterkép

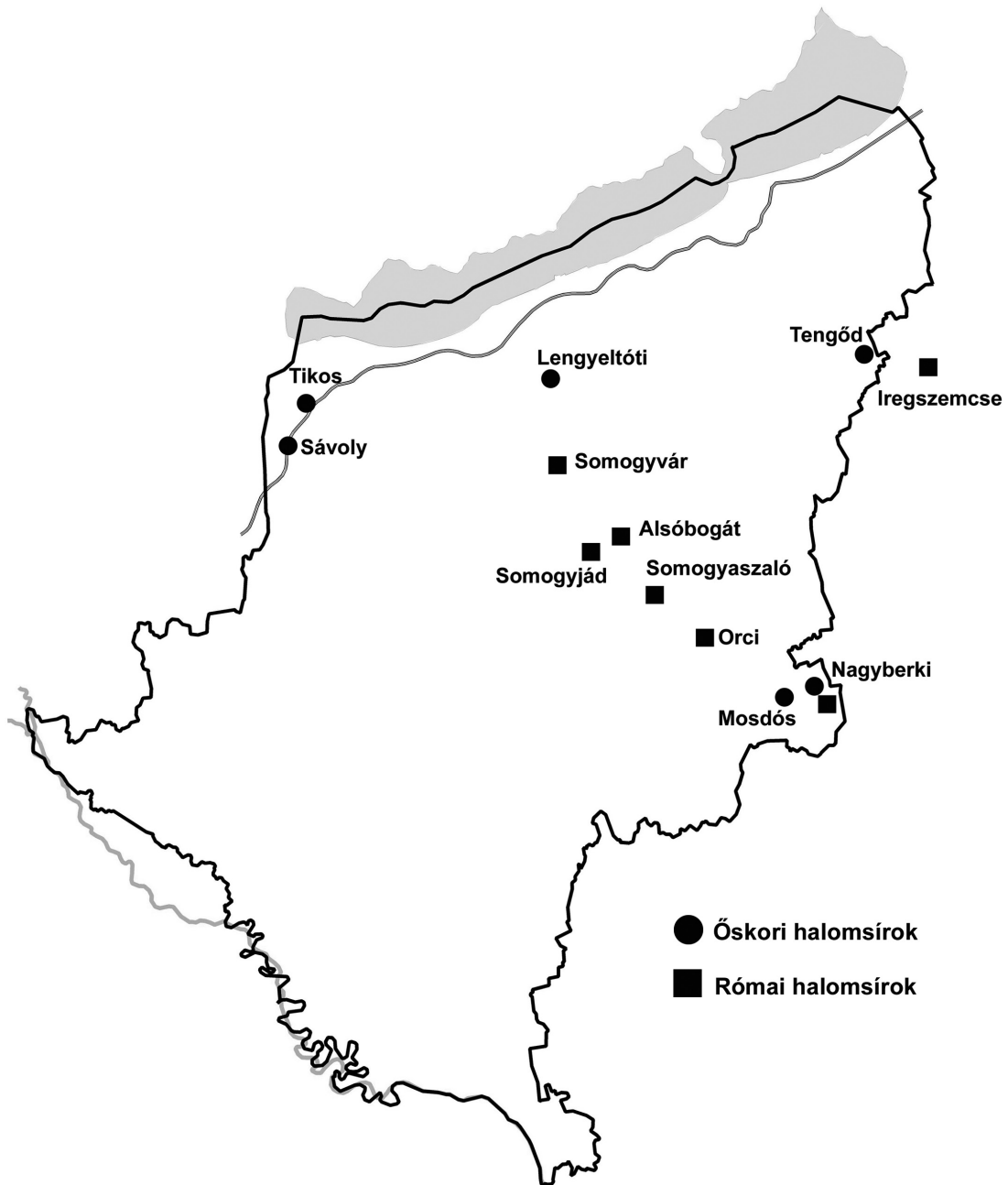


XV. tábla. 1-2. Somogyaszaló 1. és 2. halom 3. Somogyjád 2. halom 4. Somogyjád 1. halom



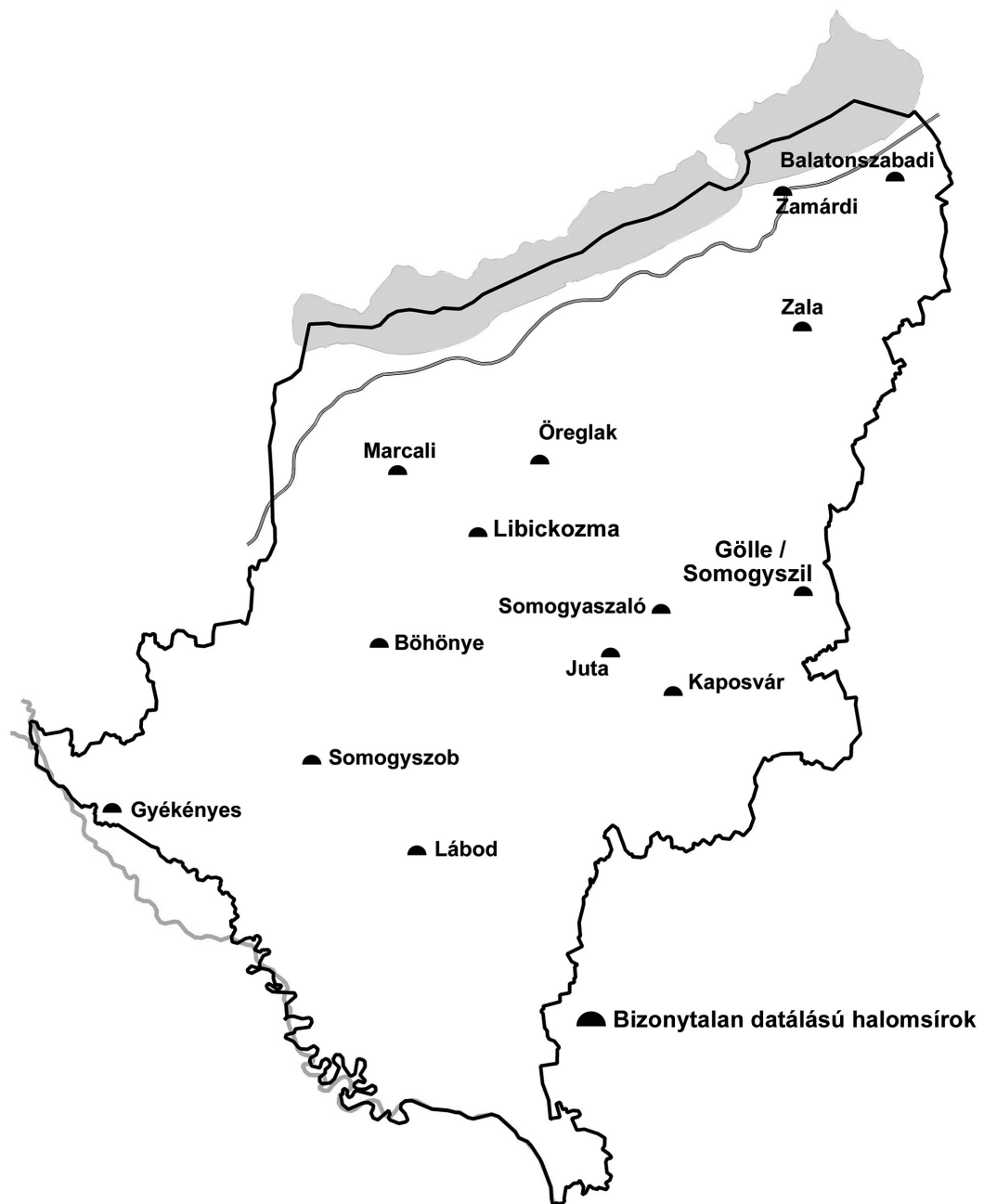


XVI. tábla. Somogyvár – Bréza –erdő 1-3. halom

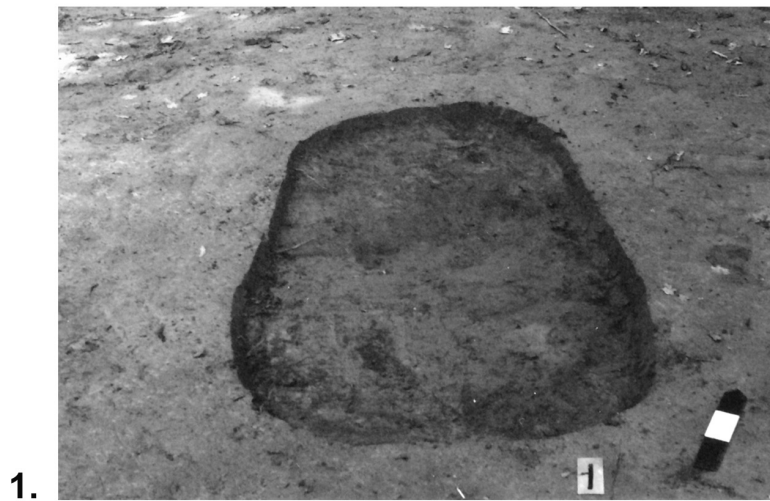


XVII. tábla. Őskori és római kori halomsírok térképe



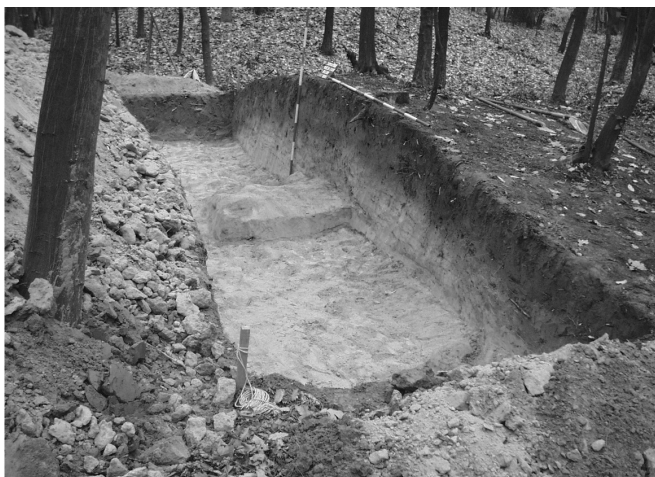


XVIII. tábla. A bizonytalan keltezésű halomsírok térképe



XIX. tábla. 1-2. Somogyaszaló-Deseda-erdő 1. és 2. halom sírgödre 3. Somogyjád-Apánkai erdő 2. halom metszete

1.



2.



3.



XX. tábla. Somogyvár – Bréza –erdő 1-3. halom



1. táblázat. Alsóbogát - Csollányosi- erdő és Somogyaszaló - Deseda- erdő

szám	magasság (cm)	átmérő (cm)	szint (m)
1	70	1300	184,86
2	40	824	184,72
3	80	1262	184,71
4	70	1258	184,80
5	90	840	184,80
6	90	864	184,88
7	60	804	184,83
8	60	844	184,87
9	40	1298	184,84
10	50	734	184,87
11	90	1112	184,92
12	130	1726	184,98
13	190	1274	185,06
14	45	925	184,49
15	70	1070	183,88
16	55	1010	183,43
17	?	?	183,2
18	60	970	184,13
19	85	910	183,76
20	40	805	183,45
21	40	908	182,68
22	45	885	182,52
23	90	1175	182,02
24	55	905	181,62
25	50	810	181,15
26	40	800	183,76
27	50	900	185,12

2. táblázat. Somogyaszaló - Deseda- erdő

szám	magasság (cm)	átmérő (cm)	szint (m)
1.			159,85
2.	230	916	159,85
3.	50	?	157,4
4.	40	380	157,6
5.	20	454	157,2
6.	100	340?	157,7
7.	40	1114	157,5
8.	90	644	157,72
9.			?
10.	50	372	157,32
11.	60	848	157,42
12.	?	?	156,82
13.	60	1194	157,33
14.	?	544	156,73
15.	?	?	157,23
16.	150	1516	158,23
17.	46	1748	156,38
18.	106	990	156,38

19.	60	880	156,92
20.	60	970	156,72
21.			?
22.	80	1234	156,4
23.	60	856	156,6
24.	?	?	156,1
25.	80	átl. 1552	156
26.	10	790	155,1
27.	45	átl. 732	152,78
28.	40	átl. 1387	154,88
29.	140	2648	155,68
30.	130	1482	156,55
31.	80	1044	156,45
32.	10	998	155,25
33.	30	914	154,45
34.	60	918	155,05
35.	60	1384	153,07
36.	282	1494	153,37
37.	60	1384	150,05
38.	?	? korr.: 1458	149,15
39.	100	1338	151,15
40.	40	?	150,75
41.	60	1120 (korr.: 1073,64)	155,39
42.	140	1426	155,6
43.	70	536	153,95
44.	70	846	153,95
45.	50	1000	152,5
46.	70	634	154,65
47.	40	764	155,94
48.	40	1050	156,14
49.	45	?	155,89
50.	40	1248	156,24
51.	70	616	155,34
52.	70	1200	155,79
53.	70	714	155,89
54.	40	1054	155,99
55.	90	1384	155,77
56.	60	?	155,67
57.	40	1200	156,07
58.	114	?	155,67
59.	50	1254	155,25
60.	30	820	155,15
61.	70	1020	155,23
62.	40	756	155,03
63.	50	840	154,68
64.	40	1016	154,58
65.	40	820	154,29
66.	10	674	153,49?
67.	70	930	154,19
68.	20	696	153,69

3. táblázat. Somogyjád – Apánkai - erdő

szám	magasság (cm)	átmérő (cm)	szint (m)
1.	60	955	162,92
2.	30	895	162,22
3.	85	1140	162,41
4.	80	1042	161,92
5.	75	1034	161,5
6.	60	966	161,92
7.	80	1157	162,92
8.	60	1011	162,54
9.	40	1126	162,57
10.	60	1028	162,57
11.	90	1065	162,92
12.	75	1205	162,82
13.	50	855	162,67
14.	55	840	162,62
15.	70	1140	162,67
16.	50	678	162,44
17.	60	942	162,44
18.	40	868	162,42
19.	50	831	162,5
20.	80	976	162,52
21.	110	1221	161,22
22.	85	1045	160,42
23.	55	866	161,06
24.	30	690	161,87
25.	50	888	162,47
26.	65	1036	162,26
27.	75	888	162,25
28.	55	977	162,6
29.	80	1067	162,37
30.	70	978	161,67
31.	120	1263	162,81
32.	35	754	162,43
33.	60	1086	162,63
34.	20	683	162,46
35.	30	586	162,48
36.	35	923	162,29
37.	30	727	161,81
38.	30	639	161,41
39.	50	786	161,03
40.	39	940	162,35
41.	19	820	161,71
42.	40	970	160,01
43.	56	1180	159,53
44.	60	940	159,53
45.	55	1040	158,96



szám	magasság (cm)	átmérő (cm)	szint (m)
46.	55	1090	159,89
47.	36	970	159,31
48.	18	480	158,8
49.	50	1060	158,86
50.	75	1330	158,46
51.	34	830	159,23
52.	44	820	159,01
53.	80	1010	158,93
54.	90	1210	159,4
55.	56	900	158,81
56.	90	1140	158,55
57.	42	780	158,11
58.	30	690	157,99
59.	35	920	157,86
60.	24	920	158,04
61.	22	790	158,26
62.	50	1000	158,88
63.	48	870	159,04
64.	30	680	158,75
65.	20	610	158,88
66.	61	1020	159,41
67.	38	910	159,58
68.	40	870	159,76
69.	24	800	159,58
70.	74	1090	159,76
71.	76	1010	160,36
72.	40	890	160,46
73.	56	900	159,91
74.	62	1040	160,18
75.	20	720	160,41
76.	22	700	159,464
77.	40	810	159,93
78.	30	800	160,29
79.	25	740	160,27
80.	10	710	160,71
81.	14	600	160,57
82.	20	680	160,89
83.	40	660	161,03
84.	30	614	159,18
85.	40	880	159,08
86.	25	790	159,53
87.	25	620	159,65
88.	10	480	159,4
89.	40	690	159,4
90.	40	697	159,78
91.	40	755	160,08
92.	40	765	160,01

szám	magasság (cm)	átmérő (cm)	szint (m)
93.	30	700	160,23
94.	20	610	160,48
95.	50	850	159,89
96.	35	880	159,61
97.	20	700	159,88
98.	20	640	159,98
99.	80	1190	160,68
100.	10	460	159,53
101.	20	500	159,88
102.	20	640	159,48
103.	25	670	160,06
104.	10	530	160
105.	55	1090	160,48
106.	20	780	160,36
107.	20	660	160,4
108.	40	1000	159,48
109.	20	580	159,58
110.	25	640	160,59
111.	40	820	160,56
112.	25	680	160,6
113.	32	870	160,71
114.	65	950	161
115.	10	450	160,28
116.	50	830	160,93
117.	10	520	160,27
118.	70	1050	160,79
119.	20	700	160,58
120.	60	1050	160,79
121.	20	580	160
122.	20	620	160,09
123.	25	580	160,23
124.	40	810	160,4
125.	20	450	160,38
126.	20	470	160,73
127.	30	730	160,94
128.	15	630	160,62
129.	20	770	160,79
130.	30	550	160,83
131.	35	850	160,9
132.	20	640	160,8
132.	20	680	160,7
134.	20	610	160,58
135.	20	600	161
136.	120	1280	161
137.	25	700	160,95
138.	40	770	160,42
139.	20	480	160,42

szám	magasság (cm)	átmérő (cm)	szint (m)
140.	15	530	160,4
141.	50	1080	160,78
142.	60	1110	160,6
143.	20	665	160,48
144.	40	1050	160,7
145.	50	1040	160,1
146.	30	738	160,1
147.	40	757	160,32
148.	20	697	160,32
149.	30	878	160,2
150.	80	1180	160,43
151.	30	680	160,33
152.	30	695	160,01
153.	35	570	159,88
154.	45	785	160,05
155.	40	823	159,75
156.	75	1145	160,17
157.	80	1085	160,22
158.	70	930	160,04
159.	80	1165	160,37
160.	70	930	160,04
161.	60	965	159,97
162.	70	1128	160,5
163.	50	950	160,28
164.	70	995	160,63
165.	55	915	160,73
166.	35	727	160,33
167.	30	565	160,41
168.	30	648	160,41
169.	30	800	160,35
170.	35	846	160,45
171.	30	635	160,41
172.	60	1200	160,88
173.	60	965	160,63
174.	50	982	160,61
175.	50	915	160,48
176.	60	965	160,53
177.	20	610	160,48
178.	30	670	161,91
179.	40	830	162,23
180.	20	500	162,08



## Roman Tumuli in County Somogy

GÁBOR CSIZMADIA & PÉTER GERGELY NÉMETH

Besides introducing the Roman Age barrow cemeteries, this study also presents other burial locations of similar type with Prehistoric or uncertain dating, as well as the results of exploration of settlements near the Roman tumuli. We had the opportunity to excavate only two Roman barrows in Somogyaszaló (1996) and Somogyjád (1997-989) each. In 2007 three tumuli in Somogyvár-Bréza-erdő were probed. The Roman Age dating of the barrow fields in Orci and Iregszemcse-Csehipusza (the latter one has been destroyed since) is based on earlier excavations. The dating of the barrows in Alsóbogát is supported with a great number of stray finds, while the location of the tumuli

of Nagyberki – probably secondary burials in Early Iron Age mounds – is unknown. Roman Age mound burials appear in County Somogy at the turn of the 1st and 2nd centuries, and continue in the 2nd and 3d centuries. The latest burial was found in Tumulus 1 in Somogyjád, dated to the last third of the 3d century. New excavations would certainly be necessary to gain a more accurate view. Earlier measurements, too, badly need re-calibration by exploiting the advantages of digital technology. Surveys should also be extended to Prehistoric barrow fields. Uncertain dating of some locations must be clarified with excavations.